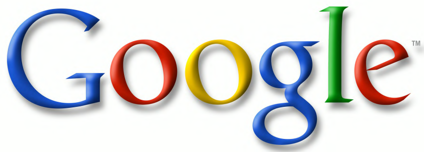
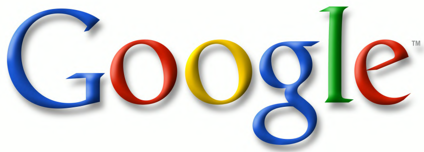
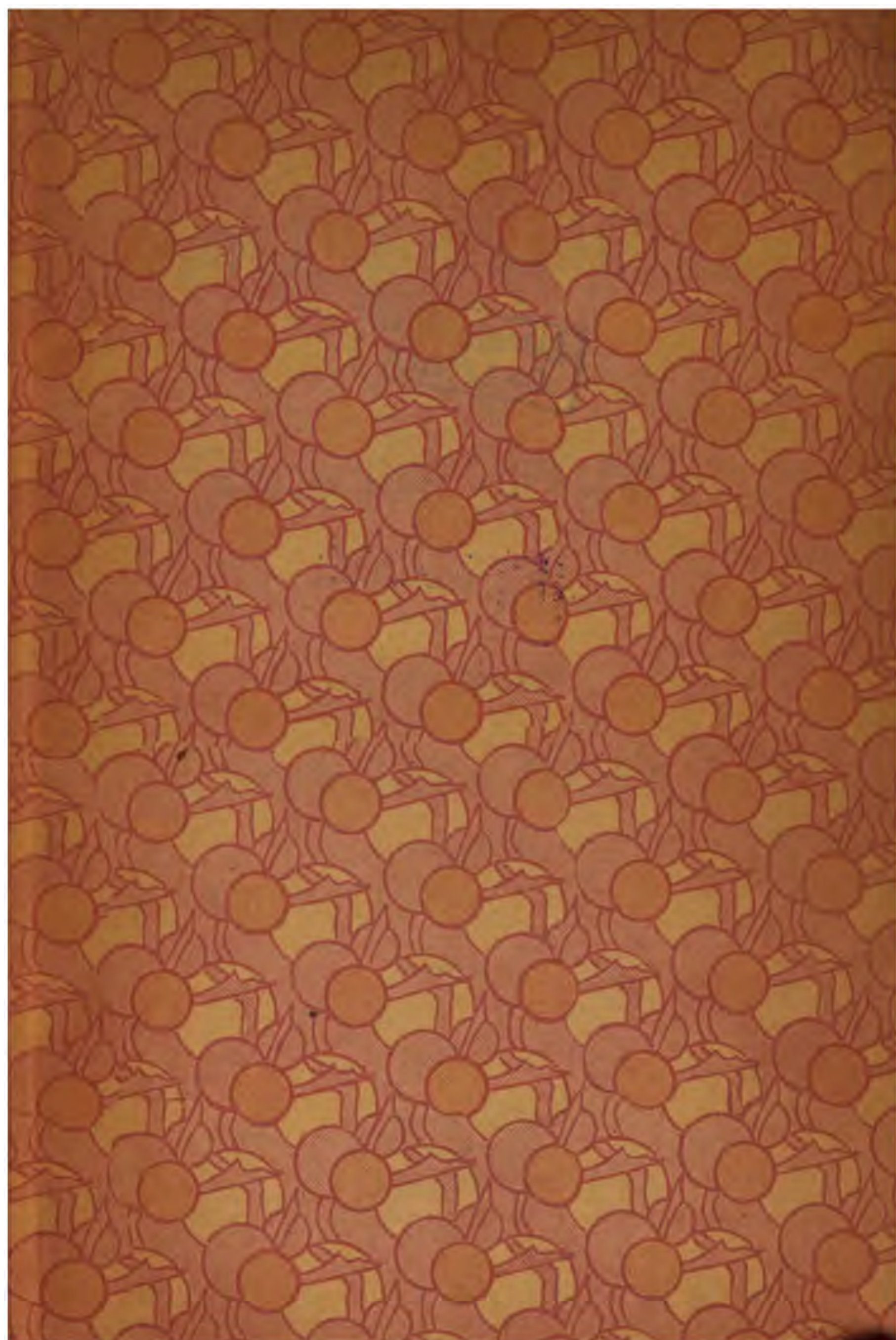

HOOVER WAR
COLLECTION

SAMLADE SKRIFTER

AF

ZACHARIAS TOPELIUS

SJETTE DELEN

DRAMATISKA DIKTER

ANDRA BANDET

G. W. EDLUNDS
FÖRLAGSAKTIEBOLAG
HELSINGFORS.

DRAMATISKA DIKTER

AF

ZACHARIAS TOPELIUS

ANDRA BANDET

G. W. EDLUNDS
FÖRLAGSAKTIEBOLAG
HELSINGFORS.

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1908.

TITIANS FÖRSTA KÄRLEK

Personer:

VECELLIO TIZIANO, 20 år.
BARTHOLO, hans fosterfader, rik garfvare.
DONNA SYLVIA DA CUÑA.
GENIER.

Scenen är i Venedig i Bartholos hus år 1497.

Vid ridåns uppgång är teatern endast halfbelyst. Titians rum. Fonden öppen. Perspektiv af ett starkt belyst landskap. Man ser Titian slumrande lutad mot en stol; framför honom en tafla under arbete. En grupp af tre genier kringsväfvar den sofvande. Sakta musik. Genierna försvinna. Musiken upphör. Man hör klockan slå sex. Fonden tillslutes och visar en vägg med tre stora taflor, betäckta af förhängen.

Första scenen.

SYLVIA inkommer med tysta steg och betraktar den sofvande Titian.

Han sofver . . . Ack, jag från mitt fönster sett
den hela natt hans aftonlampa brinna.
Vid gryningen, när han från hvilan stal
en dyrbar stund åt konstens diktarverk,
då har den milda sömnen öfverraskat
hans trötta ögonlock, och fantasin
har öppnat för hans själ en blomstervärld,
af hulda genier befolkad.

Kastar öfver honom en hand full blommor.

Tag
från verklighetens värld en blomma ock,

du unge drömmare, och sedan tro
att du den fått af dina drömda änglar.

Aflägsnar sig långsamt. Innan hon ännu försvunnit, vaknar Titian och blir varse en skymt af den bortgående. Teatern fullt belyst.

Andra scenen.

TITIAN allena.

O dröj ännu!... Hvi går du bort?... O dröj!

Besinnar sig.

Ah, det var blott en dröm! En dröm? O himlar,
hvar bor i jordens dunkelhöljda dal
en verklighet så idealiskt skön
som diktens under?... Det var då en dröm?...
En dröm är skimret af ett älskadt öga,
och aftonglansen på det lugna haf,
och vårens doft, den outsägliga,
och fågelsången i en sommarnatt,
skönhetens vålnad uti skuggors värld,
och minnets tår, och hoppets rosengårdar,
och längtans glöd, och kärlekens förklaring,
och lifvet och jag själf... allt är en dröm!
Allt är en himmelsk aning blott — ej mer!

Tankfull.

Att vara konstnär och att säga ut
det himmelska i dikt — i ton — i färg —
ah, det är stort! — Men vara tom på skönhet,
och vara dock det skönas härmare,
det är för mycket ren för mänskors lugn
och alltför litet dock för gudars flamma.

Betraktar taflan; hans blick fördystras.

Hur vågar du, förmätna konst, hvars färg
är blandad utaf jordens stoft, att stjäla,

en ny Prometheus, den helga gnistan
af gudars eld?... Ack, den förbränner dig!
Bort — bort, min pensel! Bort, du hädare,
som vågat härma himlens majestät
och grumla evigheten på din duk!
Jag kan ej måla — o jag kan ej måla
det eviga!... Jag målar aldrig mer!

Sönderslitet taflan, bortkastar penseln och paletten samt kvarstår djupt tankfull.

Tredje scenen.

TITIAN. BARTHOLO inkommer, utan att varseblifva Titian.

BARTHOLO.

Två gånger sju gör fjorton. Låt mig se,
sullädret stiger mer och mer i pris.
Nej, jag ger hin att garfva kalfskinn mer,
jag ger på båten saffian och bockskinn
och håller mig till oxarna. För tusan,
en oxe han är något mera värd...
han är kurant... han håller! *Posito*
att oxen stode här, där jag nu står...

Blir varse Titian.

Hvad! Sitter ej den satans pojken här
och drömmer som en narr på ljusa dagen!
Ack jag olyckelige far! Jag arme
förskjutne vemodsfulle garfvare!
Hvad olycksöde skänkte mig en son,
som hvarken ögon eller öron har
för annat än det usla kludderiet,
som han sig understår att kalla konst!
Konst! Gode gudar! Konst är det att garfva
en oxes hud till jucht. Det kallar jag

en veritabel konst, att rätt bereda
oklanderligt ett par smorläderskaft.
Det är en konst som kan tas i med händren
och som gör mänskor gagn — ej sådant pjask
med grannlåtsdockor på den dyra duken.
Nå, hvar är räkningen på bark och hudar?
Dagdrifvare, har jag dig ej befallt
att ha den färdig?

TITIAN.

Här är den, min far!

BARTHOLO
i det han genomögnar räkningen.

Två — sexton — trettitre — för tre lass bark!
Men är du galen? — Tre och sextio
för fjorton åsnehudar! Rent befängdt!
Blixtrosenrasande! Kan du addera?
Kan du multiplicera du? En sådan gäck
skall jag förtro mitt garfveris affärer!
Jag är en såld, en ruinerad man,
krediten slut och kunderna på flykten,
och skrået skrattar ut mig, stackars karl,
när mina sköna fjorton åsnehudar
jag sålt för tre och sextio!

TITIAN.

Min far,
jag hela natten har arbetat, och
det kan väl hända att jag räknat miste.

BARTHOLO.

Gå från min åsyn! Gå till dina nunnor,
madonnor och Minervor där på väggen!
Gift dig med dem! Föd dig med dem, min son!
Drick olja! Ät karmin och lef af månsken!

Men visa dig ej för din stackars far,
som du förstört, försmädat, ruinerat!

TITIAN.

Min fosterfar, när ni mig faderlöse
som egen son hit till Venedig sände,
när mästaren Bellini penseln gaf
uti min lystna hand, när Giorgiones
skönt dunkla taflor sporrade min täflan,
och sist när jag förmäten vågade
om priset täfla med Venedigs ypperste,
då sade ni, min far, med vredgadt hån:
»Din konst föraktar jag — den ger ej bröd.
Kom åter, när en dag omkring din tinning
du bär en krans af guld som konstens vinning,
kom åter då, och jag välsignar dig
och aktar högt din konst.»

BARTHOLO.

Ja, det är sant;
nåväl, hvar är han nu, din gyllne krans?
I dag döms priset ut för taflorna;
tror du att...

TITIAN.

Jag tror ingenting, min far!
Först nu förstår jag att det eviga,
det herrligt, oförgängligt strålande
i idealets värld — det kan min hand
ej återgifva. Därför hopplöst jag
förtviflad nyss har sönderslitit duken,
bortkastat penseln, grumlat färgerna
och kastat öfver bord min lefnads lycka,
min stolthet — ja min konst, mitt allt, mig själf.
Jag tillhör er, min far, jag lyder blindt...

BARTHOLO.

Du vill bli garfvare? Nå vid min själ,
det var det första kloka ord jag hört
af min förryckte kluddande herr son.
Men säg, för böfveln, hvilken medicin
kurerat dig ifrån den galenskapen?

TITIAN.

Vid altaret i kyrkan San Stefano
två hvita marmoränglar böja knä
två mästerverk af Pietro Lombardo...

BARTHOLO.

Jag har dem sett. Det sägs att hvardera
trehundra scudi kostat.

TITIAN.

Då en dag
jag hänryckt stod i bön försänkt och hastigt
såg upp — döm om min häpnad! Där i stället
för tvenne änglar stodo tre...

BARTHOLO.

Å fan!

TITIAN.

Ja tre — dock ej den tredje marmor var;
en fin, en darrande, en luftig stråle
af idealisk skönhet, stigen ned
i kvinnohamn med stämpeln af sitt ursprung.
Förbländad, stum, betagen stod jag där,
såg bilden bedja — buga sig — stå upp
och sist försvinna bakom pelarraden
bland korets arabesker. Denna syn,
min far, den har mig gjort till målare,

den har bevingat konstens genius
uti min själ — men ack, densamma syn
tog vingarna igen — tog all min stolthet,
förkrossade, tillintetgjorde mig
och gaf mig bruten sist åt er tillbaka.

BARTHOLO.

Nu går det åter kring i pojkens hufvud.
Bevingad? Så? Hvad böfveln menar du?
Vi mänskor, säg, hvad göra vi med vingar,
om ej att sopa golf?

TITIAN.

Hon stod framför mig
i nattens dröm, i dagens tusen former,
i siffrorna af edra räkenskaper,
i sky, i våg, i stjärnor — alltid hon!
Jag målade — och alla dukens bilder,
de stulo hennes drag. Jag var så säll,
jag trodde mig ha fångat idealet
i mina färgers nät... Då, när jag nyss
ur slummern vaknade... ja vet, min far,
då stod *hon själf*, en uppenbarelse,
ett underverk, framför mig... och försvann.
Och när jag sen betraktade madonnan
på duken där, som skulle vara hon
och var ej hon — då syntes så eländig,
så platt, så liflös, själlös dukens bild
vid verklighetens sida, att förfärad
jag kände penselns vanmakt, ryste högt
vid tanken att med stoft och synd ha sudlat
det himmelska — och sönderslet min bild,
för det att bilden ej var idealet.

BARTHOLO.

För det att bilden ej var idealet!
Nej har man hört på slik galimatias!
Nå godt och väl, sen du nu lyckligtvis
kurerad är för den fördömda vurmen,
så tänker jag vi sälja taflorna,
som hänga där. Hvad må de vara värda?

Närmar sig taflorna i fonden.

TITIAN.

Nej håll, min far! Det var ni själf som hängde
gardin för taflorna, för det ni ej
fördrog att se dem.

BARTHOLO.

Ja det var helt annat.
Nu kommer penningvärdet uti fråga.

Bartholo fråndrager gardinen vid taflan till vänster. Man ser Sylvias bild som bedjande nunna.[1]

Hvad kan man få för nunnan? Femton scudi,
det tycker jag att hon kan vara värd.
Hon liknar den förnäma spanska damen,
som bor här midtemot uti hotellet
och vurmar, säger man, för målningar.

Tilldrager åter gardinen.

Få gå, vi bjuda nunnan ut åt henne,
begära tretti, pruta sen till femton;
å, jag förstår att lura sådant folk.
Hvad menar du?

TITIAN
försjunken i tankar.

Nog är ett drag ändå
utaf det himmelska lätt igenkännligt
i nunnans bild.

[1] Tablå vivant. I alla tre bilderna står Sylvia innanför ramen.

BARTHOLO.

Men var så god och hör,
hvad sägs om femton scudi? Vete hin,
om det ej är för knappt.

TITIAN

förströdd.

Som ni behagar.

BARTHOLO.

Nu gå vi till den andra taflan här.

Bortdrager gardinen från taflan till höger. Man ser Sylvias bild som blomsterhandlerska.

En blomsterhandlerska ... Ah ... Det var löjligt!
Det är ju samma bild och samma blick
som nunnan ... Sätt en hatt på hennes hufvud
och korg i hand, så har man åter ett
porträtt utaf spanjorskan i hotellet.
Corpo di Bacco!

Nedfäller gardinen.

TITIAN

stirrande mot taflan.

Också han det ser!
Det är då ej en villa? Samma själ
ur mina bilders ögon blickar fram ...
Har jag då fångat dig, du andeväsen?

BARTHOLO.

Hon heter donna Sylvia da Cuña.

TITIAN.

Namn af musik ... jag aldrig hört det förr,
jag donnan aldrig sett — jag målat blott
en namnlös ängel ifrån San Stefano.

BARTHOLO.

Hon är omätligt rik, så säger man,
dessutom högst besynnerlig. Man säger,

att, ung och skön, hon furstars hand försmått,
förälskad uti sköna taflor blott.
Jo jo ... man börjar med att älska taflan
och slutar med att älska målaren.
Vi bjuda henne blomsterhandlerskan
också. Jag menar, femti hårda scudi
lär hon betala nog för sitt porträtt
numero två. Hvad tycks?

TITIAN
förströdd.

Som ni behagar.
Porträtt af donna Sylvia? ... Porträtt?

BARTHOLO.

Nu komma vi till taflan här i midten.

Bortdrager gardinen från mellersta taflan. Man ser Sylvias bild som Minerva.

Det är en stor figur och ståtlig ram,
hon bör betalas minst med hundra scudi.
Förgyllningen är äkta.

TITIAN.

Ah, min far,
ser ni ej något? Liknar hon ej någon?

BARTHOLO.

Låt se ... hvad nu? Det här är trolleri!
Den satans pojken har för tredje gången
spanjorskan porträtterat. Som ett bär!
Allt ... ögon, panna ... ut och in densamma!
Corpo di Bacco! Det är rent förhäxadt!
Hon ser på mig som vor' hon lefvande,
den blixtförbannade spanjorskan!

TITIAN.

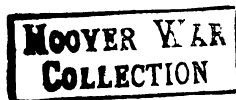
Han ser det — ser det åter... det är hon!
Och evigt hon! Stenhjärtat känner det —
den hårda klippan ser att det är hon!

Bartholo nedfäller gardinen.

Ja, jag har fångat dig, du höga väsen,
du San Stefanos bild, jag fångat dig!
Min duk har lif! Min färg har andedräkt!
Min bild har själ! Min konst har vingad flygt!
Jag har från andars värld i verkligheten
nedkallat idealets gudahamn!
O jag är lycklig — öfversäll, min far!
Jag känner att jag dock är målare!

BARTHOLO
förbluffad.

Du är så fan ej. Har då belsebub
lifslefvande i pojkens hjärna farit?
Du målare, du som frivilligt nyss
dig egnat åt det ädla garfvaryrket?

TITIAN.

Ah, det var då jag missförstod mig själf.
Nu vet jag, nu, nu har ni själf mig sagt,
att alla dessa bilder äro hon,
och alla dessa bilder ropa högt:
du är en målare! Ah, målare!
Förstår ni det, min far! En målare!
Ut måste jag — ut bland natur och mänskor,
att ropa högt, som bilderna, till världen
och till mig själf: jag är en målare!

Ilar ut.

Fjärde scenen.

BARTHOLO. Strax därpå SYLVIA.

BARTHOLO
ser förvånad efter honom.

Af all den pest som i vår tid grasserar
finns ingen riksfördärfligare än
den onda frestelse man kallar konst.
Drif honom ut där nyss han varit herre —
Jo pytt, han kommer åter sjufaldt värre.
Om rätt jag minns, så är det just i dag
Sankt Barnabas, och då, så säger man,
att spöken drifva fritt sitt spel. — Låt se,
så mycket är då visst, så länge dessa
fördömda taflor hänga där på väggen,
så blir min gunstig herre aldrig kvitt
sin lede frestare. Och därför skicka
vi dem i dag till salu åt spanjorskan.
Jag tänker, hundra scudi är ett pris,
som hon betalar...

Fråndrager mellersta gardinen. Man ser Minerva med skråpuksansikte.

för så grann figur.
Ack skona, skona mig, herr Belsebub!

Nedfäller åter gardinen.

SYLVIA
som inkommit under monologen.

Signor, för hög är konsten och för ren
att fläckas ned af vinningslystna blickar.
Betrakta diktens ädla mästerverk
med andakt, kärlek för det himmelska,
och se, då ler det himmelska mot er!
Men se därpå med girighetens ögon,

med orent sinne och med jordisk håg,
då skall det himmelska för edra blickar
förvandlas i en styggelse, en vidrig
karikatyr — en spegel af er själ.

BARTHOLO.

Vecellios original! Hon själf!
Högädla dam . . . jag dristar mig att fråga:
är det ni själf? . . . Är ni ej ert porträtt
på väggen? . . .

SYLVIA.

Jag är Sylvia da Cuña.

BARTHOLO.

Å . . . det föll som en sten ifrån mitt bröst.
Jag är bland människor. Jag andas åter.

SYLVIA.

Signor, jag kom för att lyckönska er.
Er son är sen i dag berömd som en
utaf Venedigs störste målare.

BARTHOLO
afsides.

Se så, där ha vi det igen.

Högt.

Ja visst,
rätt fägnesamt, ofantligt fägnesamt!

Afsides.

Hon skall betala hundra scudi.

Högt.

Jag
beklagar blott rätt mycket, att min son
numera ej har tid och lust att måla.
Han ren en annan lefnadsbana valt:
han skall bli garfvare.

SYLVIA.

Säg mig, signor,
är ni en italienare?

BARTHOLO.

Till hälften.
I Capo del Cadore i Friaul
jag dref mitt garfveri med flit och vinning,
då, svage far, jag hit min fosterson
bortsände till Venedig att studera.
Men längtan efter pojken dref mig hit;
jag flyttade och . . .

SYLVIA.

Jag förlåter er,
Ni blott till hälften hör Venedig till.
Vor' ni en italienare, signor,
då skulle ni förstå den underbara,
den höga genius, som Italien fattat
i skönhetens uppståndelseepok.
Belöna, hedra allt det nyttiga,
som fliten bringar och behofvet kräfver!
Men skönhet främst Italien begär.
Se er omkring! Förnimmer ni ej doften
af snillets vår uti Italiens vår?
Förklarad skimrar ren en morgonrodnad
af nyfödd skönhet bland ruinerna
af det förgångnas storhet. Hör ni ej
vingslagen af den nya tidens örn?
Här diktar konsten sina mästerverk;
odödlig lager kröner skaldens panna;
ovansklig gloria ler kring målarns bild;
de stolta tempel resa sig mot himlen;
musiken lockar förr ej hörda toner

ur strängens bäfvan, medan mejseln hugger
en evig ungdom fram ur marmorns famn.
Förstår ni hvad Italien förstått?
Förstår ni det, signor, att gudars gnista
ej föll förgäfves uti mänskors bröst?
Då skall ni ock förstå, att eder son
är målare, och tacka Gud, signor,
att det er son har förr än ni begripit.

BARTHOLO.

San Marco! Hur ni talar, sköna donna!
Det har jag verkligen ej tänkt uppå,
men när ni säger det, hvem kan stå mot?
Ni är i stånd att mjuka upp en buffels
fjällhårda hud, och jag (snyftande) om ni så vill,
jag är en italienare!

SYLVIA.

Jag ser,
jag är den första som det glada budskap
förkunnar, att Marias himmelsfärd
af Titian har vunnit högsta priset
och att Venedig jublar vid dess anblick
som vid en uppenbarelse.

BARTHOLO.

Hvad hör jag!
Jag faller som från skyarna.

SYLVIA.

Se där,
där kommer han, er son. Tillbaka! Tyst!

Femte scenen.

BARTHOLO och SYLVIA draga sig åt sidan. TITIAN inträder, utan att bli dem varse.

TITIAN.

O helgon, helgon, gören mig ej blind,
vansinnig och förmäten och förlorad
i ruset af så plötslig äras glans!
Venedig jublar — jublar öfver mig!
Jag slet mig lös från tusen armars famntag
och tusen stämmors lefverop, för att
här böja knä för dig och tacka dig,
du bild af henne, som min pensel eldat,
och lägga all min storhet för din fot,
liksom en blomma inför vårens anlet!

Titian har knäböjt framför mellersta taflan. Sylvia framträder från sidan och fäster på hans hufvud en krans af guld.

SYLVIA.

Förunna mig att sira dessa lockar,
dem nyss Venedigs skönsta lager sirat,
med denna krans af guld — ovissnelig
och glänsande som namnet Titian!

TITIAN
uppstår häftigt.

Är det en dröm? Är det en andesyn?
Det är då du — du milda, underbara
änglagestalt från San Stefanos tempel?
Du, som jag sett i hvarje ögas glans?
Du, som jag målat i hvar himmelsk bild?
Det är då du? — O fly ej mer från mig!
Dröj evigt kvar! — Min ängel evigt var!

SYLVIA.

Ej ängel och ej dröm, ej andesyn —
en kvinna blott är Sylvia da Cuña.

TITIAN.

Om ängel eller dödlig — lika godt!
Jag älskar dig! Jag andas blott för dig!
Jag målar dig — och evigt endast dig!
O öfvergif mig ej! Jag vill dig följa
hvarthän du går. För din skull vill jag se
mitt namn odödligt — ja, för din skull vill jag
all himlens nåd, all jordens glans förtjena,
blott för att lägga allt för dina fötter
och säga: Sylvia, jag tackar dig,
ty genom dig blef jag en målare!

SYLVIA.

Vecellio Tiziano, akta dig
att plundra Gud allsmäktig på hans ära
och lägga den inför en dödligs fot!
Din tack gif Honom, som dig gaf sin nåd
att föra ut det skönas verk på jorden!
Jag är en svag, en dödlig kvinna blott,
hvars kinder vissna och hvars blickar slockna.
Men konsten är odödlig, som det sköna
odödligt är. Så helga den ditt lif,
och glöm att Sylvia da Cuña funnits.
Jag är för stolt att vissnad stå en dag
vid sidan af de evigt unga taflor,
fördunklad utaf dem. Jag älskar dig
för mycket, för att smärta dig en dag
med synen af — ett åldradt ideal.

TITIAN.

Hvad står mig åter, sen jag dig förlorat,
du himmelska?

SYLVIA.

Vecellio Tiziano,
just därför står det himmelska dig åter.

Till Bartholo.

Nu, signor Bartholo, ni kanske medger
att eder son är målare?

BARTHOLO.

Jag måste väl,
när gyllne krans jag ser uppå hans tinning.

SYLVIA.

Gå, Titian, till din stora framtid gå!
Jag är en dotter af Alhambras natt,
jag lärde där af svarta morer konsten
att mana skuggorna af det som varit
och skuggorna af det som komma skall.
Er, konstens genier, I blida väsen
af färg och ton och dikt, jag manar er,
framträden ur den blåa dimmans flor,
som höljer er för blinda mänskoögon,
och sägen Titian hans framtids lopp!
Och gifven åt min älskling alla, alla
en gåfva, sådan få utkorade
af mänskors barn i någon tid ha vunnit!

Fonden upprullas hastigt. Man ser ett solbelyst landskap och en grupp af tre genier, som avancera under sakta musik och räcka Titian kransar af rosor.

FÖRSTA GENIEN.

Jag ger dig hundraårig lefnads fröjd.

ANDRA GENIEN.

Jag ger dig fyra kejsares beundran.

TREDJE GENIEN.

Jag ger dig ett odödligt namn i glans.

SYLVIA

sakta för sig, med bruten röst.

Och jag — hvad ger jag dig, o Titian?
Jag ger dig — ack, min kärlek intill grafven!

Ridån faller.

ETT SKÄRGÅRDSÄFVENTYR

LUSTSPEL I TVÅ AKTER MED SÅNG.

Personer:

FREDRIK ADOLF, hertig af Östergötland, 17 år.
AMIRAL ANKARSTORM.
OTTO SPORRE, marinlöjtnant.
GREFVINNAN DANNESKÖLD.
FRÖKEN EVA LINDFELT, hennes nièce.
REBECKA, förmögen bonde-änka på Degerö.
STINA, hennes dotter.
LASSE, hennes brorson.
GRIP, tulluppsyningsman.
KABYS, gammal sjöman.
OFFICERARE OCH MATROSER FRÅN FREGATTEN AMFION.
GREFVINNANS SÄLLSKAPSDAMER.

Stycket spelar midsommartiden år 1767, dels på Degerö, dels på Sandhamn i nejden af Helsingfors.

Första akten.

En strand på Degerö med sjöperspektiv, klippor och träd. Till vänster för åskådaren en stuga med dörr åt scenen och ett vindskammarfönster ofvanför dörren. En gräsbänk. Ljus sommarnatt.

Första scenen.

PRINSEN. Strax därpå OTTO SPORRE. LASSE sofvande utanför stugan.

PRINSEN

i kulissen.

Gör väl fast båten, Otto. Jag vill rekognoscera.

Framträder på scenen.

Klippor och åter klippor! Detta land är af sten. En stuga, men intet tecken till lif. Otto, vi äro i Finland. Vi ha kommit till ett förtrolladt slott.

OTTO

framträder på scenen.

Så mycket bättre. Ers kunglig höghet ville partout ha ett äfventyr. Början är god.

PRINSEN

nedkastar sig på en klipphäll.

Frihet! Frihet! Ah — det är lifvet! Vore jag kung, skulle jag låta alla mina undersåter göra hvad de behaga.

OTTO.

Jag fruktar att ers höghets regering då blefve ganska kort.

PRINSEN.

Men desto muntrare, inte sant? Milda himmel, duger jag att regera, jag — en *bon garçon,* som tycker om att roa mig och allernådigst tillåter andra att göra detsamma! Nej, jag följer min pappas exempel, jag lämnar regeringens mödor åt min nådiga mamma och mina bröder. Man säger mig att Gustaf har geni — *à la bonne heure,* jag har i stället mitt glada lynne och mitt ärliga hjärta. Jag är hvarken snille eller pedant, hvarken Hatt eller Mössa, jag är *chapeaubas,* och se där hvarför jag nu befinner mig med min kavaljer, baron Otto Sporre, marinlöjtnant, *tout franchement* på äfventyr i en finsk sommarnatt.

OTTO.

Man skickar oss på en kryss från Karlskrona till Sveaborg. Hvarför icke? Hans majestäts fregatt Amfion är en ganska god båt, men inte skapad att kvarhålla en ung prins, som vill öfvertyga sig om det är sant att finskorna kunna trolla.

PRINSEN.

Sex veckors kryss — en dödande enformighet — och till råga på våra missöden få vi stiltje två mil från Sveaborg. Hvad gör då vår goda Amfion? Jo, han lägger sig lugn som en krabba för ankar vid Mjölö.

OTTO.

Då uthärda vi ej längre. Vi förvandla oss till matroser, fira en julle öfver Amfions reling, ro i kvällens tystnad på äfventyr, och min vän Utter, som har vakten, låtsar ej se oss.

PRINSEN.

Vi ha våra skäl att inte komma fästningen för nära. Vi hålla nordost och landa på måfå här, utan att veta hvar vi befinna oss. Ingenting är enklare. Amiralen kommer att göra larm: (härmande) »Ers kunglig höghet! Ers kunglig höghet! *Au diable*, hvar håller han hus, den satans pojken?» — *Que faire?* Vi äro utom skotthåll, vi roa oss med något förtjusande äfventyr och återvända, när det behagar oss att försona vårt brott med några dagars arrest.

OTTO.

Till en början måste vi rekognoscera det förtrollade slottet. Jag bekänner att jag i detta ögonblick vore färdig att göra min kur hos en färsk limpa med nysskärnadt smör och förklara min kärlek för en väl konditionerad filbunke.

PRINSEN.

Morbleu, jag är alldeles af samma tanke.

Aftorkar pannan.

När man rott som ett par holländska matroser...

OTTO.

...så är ingen flamma mera förtjusande, än flamman ifrån en köksspis! Sch! Jag hör någon andas. På min ära ligger inte där en drummel och sofver tätt utanför stugudörren.

PRINSEN.

Jag hör röster därinne. Någon kommer. Låt oss lyssna ett ögonblick här bakom klippan.

De dölja sig.

Andra scenen.

PRINSEN och OTTO bakom klippan. Fröken EVA och STINA smyga sig varsamt ut ur stugan förbi den sofvande Lasse.

STINA.

Ändtligen äro vi fria — fria som fåglar under himmelens tak. Kom, fröken!

PRINSEN
sakta till Otto.

Dessa stenar få lif. Ett par förtjusande flickor!

OTTO
sakta.

Förtrollande, menar ers höghet; vi äro i Finland. Sirener vid hafsstranden; tro dem inte!

EVA
pekande på Lasse.

Är du säker att han ej röjer oss?

STINA.

Han sofver så som man sofver efter ett godt dagsverke och tre fat gröt. Mor och de öfriga komma ej så snart tillbaka från staden. Just en förträfflig fångvaktare man gifvit oss. Stackars Lasse — beskedlig gosse och håller af mig, men dum som en spån. Jag kan inte begripa hvad mor tänkte på.

EVA.

Säg mig, Stina, hvarför låter din mor så strängt bevaka oss på en så enslig holme som Degerö?

STINA.

Enslig? Jo det skall jag säga fröken. Förr, sa' mor, var det rart att ibland få se en hederlig rådman

från Helsingfors komma hit ut om somrarna för att dricka kärnmjölk och meta girs; och så kunde väl någon sprängare från silfvergrufvan komma hit för att smaka på vårt hembryggda öl; och när det var rätt rart och fint, fick man se herrskaperna från Hertonäs, Turholm, Stansvik och Degerö gård springa änklek därborta på ängen. Men sedan general Ehrnsvärd begynte mura de tjocka grå murarna på Svartöarna och Vargön, sa' mor, så är här ingen säkerhet mera. Man vet inte hvilken dag här kommer en prins eller en löjtnant, och det kan komma på ett ut, det är allt ett sommarväder, sa' mor: en rosende godmorgon och slask till middagen.

PRINSEN

sakta.

Tackar förbindligast för komplimangen.

EVA.

Hur kan mor vara så barnslig och frukta för dig, som är till hälften förlofvad.

STINA.

Ja, det är så där till hälften, ser fröken, och knappt nog det. Mor har på sätt och vis lofvat bort mig åt min kusin Fredrik från Kimito, som jag aldrig har sett, och i sommar skulle han komma hit. Men när den olyckan hände att han blef pressad till matros på kronans fregatt, så är det väl så, ser fröken, att jag likaså gärna kunde vara förlofvad med himmelens sky och sommarens vind.

OTTO

sakta.

Det är godt att veta.

EVA.

Men ges det inte något medel att lösa honom fri?

STINA.

Mor säger att hon skall gå till kungs för den saken, när någon af prinsarna kommer till Sveaborg. Inte för det att jag har ondt om friare...

EVA.

Vasserra, nej. Den gamla sjömannen, och tullgripen, och Lasse sen. Det är ju en för hvart finger, det.

STINA.

Jag skall säga fröken något. (Förtroligt) Det är fröken som mor är mest rädd om. Akta dig, Stina, sa' mor, att berätta för någon kristen människa att fröken är här. Du skall veta, sa' mor, att hon är här inko — inko —

EVA.

Inkognito. Ja, det har sina skäl.

STINA.

Men det måste vara någonting rysligt, det där inkognitus. Det är alltid rysligt, det som man inte begriper. Kanhända beror hela rikets välfärd på frökens inkognitus.

EVA.

Har jag inte berättat dig det? Nåväl, det är snart sagdt. Min far är en fattig afskedad militär, och jag beror af min rika tant uti Stockholm. För ett par veckor sedan skrifver hon till mig: »*Ma chère,* jag har utsett en bra man åt dig, han heter baron Otto Sporre, af kungliga svenska örlogsmarinen, och kommer till midsommar att förtjusa dig med sin närvaro. Jag är öfvertygad att du på förhand gillar mitt val, och jag förblifver din väl affektionerade» etcetera. — Kort och begripligt, som du ser. Men jag, som hvarken vill gifva

eller emottaga ett hjärta på rekvisition, jag behagar få i mitt hufvud att jag vill bli vald för min egen skull och välja själf efter mitt eget tycke. Jag ber därför min far att få resa till en släkting i Helsingfors, men reser i stället hit till min mors gamla trotjenarinna, din mor, och hon lofvar mig att plocka smultron på Degerö, tills stormen är öfver och min tants protegé har tröttnat att söka mig.

OTTO

för sig.

Sacredieu, den flickan har hjärta. Jag känner igen den historien. Aha, min nådiga tant! Det var då hon som . . .

STINA.

Hvad de karlarne göra sig onödigt besvär! Men nu skulle vi sopa, var det ju sagdt?

EVA.

Hur var det? De tre nätter, då solen står stilla i sommarsolståndet . . .

STINA.

Då går man ut före solens uppgång på en korsväg och sopar baklänges, utan att se sig om, och då får man se sin fästman. Ja, det vill säga att man borde väl tiga också, men hvem kan begära omöjligheter?

EVA.

Och nu är det första natten.

STINA.

Ja, i morgon är midsommarkväll. Jag har en moster, som är hemma från Österbotten, och hon har berättat mig något. Tre flickor sopade en natt på korsvägen . . . hörde fröken något?

EVA.

Det var ekorren, som hoppar därborta i granen. Fortfar.

STINA.

Tre flickor sopade, och tre vålnader kommo på korsvägen ... Nej, nu var där något därborta vid klippan.

EVA.

Tre vålnader, sa' du?

STINA.

Ja så ungefär. Den första vålnaden var en soldat, den andra var en sjöman, och den tredje bar en gyllene krona. Hvem skulle ha trott det, ser fröken, ty flickan var utaf ringa härkomst. Nå godt och väl, flickorna skrattade, och det var ingenting vidare. Men året därpå blef den första flickan gift med en verklig soldat, och nästa år blef den andra flickan gift med en verklig sjöman. Då blef den tredje flickan illa till mods och gick till sin mor och sade: det och det såg jag. Då sade hennes mor: klipp af dig ditt långa hår, och drick ättika att dina röda kinder blekna, och göm dig i sju år uti min innersta källare; och efter sju år är synens välde förbi. Då gjorde flickan som hennes mor befallt, och efter sju år lät hon åter sitt hår växa, och hennes kinder blefvo röda igen, och hon steg upp ur källaren och var så innerligen glad, vet fröken, att allt detta var öfver.

EVA.

Nej, Stina, berättar du mera, så törs hvarken du eller jag sopa.

STINA.

Ja, det är sant. Vi äro nu på korsvägen. Börja nu bara, och var inte rädd.

EVA.

Nej, börja du, som vet hur det är. Hvad? Jag tror att du darrar?

STINA.

Det är allt litet kulet i solgången, och — sedan så förekommer det mig som klipporna hade ögon.

EVA.

Sådan toka du är. Vänta, skall du få se!

Tar en kvast vid hörnet af stugan och sopar förvändt och löjligt.

STINA

tar en annan kvast.

Och det kallar fröken att sopa! Hur har fröken blifvit uppfostrad? Se nu på, så skall fröken få lära sig någonting nyttigt.

Sopar.

EVA

sopande.

Är det bra så där?

STINA.

Åja. Man lär sig. Fröken gör framsteg.

EVA.

Vi skulle ju sopa baklänges.

STINA.

Så var det, ja. Låt oss börja.

De ställa sig bredvid hvarandra midt på scenen med ryggen mot fonden.

EVA.

Och om man ser sig tillbaka?

STINA.

Då får man se någonting förskräckligt.

EVA.

Hu!

De sopa långsamt, gående baklänges mot fonden. Under tiden ha prinsen och Otto stigit fram och ställt sig så, att flickorna gå rakt emot dem.

Sopkupletter.

Melodi en svensk folkvisa: "Hå hå, när himmelen är grå" etc.

Hå hå, när sommaren är grön,
hå hå, när natten är så skön,
hå hå, när hjärtat är så ungt,
hå hå, när lifvet är så tungt,
kommer ej, kommer ej än
vår vän?
Kommer ej, kommer ej än...
Hå hå!

Hå hå, vi sopa gräs och damm.
Hå hå, han kommer aldrig fram,
hå hå, den vackra fästeman,
hå hå, hur länge dröjer han!
Kommer ej, kommer ej än
vår vän?
Kommer ej, kommer ej...

EVA OCH STINA

i det de stöta på prinsen och Otto.

Hu! Spöken! Spöken!

De springa skrikande in i stugan och regla dörren innantill.

Tredje scenen.

EVA och STINA i stugan. PRINSEN och OTTO på scenen.

OTTO.

Vänta då! Stanna! Nej — de höra oss inte. O vidskepelse, du är stor i norden!

PRINSEN.

Det var ditt fel. Att skrämma dem så...

OTTO.

Ha de inte manat oss fram ur natten och klipporna? Ha de inte själfva gifvit oss fullmakt att vara vålnader? Ja, hvad det angår, så ha de rätt, ty vålnader bli vi med ett sådant fastande. Vi måste ha magrat förskräckligt, ers höghet, sedan vi lämnade Amfion. Ej under, att man tar oss för spöken.

PRINSEN.

Men hvad är nu att göra?

OTTO.

Hvad? Jo förskaffa oss en god supé i angenämt sällskap. Vi måste taga denna fästning med storm. *Honny soit qui mal y pense.*

PRINSEN.

Jag utnämner dig till general en chef för den belägrande armén.

OTTO.

Däri gör ers höghet ganska klokt. Tillåt mig säga, ers höghet har alla anlag att bli med tiden en skicklig fältherre, men för närvarande måste ers höghet förtjena sina sporrar. Jag vill inte berömma mig själf, men jag har likväl någon krigserfarenhet.

PRINSEN.

Låt oss hålla krigsråd. Vi kunde till exempel säga dem, att vi komma genom luften direkt från Amerika och måste vara tillbaka där innan hanen gal.

OTTO.

Duger inte, ers höghet. Första regeln uti belägringskonsten är att uppsöka fästningens svaga sida. Jag vet en färdig bresch i sådana förskansningar.

PRINSEN.

Och det är?

OTTO.

Nyfikenheten. Vänta, skall ers- höghet få se. (Höjande rösten) Jag slår vad, att de söta flickorna därinne aldrig ha sett en prins förr.

PRINSEN.

Men så tig då...

OTTO
i samma ton.

Och om de visste, att en af dem en vacker dag kan blifva prinsessa.

PRINSEN.

Du lofvar, på min ära, mer än du kan hålla.

OTTO
som förut.

Lyckligtvis känner ingen här vårt inkognito...

Eva och Stina visa sig i fönstret.

PRINSEN.

Fästningen kapitulerar.

OTTO.

Ännu inte, men breschen är praktikabel. (Högre) Hur är det möjligt att så vackra ögon kunna vara så blinda? Se vi då ut som gastar? Vi ha hvarken klor eller hästfötter.

STINA
i fönstret.

Mor säger, att det kan man aldrig så noga veta.

PRINSEN
till Otto.

Där fick du svar.

OTTO.

Ack, Stina lilla, om Fredrik kunnat tro att han skulle blifva så emottagen...

PRINSEN.

Är du galen?

STINA.

Nej, hvad är det han säger?

OTTO
pekande på prinsen.

Du ser huru mager han är — huru djupt han suckar — (till prinsen) så sucka då, ers kunglig höghet! — Ja, han må väl förliknas vid den klagande turturdufvan, som flyger öfver haf och land för att söka sin trolösa vän! Det är bara af längtan efter dig, grymmaste af alla Stinor! Det är din bild, trolösa, som förföljt honom från babord till styrbord och från arkliet ända till märskorgen. För din skull rymde han i natt från kronans fregatt, och för din skull kommer han kanske i morgon att hänga i rånocken af Amfions kryssmast. (Sakta) Det var fan hvad jag ljuger. (Till prinsen) Gråt!

PRINSEN.

Ja, vi rymde, och det är han (pekar på Otto) som rår för det. Han kommer att hänga först.

OTTO.

Nej, ära den som äras bör. Den stackars Fredrik är alltför blygsam; det är han som tar företrädet. Därför söka vi nu en fristad hos er, vackra Degeröflickor! Aldrig kunna ni bära det på ert samvete att se två så raska gossar hänga i rånocken. Hör!

Man hör två kanonskott på afstånd.

Man har upptäckt vår flykt. Man förföljer oss, och vi äro förlorade utan ert bistånd.

STINA

som under tiden rådgjort med Eva.

Men är han den riktiga Fredrik — den Fredrik jag menar?

OTTO.

Det må han själf svara. Neka den som det kan.

PRINSEN.

Jag är Fredrik, det kan du lita på.

EVA.

Då skall jag säga dem att låset är i olag; ingen kommer in genom dörren.

PRINSEN

till Otto.

Det vunno vi på det.

OTTO.

Är det då alldeles omöjligt att beveka dessa hårda murar?

STINA.

Omöjligt är det just inte.

OTTO.

Hvad säger du, älskvärdaste af alla tärnor som någonsin kärnat smör på Degerö?

STINA.

Jag säger att han kan klättra, om han är sjöman.

OTTO

mätande höjden.

Vill du partout att det på ett eller annat sätt skall kosta vår hals?

STINA.

Gör som han vill. Inte flyttar jag stegen åt honom.

EVA

till Stina.

Hvad tänker du på?

STINA

till Eva.

Tyst, låt mig råda.

OTTO.

Stegen? Ja verkeligen, jag kom ej att tänka på den. En hård nödvändighet, men (med en axelryckning) hvad gör man inte för att undkomma repet!

Prinsen och Otto flytta till fönstret en mot väggen stående stege. Till prinsen:

Nu gäller det edra sporrar, ers höghet!

Prinsen uppstiger först, sedan Otto.

OTTO

på stegen.

När såg man en gladare hamn för två skälmar, som rymt från kunglig majestät och kronan?

De försvinna genom fönstret. Under sista replikerna har Lasse vaknat, gnuggat sig i ögonen och med dum förundran betraktat de uppklättrande. Slutligen stiger han upp.

LASSE

yrvaken.

Tusan! Jag springer till hamnen att säga åt mor.

Springer bort.

Fjärde scenen.

PRINSEN och OTTO i stugan. EVA och STINA skynda ut genom dörren och tillbomma den utifrån.

STINA

sedan hon stängt dörren.

Så. Nu ha vi fåglarna i buren, och för att de inte må flyga sin kos, så hjälp mig att klippa vingarna.

De bortbära stegen.

EVA.

Välförtjänt, mina herrar. *Mais après* — hvad göra vi sen?

STINA.

Hänga dem — det tror jag vore ändå för hårdt.

EVA.

Jag skall säga dig något, Stina. De äro lika litet matroser som du och jag.

STINA.

Den långa, som förde ordet, ja, han är bestämdt en herre. Tänk om det verkligen vore prinsen!

EVA.

Jag har aldrig sett prinsarna, och det vore mot all konvenans, men — *enfin*, på resor — i en nästan obebodd nejd — de kungliga ta sig ibland sina friheter...

STINA.

Det är märkvärdigt, vet fröken; ju mera jag tänker på den blåögda gossen, desto vissare blir jag därpå, att det måste vara min fästman. Och sedan, när man möter hvarandra så där på korsvägen.. nej, det är Fredrik, jag är säker därpå.

Man hör buller i stugan.

EVA.

Hör hvilket larm!

OTTO

innanför.

Hollah! Förräderskor! Rymmerskor!

STINA.

Hvad behagas?

OTTO

som förut.

Grymma! Ni vill då döda oss med ensamhetens kval!

EVA.

Genera er inte, jag ber. Var som hemma här!

Flickorna sätta sig att binda kransar. Prinsen och Otto visa sig i fönstret. Otto har en fårboge och prinsen en limpa, af hvilka de under det följande spisa med god aptit.

OTTO

medan han skär ett stycke af bogen.

Ni tillåter, hoppas jag? Näst kungliga köket i Stockholm kan ingenting jämföras med skafferiet på Degerö. I synnerhet i så angenämt sällskap, ehuru ni tillåter mig önska att vår ställning i lifvet inte vore så hög, när er är så låg.

STINA

sakta till Eva.

Det är prinsen. Han talar som en bok.

EVA.

Herrarna komma från flottan. Hvad nytt?

OTTO

som förut.

Ingenting särdeles. Man berättar att hertigen af Östergötland kommit hit med fregatten Amfion och ämnar anställa ett strängt förhör med alla rebelliska undersåter.

STINA.

O himmel!

OTTO.

Man tillägger att han för närvarande gör en resa i skärgården, för att inspektera försvarsverken. (Till prinsen) Skall det vara en daube på lamm?

EVA.

Hans kunglig höghet är mycket nitisk för landets försvar.

OTTO.

Å, det kan jag ej säga. Han finner tvärtom vissa entréer alldeles för väl barrikaderade.

EVA.

Hans kunglig höghet behöfver endast säga ett ord; han är herre öfverallt, utom där han ej bör vara det. (Fort och sakta till Stina) Det är han. Vårt skämt går för långt. Vi måste befria fångarna.

STINA
till Eva i samma ton.

Lasse har vaknat, han är borta; han skall förråda oss.

OTTO.

Apropos barrikader, sedan vi nu spisat, tillåter ni kanske att vi tacka värdinnorna — muntligen — *tête à tête.*

STINA
som orolig sett åt kulissen.

Att fly är för sent. Göm er däruppe! Där ser jag mor komma, åtföljd af Grip och Kabys! Hvad skall det bli, om Fredrik blir arresterad!

OTTO
drar sig tillbaka.

Sapperment. Vi måste spara vår tacksamhet.

EVA
skyndar till dörren.

Och om man finner hans kungliga höghet där — i vårt rum?... Det är för sent. De komma. (Till Stina) Var lugn, och förråd oss inte!

Femte scenen.

EVA och STINA på gräsbänken. Prinsen och Otto ha dragit sig tillbaka från fönstret. GRIP inträder med ett gevär på hvardera axeln. Därefter LASSE, äfven med två gevär. Sedan KABYS. Sist REBECKA.

GRIP.

Melodi: Fredmans Ep. "Knappt Jeppe hann".

Gif rum för tullen! Smuggel ombord!
Jag konfiskerar himmel och jord,
jag konfiskerar vin och rom och trä
och folk och fä.
Jag själf är imprimatur i år,
förutan mig ej riket består,
jag konfiskerar hvarje liten prick,
som har en klick.

Mitt nit det går öfver allt begrepp,
jag basar stormarna med min käpp,
jag stoppar solens sken i en säck
och ryter åt saxarna: släck!
Och går här nånsin en tanke fri
min högst märkvärdiga nos förbi,
så har jag förfuskat min lefvernes stig
och hänger mig.

STINA.

O ve, nu skall han finna dem här!

EVA.

Nej, han skall pudras bra, jag det svär.

GRIP.

Säg, Lasse, hvad ha rymmarne gjort?
Mitt nit är stort.

LASSE.

De togo ett förfaseligt hopp,
i fönstret här så klefvo de opp.

KABYS.

Hvad? Stinas stuga? Mist och mesan!
Då tar dem fan.

GRIP.

Säg, ha de bofvarne vapen och krut?

LASSE.

Pistoler, sablar, värjor och spjut!

GRIP.

Månntro från fästningen en kanon
lär packet att taga reson?

KABYS.

Nej, får jag säga förutan allt agg,
så hämta vi en lämpelig dagg . . .

ALLA.

Nu smäller det krig uti nästa minut.

GRIP.

Gå ni förut!

GRIP.

Ställ dig här litet närmare, Lasse, så vill jag komma dig till hjälp; och jag ställer mig litet längre på afstånd. Låt oss placera två af gevären här emot klipporna, för att ha i reserv. Kabys, se till att de inte öfverfalla kronans ämbetsmän!

Patrullerar i fonden.

KABYS.

Störtsjö och bränningar! Jag skall kölhala dem, om de också bure en kanon i hvar västficka. Att rymma

från kunglig majestät och kronan... Mist och mesan! Jag har också tjent kronan...

LASSE

på post.

Vi ska kölhala dem. Mist och mesan!

REBECKA

inkommer.

Har ni sett dem, Grip? Har ni sett dem, Kabys? Det var för väl att jag mötte er, kära vänner, på sjön; jag hade ju varit på bara backen, fattiga kvinna, nu när alla drängar och pigor i huset dansa på Degerö gård. Sörj inte för det, uppsyningsman, jag har skickat min rodderska Lisa med herrabud efter dem. Jemine, om det helst varit ett par beskedliga smugglare med litet kaffe och socker i barlasten; men rymmare! Nej, då står jag på kronans sida.... Se god morgon, barn; hvad ta ni er för?

STINA.

God kväll, kära mor. Vi binda kransar till midsommarnatten.

EVA.

Vi skola möja hela er stuga så grann som en blomstersäng.

REBECKA.

Är det tid med det nu, när rymmare smugit sig in i stugan?

STINA.

Nej hvad säger mor? Rymmare!

EVA.

Det är inte möjligt.

STINA.

Jag skall säga mor något. Lasse har drömt igen, som han brukar, när han ätit för mycket gröt.

LASSE.

Se så ja, Lasse har drömt, Lasse har drömt. Men Lasse har inte drömt. Liksom jag inte skulle ha sett två par fötter där borta på stegen! (Gest för att härma klättringen) När alla tre kommit opp, sa' den fjärde rymmarn: här ä' vi fem skälmar, sa' han, och i natt ha vi rymt alla sex från kronans fregatt, sa' han.

STINA

tar honom i hand.

Se nu på mig, Lasse! När du rätt tänker efter, så var det ändå en kråka du såg därborta på stegen.

LASSE.

Ja, jag tror visst det var en kråka. (Gråtande) För mig må det gärna ha varit en häst.

REBECKA.

Jaså, blåser vind från det hållet? Den saken är inte på rätt, sa' mjölnarn, när han stack sin arm uti sotarens tröja. Barn, barn! Tre ting leda till fördärf: en båt som kränger, en häst som skenar och en mun som ljuger. Men därom få vi sen talas vid.

Paus; därpå kort och bestämdt.

Uppsyningsman Grip; han är en förståndig och bärgad karl; vill han ha Stina?

GRIP.

Min högtärade madam vet ju ...

REBECKA

otåligt.

Vill han ha Stina? Ja eller nej?

GRIP.

Högtärade madam vet ju att det alltid varit min högsta åstundan.

REBECKA.

Nå godt, han skall få henne. Men på ett villkor.

GRIP.

Högtärade madam behöfver bara säga sitt memorial...

REBECKA.

Det är, att han tar ut lysning om söndag och gifter sig om två veckor. Är det sagdt?

GRIP.

Det är sagdt. (För sig) Hin så amper svärmor jag får!

EVA
sakta till Stina.

Det låter ju mycket roligt, det där, kära Stina!

STINA.

Nej, jag står inte längre ut. Mor, mor, om ni visste hvem som är därinne i stugan!

REBECKA.

Angår det mig hvem som är därinne? Tjuf som tjuf. Den ena stjäl människors barn, den andra stjäl silfverdalrar. Låt oss inte tala mera om det. Hänga ska de, för se nu står jag på kronans sida. Kungen skall ha sitt. Gud signe kungen. När han var här i fjol och såg på genralens tjocka murar, så stod jag med de andra vid kungstrappan, och han kände igen mig, må ni tro, alltsedan han var vid silfvergrufvan. Se god dag, min gumma, sa' han; hur står till på Degerö? Tackar som frågar, sa' jag, ers kungliga riksens majestät; det slarfvar ju af. Det är bra, sa' han. — Ja, det är en förståndig kung, ser ni; han förstår att umgås med folk, och därför skall han ha sitt.

STINA
till Eva.

De äro förlorade. Det hjälper ej nu att tala vid mor.

EVA
till Stina.

Förlorad är ingen som har två raska flickor på sin sida. Kabys vill säga dig något, Stina.

KABYS
förtroligt.

Hvad nu, barn? Jag tror att här gick en stormby nyss, men inte är det värdt att tappa skoten för det. Hvad är det för uppsjö som mor går i? Aldrig kan jag tro, Stina, att du, som är bara barnet, har några fuffens för dig. Jag är din gufar, jag har burit dig på mina armar, när du var så här lång, och hade jag inte mina femti i loggboken, så skulle jag säga till dig: en grannare julle kan du väl få att segla med uti lifvets storm, men aldrig får du en som bättre håller sjön. Nå godt, hvad är det värdt att tala om det numera? Vill du inte ha Gripen, Stina, så säg bara till. Mist och mesan! jag lofvar dig att du skall bli obegripelig i alla dina dagar. Flickor tycka om frisk kultje i seglen; var inte bang du; gamla Kabys skall vara en nödplanka för dig, så länge bult och bardun hålla ihop i honom. Men inte vill jag att du sticker upp falsk flagg för gufar din, barn!

Stina slår ned ögonen.

EVA
till Stina.

Säg honom allt. Han skall hjälpa oss.

STINA.

Det är så, ser Kabys, att kusin Fredrik har rymt för min skull från flottan — och nu är han därinne

med en som följt med — och om han blir dömd, ser Kabys, så...

KABYS.

Jaså. Då stänker det saltvatten ända i märskorgen, kan jag förstå. Vet hon väl, pian lilla, det är en krånglig sak att rymma från kronans skepp. Först vankas där dagg, och sedan vankas där rep.

STINA.

Det är just det, ser Kabys, det är just det!

EVA.

Fy, Kabys, har ni ett hjärta ni, och kan så bedröfva det stackars barnet. Ni måste rädda gossarna därinne. Goda, snälla, hederliga Kabys!

KABYS.

Nå nå, sakta i strömsättningen! Är det på det viset, så måste väl gufar ändra kurs. Passa nu på. När vi gå in i kajutan, skall jag låta de andra kryssa därnere på däck, tills fåglarna flugit ut ifrån märsen. Säg då åt edra jollgastar, att de ro kvickt till Sandhamn och gömma sig där i min stuga, tilldess att jag hinner skaffa dem öfver åt Brändösidan. Säg dem (torkar ögat med ärmen) att det är för din skull, Stina, och Gud nåde den af dem som lastar ditt samvete med tyngre laddning än du godt kan klarera för vår Herres tullkammare.

GRIP
patrullerande.

Alle man på sin post.

KABYS
vid dörren, i sjömanston.

Allt klart, herr kapten!

REBECKA

som under tiden samtalat med Grip.

De drölmånsarna komma inte från dansen. Visa att uppsyningsman har kurage att ensam ta rymmarne.

GRIP.

För er skull, svärmor, för er skull. Framåt marsch, för kunglig majestät och kronan! Fältropet är: konfiskera! Gå ni förut, Kabys, och du, Lasse, och ni, mor Rebecka! Jag som er kommendant åtar mig det svåraste arbetet att vakta vid dörren, så att ingen af dem slipper undan.

KABYS.

Marsch framåt! Konfiskera! Grip, Grip, sa' kräftan åt hummern.

Ingår i stugan.

LASSE

martialiskt.

Konfiskera! konfiskera!

Går in.

REBECKA.

Nå låt se hvad ni konfiskera då!

Går in.

GRIP

i dörren.

Lämna opp dörren, flickor, lämna opp dörren!

Går in.

EVA.

Grip är född till fältherre. Han ser sig i tid om efter reträtten.

Sjette scenen.

EVA och STINA på scenen. De öfriga i stugan. Så snart Grip ingått, skynda flickorna att tillbomma dörren och frambära stegen.

EVA OCH STINA
vid stegen, halfhögt.

Fort! Skynda! Kom ned, om ert lif är er kärt!

OTTO
i fönstret.

Förräderskor! Är det kanske ett nytt försåt?

STINA.

Gyckla inte nu, utan skynda! Se så!

PRINSEN
till Otto.

Kom, det är hög tid, jag hör röster därnere.

OTTO
till flickorna.

Får gå, vi ge oss åter på nåd och onåd.

De nedstiga och flytta sedan bort stegen.

Sjunde scenen.

PRINSEN, OTTO, EVA och STINA på scenen.

PRINSEN
till Stina.

Vågar jag tro, vackra Stina, att du hyser något deltagande för mig?

STINA.

Om du visste, Fredrik, hur jag darrat för dig!

PRINSEN.

Säg om det, Stina. Du är så vacker, när du säger så där. Är jag inte din fästman?

STINA
räcker honom handen.

Ja ja — dig och ingen annan vill jag älska intill den blekaste död! Hvad din hand är mjuk — rätt som en prins! Vänta — låt mig knyta din halsduk. (Hon knyter duken) Och din hatt (jämkar hatten) — så där klär han dig bäst.

OTTO
till Eva.

Och ni, min älskvärda fiende, sluta vi fred?

EVA.

När jag har den äran att veta med hvem jag fört krig . . .

OTTO.

Mitt namn . . .

EVA
afböjande.

Sch! Om vi återse hvarandra, ger jag (djupt nigande) Ers Outsäglighet rätt att — bedja om min förlåtelse.

OTTO.

Tackar allerödmjukast för en så stor grace.

STINA.

Skynda! Jag hör dem uppstiga för trapporna till vindskammaren. Fly till Sandhamn — där öfver fjärden. Vänta Kabys i hans stuga, han för er till Brändö . . .

EVA
fort, till prinsen och Otto.

Hota oss! hota oss!

Prinsen tar det ena geväret och hotar Stina. Otto med det andra hotar Eva. Därpå visa sig Grip och Rebecka i vindsfönstret. Bakom dem Kabys och Lasse.

Åttonde scenen.

PRINSEN, OTTO, EVA och STINA på scenen. DE ÖFRIGA i fönstret.

GRIP.

Hvad vill det säga? Konfiskera, konfiskera! Kontrabandet har undkommit oss! Där äro smugglarne!

REBECKA.

Fort! Grip! Lasse! Kabys! Hoppa ut genom fönstret och grip de bofvarna! Se ni ej hur de hota de stackars barnen där?

GRIP
med värdighet.

Min kära madam, en tulluppsyningsman hoppar aldrig frivilligt ut genom fönstret... Hoppa ni, Kabys!

KABYS
härmande.

Min kära Grip, en sjöman hoppar heller aldrig ut genom fönstret — om han ej kastas.

LASSE.

Jag hoppar jag, mor!

KABYS.

Stopp, ankartross! De fira på skoten därnere.

Prinsen och Otto bortlägga gevären.

OTTO
hälsande uppåt fönstret.

Mjuka tjenare, lycka till fångsten! Jag skall intyga ert nit och testamenterar åt herrarna resten utaf min fårboge.

PRINSEN

med gest åt Eva och Stina.

Och jag skall intyga ert tappra försvar af Degerö. Ni ha blott fångat oss alltför väl.

STINA

hviskande.

Till Sandhamn!

PRINSEN

i samma ton.

Till Sandhamn!

Prinsen och Otto gå, vända sig än en gång om och hälsa flickorna.

Ridån faller.

Andra akten.

En strand på Sandhamn. I fonden Helsingfors 1767. Till höger för åskådaren Kabys' stuga. Till vänster ett tält. Ledstänger mot stranden. En bänk. En hatt och en tröja hänga i närmaste träd.

Första scenen.

STINA ensam, bärande en korg med kransar. Sedan PRINSEN och OTTO.

STINA.

Melodi: "Neckens polska".

Hvadan kom du, sakta silfverdyning,
du som gungar mot holmens strand?
Kom du fjärran, kom vid dagens gryning
från ett okändt, ett bättre land?
Sökte du i hafvets vida böljor än
en förlorad sällhet, en förgråten vän?
O, hvi suckar i sanden du?
Långt, långt i fjärran är din längtan nu.

Den visan är diktad af vågorna. Hon går mig till hjärtat, och jag vet ej hvarför. Hur kom jag att tänka därpå?

O du sakta, sakta silfverbölja,
som i suckar mot stranden slår,
säg, hvad vill du? Vill du ensam dölja
där i sanden din brustna tår?

Älskar du det skum, som kysste nyss din kind?
O, det kom med stormen, och det for med vind.
Brist, o brist emot blommig hamn!
Långt, långt i fjärran är din älsklings famn.

Under första verserna af andra strofen inkomma prinsen och Otto i kappor, med hattarna tryckta öfver pannan, och stanna i fonden.

STINA

utan att se dem.

Jag har honom så kär, så kär. Jag rår inte för det, jag mötte honom på korsvägen, jag måste ju älska honom hela mitt lif.

Stannar under följande repliker tankfull i förgrunden.

PRINSEN

halfhögt till Otto.

Nej, jag kan inte lämna henne. Jag kan inte lämna Sandhamn, så länge hon är här kvar.

OTTO

i samma ton.

Enlevera henne sedan, om ers höghet så vill, men låt oss nu återvända. Matrosjackan ha vi kastat ifrån oss; det var en lycka att vi medtogo våra nattsäckar. Kom! Jag tycker mig redan känna en försmak af högvakten.

PRINSEN.

Låt mig se henne ännu en stund, innan vi skiljas för alltid.

OTTO.

En Degeröflicka!

PRINSEN.

Karin Månsdotter var också en bondflicka.

OTTO.

Sade jag ej ers höghet att finskorna kunna trolla! Sch! Där kommer någon.

De försvinna till höger.

STINA

utan att ha sett dem.

Jag vill inte mera tänka därpå. Jag kom ju hit för att löfva den gamla Kabys' stuga till midsommar.

Uppfäster kransarna på stugan.

Han är bra god, den gamla Kabys. Jag håller af honom rätt som han vore min far. Men (suckar) den andra — honom kan jag visst aldrig förgäta.

Andra scenen.

STINA. KABYS med en fiskhåf på axeln.

KABYS.

En rolig godafton, Stina lilla! Nej, hvad ser jag? Bult och bardun! Där har stänkt litet grönt på fattigmans dörr. Gudsigne de kära Degeröblommorna, som inte förakta den gråa väggen och den gamla kajutan här på Sandhamn.

STINA.

Litet, men välment, kära Kabys. Alltid är han så trägen med sina krokar och nät.

KABYS

bortlägger håfven.

Serra tri, jag har vittjat krokarna och hämtar till helgen litet abbor och gös. Om du skulle hitta en gösbaddare uti mors båt, Stina lilla, så låts inte om det.

Hå-hå, (aftorkar pannan) fattigman har inte tid att roa sig han, som andra, på midsommarkvällen. Där borta på ängen står glädjen högt i tak. Halfva Helsingfors har seglat hit ut att springa änklek och dansa i gröngräset. Några Åbostudenter äro med där i hopen. Glada gossar. De ha byggt sig en granriskoja i skogsbacken och traktera alla vackra flickor med visor och pepparkakor.

STINA.

Studenterna äro alltid glada, de.

KABYS.

Samma krut, ja, om de blefve hundra år gamla. Där ha kommit granna slupar från fästningen: officerare och förnäma damer, som ville se folket roa sig. Amfion har ankrat vid Sveaborg. Bra båt. Jag känner amiral Ankarstorm alltsedan jag drog honom ur spadet vid Aspö. Han var den tiden bara en jollgast, och det har väl händt mer än en göling förr att slinta från bastingeringen. Man säger att hertigen af Östergötland är ombord. Hagel! Då få Helsingfors flickor se opp. Han är väl bara morsgrisen ännu, men folket säger att han skall vara den vackraste prins i Europa... Hör på, Stina, hvar har du din frökensmula, efter jag inte ser till henne?

STINA.

Han må tro, Kabys, att det kom i middags ett herrabud. Hennes moster i staden hade fått reda på henne och lät hälsa att hon skulle strax komma dit; där ha kommit förnäma resande. Och så måste fröken segla till staden, men hon lofvade drilla så fint att hon slipper ut till Sandhamn i kväll. (Paus) Kabys — han hade visst mycket besvär med rymmarne?

KABYS.

Rymmarne? Jo det var ljusa gossar! Vi kommo från Degerö. Hör, pojkar, sa' jag, ni ha burit er dumt åt. Att rymma från kronans båt — mist och mesan, gossar, det är missvisning på kompassen! Men får gå, efter *hon* bad för er. — Bry dig inte om det, gamla ankartross, sa' de och skrattade mig midt i ansiktet; kronan och vi äro likasom kojkamrater. Å hut, sa' jag; respekt för kronan! Men därpå lade de sig att sofva och sofvo i sex runda timmar. Under tiden gjorde jag en liten kryss att langa beten till krokarna, och när jag kom tillbaka, voro fåglarna flugna. Bara tröjan och hatten där ha de lämnat efter sig utaf däckslasten.

STINA.

Och sen har han inte sett till dem?

KABYS.

Inte mer än det skum jag såg på en dyning i går. Jag ger dem hin. När jag kom hem i middags, var där tomt hus — sik — hålbröd — midsommaröl, allt ha de gunstig junkrarna hållit till godo. Det är sant, att på fönstret låg den här lilla pluringen.

Visar en blank dukat.

STINA.

Nej, hvad säger han? Mor fann också en dukat på vårt fönster i natt.

KABYS.

Jag vill doppas i Nordsjön, om inte pluringen blir förvandlad till ett torrt löf, innan hanen nästa gång gal. Akta sig hon för trollens gåfvor. Ett godt samvete går aldrig i afvig jacka och strör guld uti fönsterspringorna. Men . . . (blir varse tältet) bränning och bris! Hvad blåser här för en by? Ett tält vid min stuga?

Tredje scenen.

DE FÖRRA. REBECKA.

REBECKA.

Står han där och koxar på tältet och vet inte att han snart får förnämt främmande! Jag hörde amiralen därnere säga till jollgastarna: gossar, sa' han, slå upp mitt tält på kullen därborta; det ser ut att bli regn! — Men, min kära Kabys, han hvarken ser eller hör något annat än sina flundror och sjuryggar. Det bär sig inte, ser han; hushållet seglar öfver styr. Han borde gifta sig, så skulle det bli folk af honom.

KABYS.

Skepp åhoj, det är klar sjö det, mor. Stina vill inte ha mig, och jag vill inte ha någon annan än Stina. Hvad är det värdt att svärta hvarandra, sa' becket till tjäran.

REBECKA.

Sådan gammal bisse, som han, Kabys, skulle inte nosa på unga flickor. Stansviks-dejan skulle, min själ, bli en bra hustru åt honom; han skulle lägga ut sina krokar i kärnmjölken. — Men säg, har han sett rymmarne? Grip snokar efter dem här på Sandhamn och har skickat Lasse på jagt i skärgården. Grip kan på den kuppen bli landsfiskal, och Stina blir fru. Det borde han hjälpa till med, Kabys!

KABYS.

La la la la, vill ni höra en visa, mor?

Melodi ur Lilla Matrosen: "Svårare seglats".

Klart att vända! Ror i lä, Rebecka!
Bränningar i förn! Orkan på stund!

Mången bra skonert har fått en läcka,
mången förlist på lyckans grund.

Lofva upp ett streck! Håll ej på tullen!
Backa ej för stormens bistra hot!
Till det goda samvets hamn styr jullen!
Dick bidevind, hal' an fockskot!

Liten julle seglar smärt och fager,
lätt som en svan på lifvets haf.
Hvem blir styrman där, som rodret tager?
Hvem skall för brisen falla af?

Låt den unga vind i seglen sträcka!
Låt en stadig arm stå stormen mot!
Lofva upp, ja lofva, mor Rebecka!
Dick bidevind, hal' an fockskot!

REBECKA.

Står han och sjunger tok! Han surrar just som en gammal björk med ett humlebo uti näfret. Kom, Stina, fara vi hem.

STINA.

Nej, mor, nu måste jag säga er som det är. Det skar mig i hjärtat i natt, när ni sade de orden; men ni ville ju inte höra mig...

REBECKA.

Nå, hvad är det nu om? Du borde känna mor din, barn! Jag kokar väl öfver ibland, så det fräser en smula i kolen, men jag slocknar igen, när tider bli. Sanning vill jag ha af mitt enda barn, sanning så hvit som hollandslärft. Stackars den mor, som inte ser sitt barn längre än till de hvita tänderna. Hvad är det nu om?

STINA.

Fredrik har rymt för min skull... Jag mötte honom på korsvägen... ni såg honom själf.

REBECKA.

Himmelselement! Och det har du inte sagt mig förr! Fredrik! Min egen systers son! Som skulle bli min måg och få gården och dig på köpet! (Harmset) Ja, det vill säga, han skulle bli, men han blir inte. Han lät narra sig till flottan, och det kan jag ännu förlåta honom, (gråter) fastän jag gråtit för hans skull mera saltvatten än Kronbergsfjärden. Men (med stigande harm) att rymma som en tjuf från kunglig majestät — himmelsturk! — nej, jag står på kronans sida. Jag har talat med kungen jag, och han har tagit mig i sin egenhändiga hand — och jag skulle hålla med en rymmare, en kronomissgärningsman! Aldrig! Gripen skall du ha, Stina, det är sagdt och belagdt, och därmed punktibus, säger magistern.

KABYS.

Stopp och belägg för det, mor Rebecka!

REBECKA.

Stoppa och stoppa! Jag stoppar mitt barn hvar jag behagar — becksömmare!

STINA.

Men mor, om de få Fredrik fast, blir han hängd.

KABYS.

I rånocken. Det har sin riktighet.

REBECKA
häpen.

I rånocken? Det var något högt det, kära Kabys.

KABYS.

Så där ungefär halfva vägen till mån . . .

REBECKA.

Element! Jag står visst på kronans sida, men om man börjar hänga mina systersöner . . . det är ändå på sätt och vis kristet blod . . .

STINA

lifligt.

En af prinsarna har kommit till Sveaborg. Tänk, mor, om han vore i kväll på Sandhamn!

REBECKA

eftersinnande.

Ja, så är det. Jag får lof att tala ett godt ord för den slyngeln.

KABYS.

Mor talar om hans kunglig höghet i ordalag, som . . .

REBECKA.

Vänd han sina gösar, och vänd inte hederligt folks ord. Kom, Stina, jag skall tala vid prinsen. Jag har talat vid högre herrar än så. Jag är van att umgås med kungligt blod. Om han tar mig i hand och frågar: hur står till på Degerö? så skall jag svara honom: illa, ers höga kunglighet, rätt illa, bara prack och bekymmer, alltsedan jag fått unga flickor att vakta.

STINA.

Kom, låt oss skynda!

De gå åt vänster.

Fjärde scenen.

KABYS. Strax därpå GRIP.

KABYS.

Jag får väl se åt hvad de tänka göra med tältet här. (I begrepp att gå) Jaså, här ha vi Gripen med utspända klor.

GRIP
brådskande från höger.

Har han sett dem, Kabys? Har han sett två blåa tröjor och två blanka hattar?

KABYS
lugnt.

Serra tri, hvad jag det sett.

GRIP.

Konfiskera! konfiskera! Hvar har han sett dem? När har han sett dem?

KABYS.

Sådant ser jag alla dagar på kronans matroser.

GRIP.

Rymmarne, förstår han! Man har sett dem på Sandhamn; man har gudskelof ögon. Man har låtit omringa hela ön. Man har satt hela polisen, hela tullverket i rörelse. Det är ett högförräderi, ser han; prinsen är kommen; man traktar efter högstdensammes höga lif. Här är något att förtjena, min gode man. Som ni vet, har Helsingfors stads borgerskap varit betänkt uppå att betyga sin underdåniga fägnad öfver hans kungliga höghets lyckosamma ankomst. Men för att hitta på rätta sättet, ser ni, därtill behöfs ett klyftigt hufvud — som

mitt till exempel. De förstå sig inte på sådant. Borgmästaren har föreslagit en äreport; godt och väl, men nu kommer hans kunglig höghet från sjösidan. Magister Forsander har åtagit sig att för åtta plåtar skrifva tvåhundra underdåniga fägnerim, men olyckligtvis sitter han för närvarande på gäldstugan, och där är fuller något trångt för pegasen. Fältprosten Tingstadius har åtagit sig att hålla ett uppbyggeligt tal — å, man känner hans tal, under tre timmar aflöper det aldrig, och som borgerskapet under tiden skulle stå med fastande mage, har det mött opposition. Nej, det finns inte mer än ett sätt, och det är mitt infall, han skall få höra. Vi taga det största skeppet i hamnen och hänga de två rymmarne uti rånocken. På den enas rygg anbringa vi ett F och på den andras ett A. Däraf blir hans kunglig höghets namnchiffer i transparent. Det syns öfver hela staden, och hans höghet skall fröjda sig öfver vårt obegripliga nit.

KABYS.

Jo-jo, han kan bli upphöjd till lika ära, han, Grip, för ett sådant infall. Men nu fattas bara de båda rymmarne.

GRIP.

Han har rätt, vi måste nogare efterspana dem i trakten häromkring, medan Lasse utspejar hela skärgården. Kom, Kabys! Konfiskera! konfiskera!

De gå åt vänster.

Femte scenen.

LASSE inkommer flämtande från höger.

LASSE.

Gammal svensk melodi.

Spring, sade Gripen, spring, spring och spring!
Spring, kära Lasse, världen omkring!
Spring, kära Lasse! Spring, kära Lasse! Spring, kära Lasse,
spring, spring!

Sen du har sprungit världen omkring,
spring litet längre! — gör ingenting.
Spring, kära Lasse! Spring, kära Lasse! Spring, kära Lasse,
spring, spring!

»Gör ingenting», och »gör ingenting!»
Stina, hon bär rättnu förlofningsring!
Spring, kära Lasse! Spring, kära Lasse! Spring, kära Lasse,
spring, spring!

Puh — jag har sprungit, rott — flugit! Från Degerö till Hertonäs, från Hertonäs till Brändö, från Brändö till Blåbärslandet, från Blåbärslandet till Högholmen, från Högholmen till Knekten, från Knekten till Sumparn, från Sumparn till Vrakholmen, från Vrakholmen till Kalfholmen, där jag är som hemma, och nu på köpet till Sandhamn! Puh! Jag har inte sett så mycket som en klacklapp af en rymmares sko. Jag står inte längre ut. Grip säger till mig: konfiskera dem, så gör jag dig till sikter! Attan, det vore något det, och hvad Stina då skulle tycka om mig! Jag skulle gå i stärkta skjortkragar och med käpp, och äta på värdshus, och ha rättighet att aldrig betala. Jag vill fundera på den saken. Jag vill ta mig en liten lur (sträcker sig)

bara en liten lur! Men (känner på marken) här är dagg i gräset och (fäktar med handen) mygg på kvällkvisten. Där är en tröja och en hatt.

Påträder tröjan och sätter hatten på hufvudet.

Se så ja ... Här är jag bäst i fred (ingår i tältet) ... och jag vill inbilla mig att jag är sikter!

Försvinner i tältet, där man hör honom gäspa.

Sjette scenen.

EVA och OTTO mötas från motsatta sidor. Båda i elegant kostym.

OTTO.

En älskvärd ung dame! — Ödmjuka tjenare!

EVA.

En officer. — Tjenarinna, min herre!

OTTO.

Bedrar jag mig inte, har jag förut haft den äran ...

EVA.

Jag kan inte neka till, att det förekommer mig, som ...

Båda skratta.

OTTO.

Men det är ju hon! ...

EVA.

Det är verkligen han! ...

OTTO.

Hur lyckligt att här återfinna min sköna fiende från Degerö!

EVA

med djup reverens.

Jag är en lojal undersåte, — ers kunglig höghet!

OTTO
för sig.

Hon tar mig för prinsen! (Högt och med värdighet) Ni kan räkna på min bevågenhet.

EVA
för sig.

Det är *inte* prinsen! (Högt) Oändligt smickrad, herr amiral!

OTTO.

Hvad! Ni börjar kriget ånyo? Ni degraderar mig?

EVA.

Jag har tillåtit er att bedja om min förlåtelse — herr marinlöjtnant!

OTTO.

Nej, fortfar ni så där, är jag tvungen att kapitulera, innan ni befordrar mig till kadett. Det var likväl för er skull jag företog detta fälttåg... Sedan jag såg er, har den välgörande sömnen flytt mina ögonlock...

EVA
till hälften för sig.

Han sof i förmiddags sex timmar *de suite.*

OTTO.

Jag har fastat... ensam med mina minnen!

EVA
som förut.

Han höll likväl till godo allt hvad som fanns i Kabys' stuga. Ingenting skonades. Rent hus.

OTTO.

Ni tycks tvifla på mina känslor...

EVA.

Åtminstone på edra försakelser. (För sig) Stina har sagt mig allt. (Högt) Och vågar jag fråga hvad som kvarhållit min herre på Sandhamn?

OTTO.

Jag söker min — neveu, Otto Sporre, den största slyngel och det bästa hjärta i världen.

EVA.

Ah! (För sig) Min tants protegé.

OTTO.

Och ni? Vågar jag fråga hvad som förskaffar mig den lyckan att se er här?

EVA.

Jag söker min nièce — Eva Lindfelt, den mest halsstarriga varelse som ännu vägrat lyda en tants befallningar.

OTTO.

Ah! (För sig) Hon kapitulerar! (Högt) Jag är säker uppå att om min neveu sett er nièce, hade han ilat att uppsöka henne — liksom jag er, min nådiga! Han skulle ha aflagt sin natur och blifvit den trognaste af alla tillbedjare.

EVA.

Så lätt, min herre, förändrar man ej sin natur. Likväl anser jag det inte alldeles omöjligt, att om min nièce sett er neveu, hade hon kanske låtit förmå sig att blifva — en lydigare nièce.

OTTO.

Fred, sköna Eva! Fred och allians mellan de krigförande makterna! Tillåter ni att min neveu bjuder er nièce sin arm!

EVA.

Och hvarthän, om ni behagar?

OTTO.

Att ratificera allianstraktaten.

De gå skämtande åt höger.

Sjunde scenen.

Från motsatta sidan inkommer GREFVINNAN DANNESKÖLD, ledd af AMIRAL ANKARSTORM, jämte flera damer och officerare, som under följande repliker dela sig i grupper och betrakta utsikterna.

AMIRALEN.

Se här en plats, min nådiga, där ni kan taga ett ögonblicks hvila. Promenaden har fatigerat er. Det är inte Ulriksdals fina gräsmatta, eller Drottningholms sandade gångar. Sandhamn har oftare hedrats af konungars fjät än af höga damers besök. Det liknar sitt land: ni skänker det rosor, och det bjuder er furor.

GREFVINNAN.

Ni är född finne, herr amiral, och ni gör *les honneurs* på ert lands vägnar. Jag är er förbunden för vår utflykt. Sandhamn har förtjusande vyer.

AMIRALEN.

Det var här Gustaf Vasa ville anlägga nordens största handelsstad. Handeln är en nyckfull rebell; den låter ej dekretera sig af en konungavilja. I stället för Rigas besegrare och Petersburgs föregångare uppstod här midtemot en liten oskyldig småstad — Helsingfors, som presenterar sig därborta i fonden. Det solar sig där som en snäcka på udden emellan två haf. Ni ser där borta den gamla kyrkan och det massiva gråa klocktornet. Längst i fonden ser ni dessa berg, på hvilka man fordom tändt vårdkasar vid en fiendes ankomst, och som kransades af en hög skog, intill dess att min vän Ehrensvärd fällde deras furor för att bygga nordens Gibraltar.

GREFVINNAN.

Vet ni, herr amiral, vore jag konung af Sverige, skulle jag göra denna ort till Finlands hufvudstad.

AMIRALEN.

Åbo skall inte dela er tanke, min grefvinna; men ni talar som en sjöman. Dessa förträffliga hamnar...

GREFVINNAN.

Och denna grund af granit. Hafvet — det är världen. Graniten — det är Finland. Hård — envis — oböjlig...

AMIRALEN.

Och fast. Ni smickrar mina landsmän.

GREFVINNAN.

Som ni behagar. Tillstå, herr amiral, att edra landsmän äro det envisaste, halsstarrigaste släkte som ännu utgått från skaparens verkstad. Jag har nyss erfarit ett litet pikant prof på er nationaldygd. Föreställ er, jag har en nièce i nejden af Helsingfors, en ung fröken Lindfelt. Jag är för henne i mors ställe; jag testamenterar henne min förmögenhet; jag utser åt henne en ung distingerad person till make; jag tillskrifver henne att han snart skall göra henne sin cour. Händelsevis blir min närvaro i Finland nödvändig för en process; jag reser i hopp att öfverraska ett lyckligt par — och jag finner min nièce försvunnen utan spår, *invisible!* Hvad säger ni därom?

AMIRALEN.

Att jag inte velat vara i den bedragne älskarens ställe.

GREFVINNAN.

Döm själf. Den unge mannen tjenar på er fregatt — baron Otto Sporre. Det förundrar mig att ej se honom i er svit.

AMIRALEN

för sig.

Au diable! Det är han som förledde prinsen att rymma. (Högt) Han har för närvarande vakt ombord. (För sig) Tre dagars högvakt, när han kommer tillbaka.

GREFVINNAN.

Hans kunglig höghet har ej behagat följa er hit. Jag hoppas han befinner sig väl?

AMIRALEN.

Förträffligt — det vill säga, litet hufvudvärk, tandvärk etcetera. Sviter af sjösjuka och en lång resa. (För sig) Satans pojke! Fyra dagars högvakt!

GREFVINNAN.

När jag före afresan hade nåden uppvakta hennes majestät drottningen, behagade hennes majestät yttra till mig: »Vid er ankomst till Helsingfors skall ni finna prins Fredrik där. Jag ber er, *ma chère comtesse*, som en vän, att ni har ett moderligt öga öfver min son. Han är så ung — något lätt, *voyez vous,* och det är hans första utflykt. Men under en så sträng chef som amiral Ankarstorm . . .»

AMIRALEN.

Utan tvifvel. Hennes majestät kan vara lugn. (För sig) En veckas högvakt!

GREFVINNAN.

Jag tviflar inte därpå. Med er vaksamhet, er rigorösa disciplin . . .

AMIRALEN.

Jag smickrar mig därmed. (För sig) Jag stekes på sakta eld.

GREFVINNAN.

Det är i synnerhet en sak som oroat hennes majestät. Den finska adeln har vissa tendenser . . . det finns

ibland den ett så kalladt självständighetsparti, som hoppas att finna en chef i prins Fredrik. Ni förstår ... om det skulle lyckas detta parti att undandraga prinsen er vaksamhet och bedåra hans oerfarenhet...

AMIRALEN

för sig och i högsta bryderi.

Ah, jag är förlorad! Det var därför de echapperade från fregatten! Två veckors högvakt! Tre veckor! En månad! (Högt) Min nådiga grefvinna behagar skämta. Ett självständighetsparti — bah! Jag slår vad att det består af idel fruntimmer, och er nièce är utan tvifvel medlem däraf.

GREFVINNAN

pikerad.

Ni gör mitt kön en alltför stor ära. Men det är sent, och ni tillåter kanske...

AMIRALEN.

Jag ber, fru grefvinna, ännu några ögonblick. Det är sed här i Finland att roa sig med eldar eller kokkor på midsommarkvällen. Lyckligtvis är det mulet i kväll. Dessutom förmodar jag att hans kunglig höghets ankomst gifvit den lojala staden Helsingfors anledning att på ett eller annat sätt uttrycka sin undersåtliga fägnad. Vi ha här en förträfflig utsikt, och ni får ej vägra mig att låta servera några förfriskningar.

GREFVINNAN.

Med nöje, om det behagar er.

Under följande repliker samtalar grefvinnan med damerna i fonden.

Åttonde scenen.

DE FÖRRA. GRIP inkommer spejande.

AMIRALEN
för sig.

Om det vore möjligt! Om verkligen de missnöjda förehade en konspiration och prinsens flykt vore en öfverlagd plan! Ah, det vore förfärligt, jag skulle ha förverkat min konungs förtroende — sätta riket i våda — falla i onåd — bli degraderad! Jag måste för hvad pris som helst återfå rymmarne och likväl cachera deras flykt. (Högt) Hvad söker ni?

GRIP.

Med förlof, ers excellens, jag konfiskerar. Här är ett högförräderi å bane, och rikets välfärd beror på mitt nit. Två rymmare i blåa tröjor och matroshattar...

AMIRALEN
ifrigt.

Ni har rätt, det är af högsta vikt att finna dem, och ert nit skall belönas efter förtjenst. Undersök noga hela nejden, men lyckas ni gripa någon, så akta er att blotta hans ansikte, hör ni, och för honom genast till mig. Det är en statshemlighet...

GRIP
viktigt.

Den har inte kunnat falla på bättre händer, ers excellens! Jag tycker mig se något därinne i tältet.
Ett par af damerna stå framför tältet.

AMIRALEN
till damerna.

Jag ber tusen gånger om ursäkt. Tillåter ni?

EN AF DAMERNA

förskräckt.

Det är väl inte en orm?

GRIP.

Oho! — nej bara en flygfisk! (Inne i tältet) Jag har honom, jag har honom! Konfiskera! konfiskera!

AMIRALEN

förlägen.

Sch, karl! Vill han tiga?

GRIP

utkommer med Lasse, som är yrvaken, med hatten nedtryckt öfver ansiktet. Triumferande.

Här ha vi statshemligheten!

AMIRALEN

för sig.

Amfions mundering — det måste vara prinsen! (Till Grip) Rör honom inte, karl, om ert lif är er kärt!

Lasse stretar att befria sina ögon. Amiralen nedtrycker hatten.

Ingen skandal, ers kunglig höghet! Ni ser att man känner er. Fort härifrån!

GRIP

i extas.

Hänga skall han, ers excellens, hänga skall han, och det i rånocken! Å, jag har tagit mina mått och steg. Hänga skall han, och hans kunglig höghet skall bli förtjust.

AMIRALEN

medan Lasse gör förtviflade försök att slita sig lös, till Grip.

Men är ni galen, karl? Det är ju hans kunglig höghet själf... (Till Lasse) Vill ers höghet att jag skall nödgas skjuta mig en kula för pannan?

GRIP

utom sig af fasa.

Prinsen! Jag är dödens man!

Nionde scenen.

DE FÖRRA. PRINSEN framträder, åtföljd af OTTO och EVA.

PRINSEN.

Hvad behagas?

AMIRALEN, GREFVINNAN MED FLERA.

Hans kunglig höghet själf!

PRINSEN.

Herr amiral, — jag gör min *excuse.* Jag har felat uti att ej begära er permission...

OTTO
infallande.

Att företaga den omtalade pejlingen af inloppen till Helsingfors hamn. Hans kunglig höghet har behagat låta mig assistera därvid, och vi ha varit nog lyckliga att göra riket en viktig tjenst. Vi ha upptäckt en förut okänd farled, som kunnat bli högst farlig för fästningen, om fienden fått tillfälle att framtränga där. Jag skall ha den äran att förelägga ers excellens ett sjökort...

AMIRALEN.

Behöfs inte. (För sig) Jag andas. (Högt till Grip) Men, karl, hvem är det då som ni arresterat?

GRIP
rycker hatten af Lasse.

Lasse! Bof! Lymmel! Lurendrejare!

LASSE
förlägen.

Jag tog mig bara en liten lur... (Halfgråtande) Uppsyningsman har ju lofvat göra mig till sikter!

GRIP
håller för hans mun.

Vill du tiga!

AMIRALEN
till Otto.

Ni kan då garantera mig, att inga politiska skäl...

OTTO
pekande på Eva.

Se där min politik! Och (pekande på Stina, som inträder) se där hans kunglig höghets statshemlighet.

AMIRALEN
för sig.

En ankarsmedja faller från mitt hjärta. (Till Otto) Ni har min förlåtelse — med villkor, förstår ni —

OTTO.

Ers excellens, det är sista gången jag företagit mig att pejla utan permission. Jag vågar åberopa fru grefvinnan som vittne därpå. Det är på hennes befallning jag uppsökt (pekande på Eva) denna täcka och fredliga ankarplats för min ostadiga julle i lifvets stormar.

GREFVINNAN.

Hvad, min baron? Det skulle ha varit er afsikt...?

OTTO.

Ja, min grefvinna, en konspiration med den lyckligaste framgång. Fröken Eva är oskyldig. Kan ni förlåta mig att jag uppsnappade brefvet, hvari ni underrättade henne om min ankomst och ert val. Jag föredrog att okänd tillvinna mig hennes bevågenhet, och det tillkommer henne själf att afkunna min dom. (För sig) Nej, det är otroligt hvad jag lärt mig att ljuga i Finland.

EVA.

Min nådiga tant, det vore alltför otacksamt af mig, att inte med skyldig vördnad underkasta mig edra befallningar. (Till Otto) Min herre, också ert samvete har vissa smygvägar... jag anhåller att ni framdeles stänger dem.

GREFVINNAN.

Eh bien, låt oss inte tvista om vägen, sedan vi uppnått målet. Jag har den äran eklatera marinlöjtnanten baron Otto Sporres förlofning med min nièce, fröken Eva Lindfelt. Hennes far har redan lämnat sitt samtycke därtill.

PRINSEN.

Mottagen min uppriktiga lyckönskan! (Sakta till Otto) Ditt äfventyr slutas bättre än mitt. Ah — där är hon!

Amiralen och sviten gratulera de förlofvade.

Tionde scenen.

DE FÖRRA. REBECKA och STINA, som stått på afstånd, närma sig nu. KABYS följer dem.

REBECKA
till Stina.

Var inte rädd du, jag skall tala med honom, jag är van att umgås med det kungliga huset.

Framträder till prinsen med djup reverens och nedsänkta blickar.

Ers högfurstliga nåde har kanske inte den äran att känna mig. Jag är Rebecka från Degerö, till ers nådes tjenst, om det behöfs godt hembryggdt öl och en god finsk ost, litet bättre än vanlig läsförhörsost, skall jag säga ers nåde. Utan skryt, ers kunglighet, jag står på kronans sida, kungliga farsgubben känner mig mycket väl, han har själf räckt mig handen och sagt till mig

— men kanske har han redan berättat det för ers furstlighet? Ja ja, ers furstlighet behöfver allt litet fjun på hakan, innan han blir så ståtlig karl, som kungliga farsgubben. Och nu är det så, ser ers kungliga nåde, att här har varit rymmare på Degerö i natt, och den yngre i synnerhet, han är hemma från Kimito och, med förlof, min systerson. Ja, gudnåde, han är visst en stor slyngel och kommer säkert att bli hängd, om inte (ser upp) Aa ... jemine! Det är han själf!

Springer sin väg.

STINA

för sig.

Hvad kommer åt mor? Nu måste jag tala för Fredrik, det gäller hans lif!

Träder fram och niger djupt med nedslagna ögon.

Det är så, ers kunglig höghet, mor ville säga, att den yngre af rymmarne är min kusin Fredrik, och det är så, ser ers höghet, att han är min fästman, han håller af mig, och jag har honom kär så länge jag lefver. (Ser upp, slår ihop händerna och springer sin väg) Ah ... det är han!

AMIRALEN.

Mitt vackra barn, om ni menar en ung man vid namn Fredrik, hemma från Kimito och nyligen värfd till matros på flottan, så kan jag upplysa er, att han blifvit repslagare vid kronans verkstäder i Carlskrona och nyligen gift sig med sin företrädares änka.

STINA

för sig.

Och jag har likväl mött honom på korsvägen! ... Ah, nu förstår jag flickan, som afklippte sitt långa hår och drack ättika och gömde sig sju år i källaren, för

det att hon mötte en gosse med gyllene krona om midsommarnatten.

PRINSEN.

Ser jag då ut som en tyrann, efter ni, mor Rebecka, och er älskvärda dotter springa till skogs för mig? Hans majestät, min far, som mycket väl påminner sig både er person och er goda ost, har uppdragit mig att erbjuda er en förmånlig plats som föreståndarinna för mejeriet på Ulriksdal, där ni kommer att förestå den kungliga ostberedningen. Hans majestät hoppas att ni *och er familj* med det första flytta öfver till Sverige.

REBECKA

triumferande.

Sade jag inte att kunglig majestät och kronan skulle komma ihåg mig! Och eftersom jag alltid har stått på kronans sida, så...

STINA

afbrytande.

Min mor ville säga, att hon är mycket tacksam för hans majestäts nåd, men eftersom hon har ett förhinder här hemma...

PRINSEN

sakta till Stina.

Du måste följa henne, Stina! Kom ihåg hvad du själf bekänt... och du vet hur jag älskar dig!

STINA

beslutsamt.

Men efter mor har det förhinder här hemma att göra bröllop åt sin dotter...

REBECKA.

Å, gå åt skogen! Inte blir det nu något med Gripen, kan du förstå...

STINA.

Ja, ers höghet, det finns en rättskaffens man, som ännu aldrig med list och svek velat tillvinna sig en flickas kärlek, och som jag älskat — länge älskat liksom en far — det är åt honom min mor ger sin dotter — och han (pekar på Kabys) står här!

PRINSEN, REBECKA, KABYS.

Hvad är det hon säger?

STINA.

Sanningen! (För sig) Och ett helt lifs försakelse!

REBECKA.

Men det är inte min vilja. Jag ger inte mitt barn åt en tiggare.

AMIRALEN.

Ni misstar er, min goda gumma. Den mannen är ingen tiggare. Jag känner honom af gammalt ganska väl; och jag vet att han äger ett förträffligt hemman med ypperligt fiskevatten helt nära Helsingfors. (Sakta till Kabys) Inte ett ord! Du har räddat mitt lif.

REBECKA.

Nå om så är, och om kunglig majestät och kronan inte ha något däremot, eftersom jag alltid har stått på deras sida, så ger jag mitt samtycke.

PRINSEN
till Rebecka.

En konungs makt sträcker sig ej öfver hjärtats angelägenheter. Gif honom er dotter. (Sakta till Stina) Hvarför gjorde du mig detta? Och likväl — du är en flicka med hjärta. Jag vill ej vara mindre högsint än du. (Till Otto) Huru mången i hofvets salar tror du väl skulle ha handlat som denna lilla »Degeröflicka»?

KABYS.

Frisk kultje, Stina! Stänker där åter saltsjö i kryss-toppen, barn? Hal' an skot! Rak kurs på det goda samvetets hamn! Vår Herre skickar oss väl ibland en styf bris, men det är bara för att pröfva vårt sjöhufvud.

GRIP.

Än jag då, mor Rebecka? Än jag då?

LASSE.

Än jag då, Stina? Än jag då?

PRINSEN.

Hvarje förtjenst är sin lön värd. Jag vill utverka åt uppsyningsman Grip titel af konfiskationsråd — utan lön — och åt Lasse värdighet af kunglig löpare — utan sportlar.

AMIRALEN.

Solen sjunker bakom tallarna vid Tölö. Midsommar-eldarna börja lysa på bergen. Folket återvänder från Sandhamn, och från alla håll ljuder musik öfver fjärdarna. Den goda staden Helsingfors hälsar oss välkomna med den skönaste äreport som ännu blifvit rest för en kungason: en blå himmel öfver en älskvärd natur!

Under denna replik tändas midsommareldarna på alla kullar i fjärran. Scenen mörknar. Sällskapet grupperar sig i fonden. Man hör kanonskott.

GREFVINNAN.

Man skjuter från fästningen.

AMIRALEN.

Sveaborg saluterar general Ehrensvärd, som far här förbi i sin slup.

EVA.

Makten gör sin reverens för snillet.

PRINSEN.

Det är billigt, ty snillet har skapat makten.

AMIRALEN.

Fartygen illuminera. Ers kunglig höghet! — Fru grefvinna! Mina damer! — Mina herrar! En droppe af söderns drufva för nordens sköna natur! För den goda staden Helsingfors! För dess lycka, dess framtid! Och för alla redliga hjärtan, som nu och allt framgent klappa varmt för sitt fosterland!

Under denna replik illumineras fartygen, vin kringbjudes, och sällskapet adresserar skålen åt fonden. Därefter gruppera sig alla i håj, så att fonden och transparenterna kunna ses af åskådarne.

Deklamation under sakta musik från sjön.

EVA.

Gifs det en herrligare syn på jorden
än stranden af ett älskadt fosterland,
när sommarkvällens sol går ned i norden
och skog och sjö och höjder stå i brand!
Det är vår kärlek som förgyller bergen!
Det är vår stolthet som ger nejden glans!
Det är vårt hopp som ger den glada färgen
åt nattens skuggor, åt granitens krans.

PRINSEN.

De nattligt skumma berg vid sund och öar,
de vålnader vid horisontens rand,
som kransa dessa dunkelblåa sjöar,
med armar af granit på Finlands strand,
de säga till oss: se, vi svikta icke,
vi darra aldrig under stormens hot.
Så stark som vi mot stormarna du blicke!
Så lugn som vi stå deras brus emot!

OTTO.

Och dessa fjärdar, dessa evigt unga,
odödligt friska, stormigt sköna haf,

med tusen böljors röster de oss sjunga,
att hon är fri den värld, som Gud oss gaf.
Och fria, friska, starka, unga, djärfva
vi föddes här vid dessa böljors brus.
Vi ärfde dem, och våra söner ärfva
med dem vår tro på frihet och på ljus.

STINA.

Midsommarnatt kring Finlands gröna stränder,
ljus, klarhet, skönhet öfver land och haf!
Du skall förgå, och hösten återvänder,
och dina sköna blommor falla af.
Skänk oss det ljus, som evigt oss hugsvalar!
O, lys vår stig i dunkla ödens lopp;
och låt det dagas öfver Finlands dalar,
och låt här gry en vår för Finlands hopp!

Ridån faller.

VETERANENS JUL

VINTERSTYCKE 1859.

Personer:

KAUKONEN, gammal afskedad korporal.
BRITA, bonde-änka.
ERIK BOMAN, soldatgosse.

En finsk torpstuga. Till höger för åskådaren en spis med brinnande brasa. Till vänster ett bord, ett skåp med mera. Dörr i fonden och fönster, genom hvilket månskenet lyser in.

Första scenen.

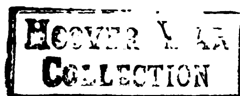
Vid ridåns uppgång är fondväggen uppdragen och scenen i bakgrunden mycket mörk. Man ser de dunkla konturerna af ett landskap. Leder af krigare, tågande öfver scenen, framskymta i mörkret. På afstånd höres Björneborgarnes marsch. Under musiken aflägset vapengny och dofva kanonskott Belysningen anses komma endast från elden i spiseln.

KAUKONEN
ensam i halfslummer framför brasan.

Marsch! Framåt! I gevär! Det blir attack!
Fäll bajonett! Den satans fältmarskalken
har ändtligen gjort högerom. Gå på!
Hvad gån I där som paddor, edra lymlar!
Hör ni ej elden där på vänstra flygeln?
Gud sig förbarme! Björneborgarne
ha hunnit förr än vi. Där rider Döbeln,
och framför fronten spränger Adlercreutz,
och vi bli efter, edra tusan djäflar!
Marsch, säger jag!

Fonden nedgår. Synen försvinner. Kaukonen vaknar.

Halt! Gamla träben, halt!
Du är för tung på foten ... Har jag drömt?
Besynnerligt! Mig tycktes dock jag hörde ...
Jag såg ... Jag var som förr ... Det var en dröm!
Hvar är jag? ... Ja, nu minns jag. Här i Lappo,
i samma stuga, där jag rastat förr
och där min vän, den tappre Erik Boman,
med genomskjuten panna buren hit
från segerjublet, drog sin sista suck.
Densamma stugan — blott att femti vintrar
ha sedan snögat på dess tak af torf,
på mina vänners graf och på min hjässa.
Hur kom jag hit? Jo, riktigt, under vandring
till Lahti by. Där har jag några vänner;
hos dem får jag till julen tak och bröd.
Hå-hå, vid sjutti år, hur tung är vägen
till andras tak och andras nådebröd!
Och dock jag blödde bort min ungdomsstyrka
för dig — för dig, mitt finska fosterland!
Mitt kära land! Men jag vill icke knota.
Du mycket annat har att tänka på.
Om dina herrar gå med guld på kragen
och dina fröknar frasa uti siden,
så vet jag dock, att många dina söner
och dina döttrar hungrat liksom jag
och frusit, liksom jag, i nattens köld
och klaga ej, och äro icke sämre
för det, och duga dock åt Gud och dig!
Jag blef ej lottlös, kära land. Du gaf mig
allt hvad du kunde gifva i ditt armod:
uti ditt sköt en vagga och en graf.

Andra scenen.

KAUKONEN. BRITA med en mjölkstäfva i handen.

BRITA

utan att i början bli Kaukonen varse.

Så, nu har Mustikka fått sitt. Och nu
är tid att laga litet mat till kvällen.
Jag tänker Erik är tillbaka snart.

Tänder ljus.

Se så, där är en tiggare igen.
Så är det, när man lämnar dörren oläst.
Men lika godt, det är nu julekväll,
och jag har smör och bröd och mjölk till helgen.
Guds fred till julen, fattig man.

KAUKONEN.

Guds fred.
Jag ämnar mig till byn i kväll, men vägen
är något lång, och kölden skärper till.
Så kände jag er stuga här och tänkte
en smula värma mig.

BRITA.

Nå, gärna unnadt.
Han var väl här på tiggeri förut,
när som han kände stugan?

KAUKONEN.

Jag är född
i denna socknen. Prosten känner mig.
Men det är längesen jag sist var här.

BRITA.

Ja, nu för tiden stryker allt slags folk
omkring på vägarna.

Vid fönstret.

Hvad Erik dröjer!
Den slyngeln här försinkat sig i byn,
tilldess att vargarna på återvägen
få väderkorn på honom.

Dukar bordet.

Hvarför hålls ni
ej där ni var? Är ni ej rotehjon?
Har ni ej sytning? Jag skall säga er,
att här i Lappo är, gudnås så visst,
på sådant fattigfölje ingen brist,
i synnerhet sen sista hungeråret.

KAUKONEN.

Uti min ungdomstid var jag soldat...

BRITA

mulen.

Soldat?

KAUKONEN.

Och sedan var jag torpare
i Alavo, men är för gammal nu
att sköta torpet och får se mig om
hvar jag kan få mig bröd på gamla dagar.

BRITA.

Soldat? Nå-nå, jag säger ingenting,
men det så säger jag, att bättre yrke
och kristligare kan en mänska välja,
än slå ihjäl sin nästa, stackars folk.
Han har väl i sin ungdom, han också,
bränt mänskors gårdar, som de brände far mins?
Ja, vore det ej för ett undantag,
ett enda — och den karlen är visst död —
så önskar jag att perkele må taga
soldaterna, så många som de äro.

Han kommer lagom hit nu, han också,
att brylla bort min stackars Eriks hufvud,
som är så fullt af piff och paff förut.
Jag vånne jag ej tagit pojken till mig
från vägen, där han strök omkring och svalt.
Grå hår, ja ja, grå hår så gör han mig
med sina visor, och en slagsbult blir han,
som far och farfar hans, ty hela släkten
är liksom biten af en galn kalmuck.

Tittar ut genom dörren.

Min stackars Erik! Lilla snälla Erik!
Hvar dröjer du? Det är så kallt, och vargen
på mon därborta tjuter efter rof.
Kom bara åter! Hur jag skall dig fägna
med färska bullar, aftonmjölk och smör!
Kom, lilla, söta Erik! — Nå, se så,
där kommer den förlupna, lata slyngeln!
Jo, vänta du, jag skall dig lära, jag,
att dröja uti byn! Hvad sa' jag? Bullar?
Smör? Mjölk? Nej, ingen smul skall du få smaka!
Men käppen borde du ... Nå, hör den slarfven!
Soldatens visa sjunger han på vägen,
så att det ekar mellan granarna ...

Här anslår orkestern "Soldatgossen" af Runeberg, musik af Pacius, och fortfar melodramatiskt under följande replik af

KAUKONEN.

Ej lasta krigarn! Smäda ej den hand,
som djärf och trofast blöder för din lycka
och drar sitt svärd, ej andra att förtrycka,
men till att värna älskadt fosterland!
Bryt icke sönder låset för din dörr!
Det kan behöfvas; det behöfdes förr.
Förloradt är det folk, som icke smider

sitt eget stål för egen äras strider
och som i stormens dag, ett maktlöst rö,
har glömt sin sköna konst att kunna dö.

Tredje scenen.

DE FÖRRA. ERIK BOMAN inträder sjungande:

»Min fader var en ung soldat, den vackraste man fann,
vid femton år gevär han tog, vid sjutton var han man,
hans hela värld var ärans fält,
där stod han glad hvar han sig ställt,
i eld, i blod, i frost, i svält;
han var min fader han.

Jag var ett barn när han drog bort, sen fridens dag var slut,
dock minns jag än hans stolta gång, jag minns den hvar minut,
hans hatt, hans plym, den bruna hyn
och skuggan från hans ögonbryn:
nej, aldrig går det ur min syn
hur herrlig han såg ut.»

KAUKONEN.

Blixt i ditt öga, pojke! Hvem är du?
Sjung om! Uti den visan är det krut.
Hon går som kulan tvärsigenom hjärtat,
och för en sådan visa kan man dö.
Hvem var din fader?

ERIK
sjunger:

»Min fader slöt på Lappos slätt sin fana närmst invid;
det sägs det var den första gång han blekna setts i strid!

På Uttis malm för Gustafs land
min farfar dog med svärd i hand;
hans fader föll vid Villmanstrand,
han var från Carols tid.

Så var med dem, så blödde de, så har det ständigt gått;
ett herrligt lif de lefvat dock, en herrlig död de fått.
Ack, hvem vill stappla trög och tung?
Nej, gå i fält helt varm och ung,
och dö för ära, land och kung,
se, det är annan lott!»

KAUKONEN
i djupa tankar.

Ja, gosse, du har rätt.

BRITA.

Nå, vill du säga, byting, hvar du dröjt?
Du har väl slagits, har väl lekt i byn
som vanligt? Fått en slef kanhända med
från prostens gryta? Och hvad sade prosten
om ärendet? Får jag behålla stugan?

ERIK.

Vassera tri, nu är det jul i byn,
och halmen breds på alla golf, och ölet
i stora såar jäser. Och så glad,
så glad är jag i kväll! Hvarför jag dröjt?
Om jag har slagits? Om jag lekt? Jo pytt!
Hvem hade tid att tänka nu på sådant!
I hela byn så talas endast om
soldaterna för femti år sen! Stugan,
som lyder under prästgåln, ha de gifvit
åt en soldat, och vill ni, mor, bo kvar,
så måste ni förlikas här med gubben.

Hejsan, nu skall det bli ett lustigt lif,
nu får jag exercera alla dagar,
och ni skall hjälpa mig!

BRITA.

Gud sig förbarme!
Är världen upp och ned? Är folket kollrigt?
Min stuga ta de bort? Jag skulle taga
soldater hit? Hvad sade jag! Kalmucken
har bitit hela byn!

KAUKONEN
vaknar ur sina tankar.

Hvem var din fader?
Din fader, gosse?

ERIK.

Ja, se det är knuten!
Det har jag sjungit för er: en soldat!
Och vill ni veta mera, fråga korset
därborta på vår kyrkogård, och fråga
hvar pojke uti byn. En sådan karl
är lättare att minnas än katkesen.
Min visa, ser ni, är ej min. Hon är
hans visa. Men jag sjunger henne, som
hon vore min. Och därför ekar hon
i berg och dalar, när jag går i skogen.

KAUKONEN.

Hvad hette då din fader?

ERIK.

Erik Boman.

KAUKONEN.

Min vän? Min broder uti nöd och lust?
Han, som blef skjuten här i Lappo? Han,

som blödde bort i denna samma stuga?
Men icke kan du vara son till honom?

ERIK.

Jaså, ni menar farfar? Serra tri,
liksom jag inte visste hvar han föll
och (stolt) *hur* han föll! Ja, efter honom hette
min fader Erik. Och jag heter Erik
som fader min. Vi äro samma stam
och samma blod och samma trogna hjärta
och samma glada, stolta krigarsjäl . . .
Så att ni kände farfar?

KAUKONEN.

Om jag kände!
Så trogna vänner funnos ej som vi.
Barn — Gud välsigne dig!

ERIK.

Nå, det var präktigt.
Nu vill jag tänka att ni är min farfar.
Jag har ju ingen annan. Tum på det!
Ni stannar här, och ni skall lära mig
att bli en bra soldat.

Till Brita.

Säg att han stannar
hos oss!

BRITA.

Du talar som du har förstånd till.
Har jag väl råd att föda tiggare?

KAUKONEN
till Erik.

Nej, hon har rätt. Sök dig ett bättre stöd!

Jag är ett stycke af den fasta mur,
som hägnade vårt land och föll i grus.
Jag är en domnad muskel af den arm,
som brottades med ödet tills han brast.
Jag är en spillra af den tid som var
och icke mera är och ej förstås
af denna dagen. Kom mig icke vid!
Jag tillhör grafven, och du tillhör lifvet.
Gå, gosse — du de nya tiders barn,
och drag ditt träsvärd för de nya gudar!
Jag är för gammal till att byta tro,
och våra vägar skiljas här. — Farväl.

Vill gå.

ERIK

till Brita.

Han går. Ni ser ju att han går, mor Brita!
Så gammal! Så allen i vinternatten!
och det är julekväll, och ni har lagt
en kärfve korn åt sparfvarna på taket;
men honom, honom låter ni gå bort!

BRITA.

Men, kära Erik . . .

ERIK

gråtande.

Ja, låt honom gå,
låt honom gå! Men ser ni, jag går med.
Vill ni ej ta mig med er, gamla farfar?
Jag är af annan tid, ja, det är sant,
och är i mycket annorlunda, sämre
än ni. Men jag har växt ur samma rot
och samma mur och samma arm som ni;
jag är en krigargosse, också jag!

KAUKONEN.

Så ung, så varm, så fattig, faderlös,
och dock af samma ädla virke, hvaraf
nationerna sin ära slöjda! Säg mig,
hvad ämnar du? Hvad skall det bli af dig?

ERIK.

Af mig? Jag gör som mina fäder gjorde.

Sjunger:

»Jag är en fattig gosse jag, som äter andras bröd,
jag har ej huld, jag har ej hem, allt sen min faders död;
men klaga är ej mitt behag,
jag växer högre dag från dag,
jag är en krigargosse jag,
för mig finns ingen nöd.

Och lefver jag tills jag blir stor och fyller femton år,
till samma svält, till samma kamp, till samma död jag går.
Där kulor hvina tätast då,
där skall man finna mig också,
där vill ock jag försöka på
i mina fäders spår.»

KAUKONEN.

Jag tackar dig, min Gud, att fädrens ande
än lefver uti detta barnet kvar.
jag kan ej stöda honom — var hans stöd!
Ej leda honom — led du honom, Herre!
Att, hur hans lott i lifvet än må falla,
om uti fredens, om i krigets värf,
han som en trofast son utaf sitt land
må lefva för dess väl, dö för dess ära! —
Följ mig! Från denna stund är du min son.

ERIK.

Nå det var hederligt! Gå ni förut,
jag kommer efter.

KAUKONEN
till Brita.

Lyckosam god helg.
Går.

Fjärde scenen.

BRITA. ERIK.

ERIK.

Se så, farväl nu vackert, kära mor!
Stor tack för det ni varit god mot mig,
det skall jag aldrig glömma, det är säkert.
Men ingen rår ju för sitt hjärtelag,
och mitt, det är nu engång som ni vet.
Gud vare med er.

BRITA.

Vänta, Erik, slyngel,
du dumma pojke! Har man sett på maken?
Att springa bort med första tiggargubbe
i vinternatten och bland vargarna!
Nej, gulle Erik, snälla, lilla Erik,
min sockergosse! Hjärtegryn! Blif kvar!
Kom, du är hungrig. Sätt dig här och ät.
Låt gubben vara. Se så sköna bullar
och mjölk och gröt och öga utaf smör!
Kom, Erik! Säg, vill du ha socker på?

ERIK.

Tack skall ni ha. Och om ni strödde socker
så hvitt som snö, så skall det smaka beskt,
när *han* är hungrig. Nu har jag ej tid,

jag har ett ärende från prosten, ser ni,
att söka upp den gamle Kaukonen,
och det skall farfar hjälpa mig att göra.

BRITA.

Hvad! Kaukonen? Han lefver? Han, densamme,
som fordom, när de brände kyrkobyn,
bar mig och moder min ur lågorna?
Just den soldaten, han, för hvilken jag
ännu i denna stund vill ge mitt lif
till tack för mina och min moders dagar?
Men nej — han är ju död.

ERIK.

Ånej, sa' prosten,
han varit torpare i Alavo
och är på väg hitåt. Spring, Erik, sa' han,
här kommer mycket folk till juleottan:
hör åt, om ingen sett till Kaukonen.

BRITA.

Han varit torpare i Alavo?
Men då är det ju han som nyss gick ut!
Gud tröste mig, den usle tiggargubben
är ingen ann än gamla Kaukonen!
Och honom, honom har jag vist på dörren!
Din byting, hvarför sa' du det ej strax?
Spring, Erik, spring för lifvet, kära barn,
sök upp den gamle! Säg, att förr vill Brita
gå tiggande sitt bröd från gård till gård,
än jaga honom bort i vinternatten.
Spring, säger jag! Odåga — hör du ej?

ERIK.

Se det var extra flinkt. Nu skall jag springa

Skyndar ut.

Femte scenen.

BRITA. Sedan KAUKONEN och ERIK.

BRITA.

Det är som fölle fjäll från mina ögon.
En tiggare är Kaukonen? Omöjligt!
Gud signe dem som nu kring bygden stappla
med krigets femtiåra ärr — de ha
dock bärgat allt vårt folk ur lågorna.
Tillhör ej allt hvad folket äger dem?
Ha de ej rätt att säga hvar de komma:
du bord, gif oss din mat! Säng, gif oss hvila!
Du väfstol, gif oss kläder! Värm oss, spis!
Och stöd oss, hand! Och älska oss, o hjärta!
Ty utan oss, om vi ej blödt för dig,
om vi ej bärgat dig ett äradt namn
och bättre dagars hopp — hvad vore du? —
Och Kaukonen är tiggare? Omöjligt!
Nej, kungligt är det, att med upprätt panna
och hög i känslan af sin fyllda pligt,
stum, utan klagan, fastän hjärtat blöder,
se ned på otack af ett räddadt folk.

Ser utåt.

Syns han ej än? — En stjärnklar vinternatt,
men kall och öde — öde som det var
omkring dig nyss, du krigare från fordom!
Men ock för dig skall ljusna än en vår
i landets kärlek. — Tyst; där kommer han!

Kaukonen inträder, stödd på Eriks arm.

KAUKONEN.

Och hela finska folket, säger du,
har skickat oss en hedersskänk till jul?

ERIK.

Ja, så sa' prosten: nu så minns man det
som länge glömdes. Här ha kommit pengar,
som hela finska folket samlat hop
till tack och heder åt dess gamla kämpar,
och Kaukonen skall ha en brorslott med,
det har han ärligen förtjent, sa' prosten.

KAUKONEN
tankfull.

Mig sådan heder? — Mig? — Nej, icke mig,
men det förgångna — dem som redan länge
i grafven sofva! Några få uppskära
hvad alla sått!

ERIK.

Det är ej nog med det.
Pass på, ni skall få höra något mer.
Säg Kaukonen, sa' prosten, att här spökar
ett hjälteminne i all nordens bygd.
Vårt forna, ärorika broderland
har klappat högt, som vi, för det förgångna,
och hjältesångerna stå upp som blomster
på tusen grafvar. Skuggorna få lif,
och stenen talar. Säg, att socknestämman
beslöt att torpet här, som hör till prästgåln,
blir Kaukonens till dödedag. Och därtill
sex tunnor råg om året skall han ha,
och den som har vårt Finlands heder kär,
skall också hedra Kaukonen, sa' prosten.

BRITA.

Nu är jag gäst, och det är ni som råder.
Vill ni förlåta mig de hårda ord
jag i mitt vrånga sinne fällde nyss,
så vill jag tjena er i alla dagar

och vårda er uppå er ålderdom...
Då vill jag tänka, att jag i min ringhet
är detta landets moderliga famn,
som efter femti långa år af glömska
omsider sträcks mot er, dess ädle son,
och trycker eder tacksam till sitt bröst
och lägger kärleksfull sin varma hand
välsignande på eder hvita hjässa.

ERIK.

Ja, gamla farfar, ja, vi bli hos er.
Hur mången kväll skall jag betagen lyssna
till edra sagor från de forna tider,
och ni skall lära mig att bli en man,
en man som ni! Och sen, när vårens dag
upptinar dessa kulna nordanbygder,
då gå vi ut till Finlands morgonsol
och höra lärkan öfver grafvar sjunga
och se hur skördarna i grönska gunga
på Lappos vida, blodbestänkta fält.
Och det skall fröjda er. När ni är trött,
då skall jag stöda er. Jag, ringa gosse,
då vill jag tänka, att min svaga arm
är Finlands ungdom, som med sonlig vördnad,
med outsäglig kärlek följer eder
i dygdens, ärans, hjältemodets spår.

KAUKONEN.

Jag tackar er. Jag är ej ensam mer.
Jag har nu två, som skåda i mitt hjärta,
och mer än det — jag har mitt hela folk!

Visst är det tungt att lida nöd
och vara utan tak och bröd
när man är gammal vorden.

Men mycket tyngre är det då,
att ensam, glömd och okänd gå
bland dem, för hvilka man ändå
har offrat allt på jorden.

Jag tackar dig, mitt fosterland,
för gåfvan af din varma hand,
som skall mig bröd beskära.
Men mycket mer jag tackar dig
för det du på min gömda stig
har tänkt på mig och hedrat mig,
och uti mig din ära.

Din ära lider ingen nöd.
För henne finns ej natt, ej död,
ej frost, ej tiggarstafvar.
Och gifve Gud hon går så klar
ur dimman af en framtids dar,
som utan fläck hon nu står kvar
på det förgångnas grafvar.

Ridån faller.

HANGÖS ÖGA

ÄFVENTYR I TRE BERÄTTELSER.

Personer:

LORD SIDNEY EVANS, pär af England.
LADY ARABELLA, hans dotter.
GEORGE THOMSON, marinlöjtnant.
NINON, kammarjungfru.
PETTER BULT, gammal matros.
DAVID DYNING, mästerlots och fyrvaktare.
LILLA DYNING, hans dotter.
KALLE, hans son.
ISAK, lotslärling.
SAMMU, en estgumma.

Händelsen föregår i början af nittonde århundradet vid Rotsaari fyrbåk utanför Hangöudd på sydfinska kusten.

Första berättelsen.

I fonden klippor och öppna hafvet. Till höger en lotsstuga. Till vänster fyrbåken och vid dess ingång en bänk. Därinvid hänga nät. Afton och solnedgång. Fyren är tänd.

DAVID DYNING metar vid stranden. ISAK och LILLA nedplocka näten.

DAVID
metande.

Så, så ... naggar han där som en jungfru på sockerbröd? Lathundsgöra! Abborrn går på djupen. Det lönar sig visst att sitta här för en mörtpinne! (Betraktar skyn) Jaså, han är af den sorten? Jag tror vi langa in trossen ... Isak!

ISAK.

Ja, far!

DAVID.

Du har tändt fyren?

ISAK.

Vi tänka ro ut med näten, Lilla och jag.

DAVID
bortlägger metspöet och linkar med svårighet framåt.

Anfäkta den holländska ostmånglaren; hans hala trappa har kostat min högra fot! ... (Till Isak) Fjäska i

porten och sinka på landsvägen. Nå nå! Hellre må Hangös öga blinka en timme för tidigt, än sofva en kvart för länge. Se till att du har olja i lampan, och rensa röret, annars slocknar han i händerna på dig. Akta fyren, pojke; han kommer att behöfvas i natt... Näten? Dumheter!

LILLA.

Säg inte det, far! Aldrig har jag sett en grannare kväll. Vi tänka lägga en hage från Storgrundet rätt till hafs. Ni skall få torsk i morgon, så det knakar i tunnorna.

DAVID.

Låt bli, barn; lägg bi med det där! Vi få en styf bris i natt; han är här om en timme. Det kommer allt att stänka en smula saltvatten på Storgrundet, och Gud nåde den som inte passar på taljor och skot.

ISAK.

Siken stiger på grunden. Vi ha tänkt ljustra i mörkningen.

DAVID.

Inte tre steg från fyren, pojke! Skam få min fot, att jag inte kommer uppför trapporna där! Jag har inte sett skyn så borstig, allt sedan den kvällen för femton år sedan... Akta fyren, säger jag dig!

LILLA.

Far kan gå lägga sig, nog sköta vi fyren. Sådan rosende kväll är ingen konst att vaka. Solen går ned så grann som en röd kamlottströja.

DAVID
i det han närmar sig stugan.

Samma visa, samma visa; jag känner det fågelkvittret. Blomstertankar i hjärtat och stormfåglar i skyn. Syns inte Kalle komma tillbaka från sjön?

ISAK.

Nej, far. Det är för lugnt. Hafvet är så slätt som en filbunke, och alla segel gäspa åt skoten.

DAVID.

Pass opp, vi ha snart en körare, som lär dem att gäspa. Inga nät, säger jag, inga ljusterjärn! God natt med er, barn! Akta fyren! (För sig) Pojkar ä' pojkar. Jag törs inte lita på Isak, där är för liten barlast i honom ännu. Men så gärna han, som en annan. Är det Guds vilja, att de där fiskmåsarna bygga bo här vid stranden, så sörjer vår Herre nog för lasten. Lilla är inte bang; hon har smakat saltvatten, förrän andra ha druckit söt mjölk. (Högt i dörren) Akta fyren!

Går in i stugan.

ISAK och LILLA.

ISAK.

Si nu ska vi glamma litet igen om det där, som jag mest tycker om. Gärna för mig må siken gå med fenan i vattubrynet, efter far är så rädder utaf sig. Du är så fager i kväll som det lugna hafvet, när solen ligger och flyter som en guldpenning i vågbrynet. Du är mitt rosende solsken, du får inte gå ned. Lilla Dyning, Lilla Dyning, hvar i världen har du fått ett så vackert namn?

LILLA.

Nej nu är det bäst, Isak, att du ser efter fyren. Far är inte god, han, om Hangös öga slocknar i natten.

ISAK.

Jag tycker mer om dina två ögon, Lilla. Det brinner en sådan fyr i dem, att... Lilla, du är min fyrbåk i alla dagar. Om du slocknar, går jag till botten.

Vet du, hjärtans Lilla, om mitt sinne någonsin blir annorlunda mot dig, så säg bara till mig: akta fyren!

LILLA.

Nog kan du tala fagra ord, Isak, för det du inte vet hur det är... du, som får ärfva hela Trollböle gård!

ISAK.

Pytt, sa' gubben, när gumman sådde ärter på ladutaket! Böle får jag, om jag tar trollet på köpet, men si, jag var inte den gös, som bet på en mässingskrok. Faster mins Sara har röda ögon, och du har ljusande blå. Han är så sluger, far min, han ville ställa till bröllop i höst, men jag hade förhinder, jag fick en obegripelig lust att bli lotsdräng på Hangö. Jag tänkte på dig, Lilla, allt sedan julmorgonen, när jag såg dig första gången i kyrkan, med den svarta tröjan och den röd-och-hvita kattunsduken, du minns. — Tokpojke, sa' far min, hvad skall du göra på Hangö? — Ljustra fiskmåsar, sa' jag. — Akta dig för hafsjungfrun, sa' han. Hon har huggit sitt bomärke i de röda klipporna, och när hon ser på en, är han förgjord.

Solen har nedgått. Det börjar mörkna.

LILLA.

Jag skall säga dig något, Isak! Tag du Trollböle; hvad skall du med mig? Jag är så fattig som sikens syster i hafvet. Du vet inte en gång hvem jag är.

ISAK.

Nej, Lilla min, ser du så där underligt på mig, blir jag rädder för dig. Signe dig, flicka — hvem du är? Du är väl ingen hafsjungfru heller?

LILLA.

Det är inte så visst. Men se om fyren, Isak. Det börjar mörkna, och Sammu går därborta på stranden

och vaggar en örnfjäder. Far hade rätt: det blir intet bra väder till natten.

ISAK.

Nog brinner fyren. Jag vånne hela Hangö blåste i sjön, när jag får sitta och glamma med dig om det som du vet. Inte är du så barbacka, Lilla. Far har inte för ro skull lotsat kofferdimän och örlogsmän. Jag har hört sägas, att han har dukater och speciedalrar på kistbotten. Inte för det, Lilla, men du är ju enda barnet, utom bror din.

LILLA.

Tror du det?

ISAK.

Hvad säger du? Aldrig har jag hört att far skulle ha flera barn än Kalle och dig.

LILLA.

Jo men, han har många. Alla förolyckade på sjön äro hans barn. Här går ingen höst förbi, utan att hafvet vräker spillror mot stranden, och på spillrorna flyta halfnakna, halfdöda skeppsbrutna. Far upptager dem, kläder dem, vårdar dem; och du tror honom vara rik! De ha alla lika arfsrätt som jag. Jag har ju kommit från hafvet, som de.

ISAK.

Du?

LILLA.

Så är det, Isak. Jag är kommen från hafvet, ingen vet huru och hvarifrån. Stormen är min fader, han har burit mig hit, och hafvets vilda våg är min moder, som vaggat mig på sina armar. Jag har intet hem och intet fäste på jorden. Strandens vass är min fattiga gufar; hafvets fiskar äro mina bröder och systrar. Jag är som

den hvita måsen under den svarta skyn: jag har intet tak och fäste i denna världen. Tag du Trollböle, Isak, tag Trollböle; hvad skall du med mig?

ISAK.

Och är du utan tak, som himmelens fåglar, så skall jag blifva ditt bo och ditt fäste. Sörj inte du, Lilla! I morgon seglar jag hem, för att ställa i ordning åt oss; jag blef ju myndig i förrgår. Till allhelgona skall det lysas för oss, och så flytta vi där du tycker att solen skiner varmast på dig. Vill du bruka jorden, så taga vi ett torp under Gennarby, men vill du hellre bygga, som måsen, ditt bo på klippan, så blir jag lots och får penning i knapphålet, likasom far. Prata du, inte är du fattig, Lilla! Har du inte ett hjärta af solsken, armar som vidjor och ögon som himmelens stjärnor. Har du inte mig, Lilla? Hvad skall du sörja?

LILLA.

Det finns ingen bättre gosse än du, Isak! Du vill taga mig ur sjön, som ett drifvande flarn?

ISAK.

Åhå! Liksom jag inte visste, att femton andra sett sig blinda på Hangös öga! Gossar och gamla karlar äro som förgjorda, bara du ser på dem. Lars från Friby tog hyra i somras och for till Amerika, för det du ej ville ha honom. Mårten på Sillbacka hoppade för din skull i sjön. Sigfrid Ols gick i kriget och blef skjuten ihjäl. Serra tri, är det underligt att jag är som tokig efter dig?

LILLA.

Och förstår du inte, att just det förskräcker mig, Isak? Det är något oförklarligt med mig, som jag dag och natt förgäfves vill utgrunda. Jag vet ju ej hvem

jag är, jag vet ju ej hvad jag är. Jag vet blott, att jag för olycka med mig, och jag vill ej göra dig olycklig, Isak!

ISAK.

Aldrig i världen! Rår du för dina ögon, flicka? Hvad vill det säga, att du är från hafvet?

LILLA.

Låt det vara osagdt. Det är så godt att du ej bryr dig därom.

ISAK.

Hjärtans Lilla, vill du ej tala om det för mig? Vi äro ju som hake och märla, vi höra tillhopa och ingen kan skilja oss. Berätta för mig! Är du ej fader Davids riktiga dotter?

LILLA.

När dörren öppnas, skiljas hake och märla åt. Om jag upplåter för dig mitt hjärtas dörr, skall du öfvergifva mig och gå till olyckan, som alla de andra.

ISAK.

Nej nu får jag ingen fred, förrän du säger mig allt. Är du inte min hjärtans kär? Och du skulle stänga för mig ditt hjärtas portar?

LILLA.

Jag visste ju ingenting själf, förrän i våras, när jag läste till skrift. Då ville far att allt skulle vara rent spel, och så sade han det, som allt sedan har legat mig tungt på sinnet. Käre Isak, fråga ej mera!

ISAK.

Si, det är mörkt, Lilla, och det skulle ju vara ljust emellan oss. Vill du att jag skall famla efter min skatt i mörka natten?

Stormen tilltager.

LILLA.

Efter du så vill... men skyll ej mig, om det sedan blir natt emellan oss, i stället för solsken... Det var en höstnatt för femton år sedan, och ett herrans väder var det, just som det nu ställer sig till... och så slocknade fyren. (Fyren slocknar) Har du hört hvad folket säger, när fyren slocknar?

ISAK.

De säga, att hafsfrun stiger på klippan och öser med sina hvita händer skummet allt upp emot fyren, så att lågan slocknar och skeppen törna mot refvet därute. Inte tror jag att det är sant, men de säga att då skrattar hafsfrun, så att det hörs som skriet af en fiskmås i mörka natten.

LILLA.

Ja, ja, det har jag ofta hört, när det ställer till storm. Vi borde ej tala om sådant här i mörkret vid hafsstranden, när Sammu hör oss. Låt oss gå in.

ISAK.

En sådan liten harunge som du är! Låt Sammu prata. Inte finns det ju någon hafsfru.

LILLA.

Jo, det finns!

ISAK.

Si på den! Har du sett henne, du?

LILLA.

Många ha sett henne — eller hennes vågjungfrur; det kan vara detsamma.

ISAK.

Jäkeln! Jag ville också få se dem, om de äro så fagra under ögonen, som en viss. Jag skulle inte blifva förgjorder, jag.

LILLA.

Du vet inte hvad du säger. Kom, kom. — Hvad var det? Hördes där inte ett rop ifrån sjön?

ISAK.

Det blåser bra nog, så det hviner i klipporna. Kanske var det tokiga Sammu, som går och gör storm. Men du skulle berätta huru det var. Fyren slocknade?

LILLA.

Ja, och så hördes ett nödskott långt ifrån hafvet.

Man hör ett kanonskott.

Isak!

ISAK.

Hvad är det? Berätta bara! Jag vill veta huru det var.

LILLA.

Hörde du något?

ISAK.

Liksom jag skulle höra någonting annat, när jag hör dig! Berätta bara.

LILLA.

Far gick ut och hörde ett nödskott från sjön.

Åter ett kanonskott.

Nej, nu hörde jag tydligt ett skott där borta.

ISAK.

Jag tyckte också... men berätta bara, berätta! Jaså, far gick ut och märkte att fyren slocknat?

LILLA

ser upp.

Fyren har slocknat!

ISAK

uppspringande.

Det elementskade röret, nu har det stockats igen! Och hvad det i hast blifvit mörkt!

LILLA.

Fort upp i tornet; jag vill hjälpa dig. Himmelens väder! Och Kalle är ännu ute på sjön!

Båda försvinna i tornöppningen.

SAMMU framträder.

SAMMU.

Blås, kära vindpust, blås, blås, och sopa bort bergen som flygande dun! Har du redan fått vingar, allra finaste lilla örnunge på rosende moln? Flyg, flyg, och förmörka jorden! Bättre, mycket bättre måste du sträcka ut! Vore jag som du och hade sådana sköna, svarta vingpennor, jag skulle svepa luften i skum och karda stjärnor som bomull. Ut med vingarna, säger jag dig; ut, ut, ut!

Paus. Stormen tar till.

Så! Du lär dig. Bra, snösparf! Ännu en vingfläkt! Har jag ej suttit på stranden och sjungit för dig svarta visor och hvita visor? Har jag ej vaggat din fjäder till flygt och du skulle svika mig! Sammus årstid är kommen: hon har sett skepp i sjön. De hafva tagit hennes barn: hon skall taga deras i stället. Och nu sofver Hangös öga; nu har fyren slocknat — släckt af tårar. Si, så mycket vatten hade ännu en förgråten mor i sina torra ögon. O du lilla, allra käraste planka där borta i sjön, du som yfves i skummet med toppar och segel, om jag hade dig mellan mina knotiga händer, jag skulle krama dig i spillror och gråta af glädje!

Hon klappar händerna. Fyren tändes.

Hvad nu? Du vaknar igen, du enögda nattuggla? Har jag ej befallt dig att sofva ända till dagbräckningen?

Nödskott från sjön.

Men lika godt; blinka, mitt nattfly, så länge dig lyster, åt hafvets troll! Du har sofvit länge nog för att sofva en planka till döds. Sammu går ut till yttersta refvet. Sammu vill se hur de mista sitt barn...

Hon skyndar bort.

KALLE inträder hastigt.

KALLE

ensam.

Holla! Hej! Fyren har slocknat! Ett fartyg på grund!

LILLA träder ut från fyrtornet.

LILLA.

Skrik då inte så fasligt! Ser du inte, att fyren är tänd?

KALLE.

Sackerment... Och han var svart som sot för en handvändning sedan!

LILLA.

Svär inte, pojke! Du har återigen lärt dig en ed af fransman i förra veckan. Grötmåns, är du våter? Vill du ha varm mjölk?

KALLE.

Våter? Du skulle ha varit med i sydvästen, när han kom, fnysande som en orgelpipa, rätt ifrån hafvet. Huiij, sjöng det i klyfvarn, och jullen krängde, som hade han fått en örfil, och tog in vatten, så, klitsch, klatsch, det var bara att ösa och falla undan, hvart det sen bar. Så kom jag, skuttande som en ekorre, rätt mellan stenarna öster om båken; pytt fick han mig! Men så när hade jag glömt, vi måste säga åt far: där är en liten halunk till skonert i lägervall uppå grundet. Han lofverade som en fiskmås i mörkningen länge och

väl, och det är en engelsman, Lilla, jag vill vara skapt som en strömming, om det ej är en engelsman, han förde bovenbramsegel i krysstoppen, så liten han är: aldrig har jag sett en så näsvis lillipytt. Rätt som han höll på att krångla sig förbi refvet, slocknade fyren, och mörkret föll öfver honom, svart som en säck. Det är allt Sammus konster, eller hvad tror du, Lilla? Sacker... hon borde doppas!

LILLA.

Och skonerten törnade i detta väder på grundet?

KALLE.

Hvar annars skulle han hitta botten? Han höll kursen, så länge det bar sig; nu är det slut med honom, som flugan tog filbunken. Hörde du hans nödrop? Han sköt så länge han hade torrt krut. Nu är det soppa i krutdurken. Han har sagt sitt adjö.

LILLA.

Himmelens element, och det äro vi som rå för det! Isak! Isak!

KALLE.

Jag vill säga åt far!

LILLA.

Far kommer ej ur fläcken nu med sin halta fot. Vi måste ut alla tre. Isak!

ISAK utkommer från fyrtornet.

ISAK.

Hvad är det om?

LILLA.

Ett fartyg har törnat på grundet. Vi måste genast ut med storbåten.

ISAK.

Jäkeln... låt oss fråga far!

LILLA.

Nej, säger jag. Fråga vi far, så kommer han med och fördärfvar alldeles sin sjuka fot. Äro vi icke tre i årorna? Jag tänker vi reda oss.

KALLE.

Men, söta Lilla, hvad tänker du på? Du vet inte hur det blåser kapp tusan pinnar, så stickorna stå! Jag kommer ju rakt ur sjön, jag är som en våt, utpiskad hund, jag orkar inte snyta mig, så trött är jag.

LILLA.

Är du karl, du, och vill se människor förgås? Så blif här, din kruka! Isak och jag kunna sköta båten allena.

ISAK.

Hör nu, hjärtans Lilla, inte för det jag är rädd, men det är ingen barnlek, att våga sig ut i ett sådant väder. Det vore ingen nöd, om vi kunde hissa en enda lapp, men du ser det är blankt omöjligt. Vill du ej fråga far, så måste vi vänta till dager. Det svarar hugg, sa' torparn, när han högg yxen i berget.

LILLA.

Akta fyren, Isak! Här är ej tid att gyckla med ordspråk. Vill du ha människolif på ditt samvete, du?

ISAK.

Nej om jag maken till flicka sett! Nyss var hon rädd för ett fallande löf, och nu vill hon rusa i villa hafvet. Var då en smula förnuftig, allra käraste min! Låt oss vänta, tills byn går öfver.

KALLE.

Inte är det allvar. Hon tokas bara.

LILLA
till Isak.

Vill du ha mig, Isak?

ISAK.

Det var en fråga! Serra tri.

LILLA.

Den som vill ha mig måste gifva sitt lif för mig.

ISAK.

Tusen — men inte i fåvitsko, Lilla!

LILLA.

Godt. Jag går ensam.

ISAK.

Det låter du bli, så länge jag har en arm att hålla dig kvar.

LILLA.

Tror du? Du har aldrig sett hafsjungfrun, Isak?

ISAK.

Nej, Gud ske lof! Jag är aldrig nyfiken.

LILLA
hotande.

Se ändå på mig nu! Det är kanske för sista gången ... *Jag är hafsjungfrun!*

Hon ilar ut.

KALLE
förbluffad.

Hjälp, syster har blifvit tokig! Hon springer i sjön!

ISAK.

Lilla ... allra käraste min! ...

Tager några steg och stannar liksom förstenad.

»Jag är hafsjungfrun!» ... Hafsens vågor gån öfver mig! Nu först begriper jag. (Bemannar sig) Var hvem du vill, så är du min rosende brud, och går du till döden, så vill jag följa dig...

Han skyndar efter Lilla. Kalle följer honom.

DAVID DYNING utkommer haltande ur stugan. Månsken.

DAVID
allena.

Åren ta ut sin rätt: jag har blifvit lomhörd...
Gamla sjöhäst, du börjar bli utkörd!

Lyssnar på stormen.

Han friskar i, och pojken syns inte till. Såna gölingar latas och göra fast skoten. Drunknar han inte, så får han smörj!... Herre Gud, vill du taga mitt enda barn? Hvad skall du göra med honom, min Gud? Han duger ju ännu till ingenting annat än gäla strömming och skjuta kråkor!... Det är sant, jag har flickan, jag har fått henne till skänks af hafvets vågor. Men här kommer snart en glop, som tar henne från mig, och så är jag ensam här på min klippa med fiskmåsarna. Nej, pojken syns inte. Jag är en fattig, barnlös man, men jag har väl intet bättre förtjent. En trasig flagga är jag, som svajar allena på toppen utaf ett redlöst vrak. Jag trodde ändå, att pojken en dag skulle ro mig öfver dit bort till kyrkogården, när jag lagt ögonen till. Men nu är han borta före mig... och han var ändå ett ämne till karl; där fanns ändå järn i hans armar och ankarfäste innanför vadmalströjan. Är det så, min Gud, så ske din vilje, såsom i himmelen, så ock på jorden.

Han sätter sig på klippan och betäcker ansiktet med sina händer.

SAMMU inträder.

SAMMU
slår honom på axeln.

God afton!

DAVID
uppfarande.

Hvad vet du om pojken? Är han död, efter korparna skria i natten?

SAMMU.

Bryr jag mig om din pojke? Men vill du se flickan, innan hon går till botten, så stig upp på klippan. Månen skiner. Du kan se på, huru tre sparfungar drunkna.

DAVID.

Gud förlåte dig, Sammu; du har en gråsten i bröstet. Flickan, säger du? Och pojken och Isak? Alla tre?

SAMMU.

Alla tre. Flickan ror förut i lilla båten och båda pojkarne i den stora. Se bara på sjön, huru lustigt han vräker! Här kommer intet lefvande mera till lands.

DAVID
på klippan.

Mina barn! Mina barn! Och ingen båt, att skicka dem hjälp!

SAMMU.

Minns du ännu, David, den mörka natten, när de togo ifrån mig min lilla flicka, min Lonna, mitt hjärtas barn, mitt guldäpple, min silfverdufva, mina ögons solsken? Minns du, huru jag då stod på den öde stranden och sträckte ut mina armar och bad himmel och jord och människor om mitt enda barn? Och himmel och jord och människor ropade till mig: Galna kvinna! Galna

kvinna!... Det var i går, tror jag, eller var det i förrgår, jag minns ej så noga; det har ej varit sol i mitt sinne allt sedan dess. Och sen dess har mitt hjärta varit sjukt, det vet du rätt väl, David; det har blifvit förvandladt till sten. Hvarför skulle andra behålla sina barn, när jag har mist mitt? Det finns ingen sorg som min sorg, det finns intet barn som mitt kära barn. Hvad bryr jag mig om din pojke? Men en flicka som din är för mycket i världen. Å, det är ej värdt att du blir högfärdig för det, gamle tok! Din flicka är en markatta, en mullvad, en igelkott emot min. Tusen sådana som din Lilla äro icke så mycket värda som min Lonnas strumpeband. Men nu är hon borta, nu har hafvet tagit din glädje, likasom min. Så skratta, David, skratta med mig! Det är mycket lustigt, är det icke, säg? Eller vill du hellre att jag skall gråta med dig? O, den tokiga Sammu kan också gråta ännu.

DAVID

på klippan, utan att höra henne.

Nu går månen ur molnet... nu ser jag dem tydligt. Hur sjön vräker! Hur båtarna kastas som spånor i skummet! Jag är en gammal sjöman, jag har sett oceanen i raseri, jag har drifvit redlös i skyhög våg, men straffe mig Gud, om jag sett något så rysligt, som detta... Nej, det går ej!... de kastas ånyo tillbaka ... Hur de arbeta! Nu kommer en störtsjö... Bra, mina barn! Rätt så, stäfven mot vinden!... Nu äro de i bränningarna... Där ligger en skonert på grundet ... Än några tag... Rätt så... rätt så... Men nu går månen åter i moln... Min Gud, beskydda dem! Jag kan ingenting se.

Det mörknar.

SAMMU.

De hafva förgåtts!

DAVID.

Nej, Sammu, Gud är barmhärtig. (Det klarnar) Se, nu äro de vid skonerten! Hurra! De äro räddade! O, Gud vare lofvad!

— —

Andra berättelsen.

Inne i lotsstugan, morgonen efter skeppsbrottet. Eld brinner i den stora spiseln, framför hvilken kläder äro upphängda att torka. Två fönster, en dörr, fyra sängar, två och två ofvanför hvarandra. Ett väggur, ett stort bord, bänkar, stolar; på väggarna hänga nät och tunga själbössor, jämte en flaggkarta.

LADY ARABELLA, i resdräkt, är nyss uppstigen och sitter invid ena fönstret, läsande en bok. NINON är sysselsatt att bränna och upplägga hennes hår. LILLA sitter vid spiseln, bindande nät, medan hon tid efter annan sköter en kokande gryta.

NINON

pratsamt.

Så där, milady ... nu blir ni förtjusande. Lagom blek; det är bara simpelt folk som sminkas af solen ... den där till exempel (pekar på Lilla). Här en liten lock vid pannan och där en på vänstra sidan. Jag har aldrig sett ett så vackert svart hår. Ni är fin och förnäm ända i örsnibben, som det anstår enda barnet till en pär af England med femhundratusen pund i hemgift. I alla de tre konungarikena finns ingen vackrare och förnämare lady än ni. Och nu sitter ni här i en usel koja på en klippa i hafvet. O, det var en förskräcklig händelse! Jag har inte fått en blund i mina ögon. Jag

tycker mig ännu känna golfvet gunga under mig och de hvita vågorna rusa öfver däcket i mörka natten. Men ni var lugn, ni, milady. Ni stod midt i vattnet vid relingen och beundrade månens glitter i bränningarna. Gode himmel, så våt ni var! Men det skrattade ni åt. Ni tänkte ej på allt det besvär jag får att torka och stryka edra kläder.

ARABELLA

utan att lyfta ögonen från boken.

Kasta dem i hafvet!

NINON.

Å, hafvet skulle inte mycket tacka för det. Vore det oceanen, eller vore det Seinen, som vattnar det stolta Paris; men ett sådant litet tvättfat, som Östersjön, skulle blygas att väta edra fållar, milady. Är det inte oförskämdt af en sådan gräddsnäcka, att uppehålla er far på resan till Petersburg, där han är utnämnd till hans majestät kung Georg den tredjes ambassadör? Ni, som skulle representera det stolta England...

ARABELLA

som förut.

Och du, som skulle representera det pladdrande Frankrike...

NINON.

Alldeles riktigt, vi sitta här bergtagna bland sjötroll. Men jag ber om förlåtelse, en engelsk lady och en fransysk kammarjungfru passa tillsammans som juvelen och klackringen. Ni lyser, milady, och jag infattar er i behag.

ARABELLA

som förut.

Hvar är min far?

NINON.

Milord har gått att se hvad där kan bärgas från vraket. Ja, milady, med sådana lockar skall ni lägga hela Ryssland för edra fötter, och det skulle icke förundra mig, om den unge kejsaren blefve lika betagen i er, som prinsen af Wales ... som hertigen af Gloucester ... som kronprinsen af Danmark ... som grefven af Somerset ... som fursten af Anhalt-Dessau ... som earlen af Devonshire ... som markisen af Londonderry ...

ARABELLA
som förut.

Kasta dem i hafvet!

NINON.

Hvad för något? Halfva Europas högsta nobless? Ni är gudomlig! O, jag vet nog att ni är stolt, milady, och att ingen är er värdig, med mindre han bär en kejsarkrona ...

ARABELLA
som förut.

Det är för litet.

NINON.

Verkligen? Ja då vet jag intet råd; de få alla sucka förgäfves, från tronen till kajuttrappan, från alla ryssars själfherskare ända ned till en simpel marinlöjtnant vid namn George Thomson.

ARABELLA
ser upp.

Vet du hvad jag läser, Ninon?

NINON.

Förmodligen »Våldet på Belindas lock». Det är en mycket artig bok.

ARABELLA.

Jag läser Cooks resor kring jorden.

NINON.

Jag tycker milady borde ha nog af en resa till Petersburg.

ARABELLA.

England är ett nötskal, Ryssland en sandfläck. Jag tycker icke om myror. En man skall eröfra jorden och en kvinna himmelen. Men huru många likna den store Cook? Alle lefva för egen vinning: de rika för högmod, de fattiga för guld. Jag föraktar dem alla, och om jag ej gjorde det, Ninon, skulle jag förakta mig själf.

NINON.

Naturligtvis. När man är aderton år, skön, rik och förnäm, så har man rättighet att ha sina infall... aj, stack jag milady med nålen? Man ville till exempel vara gammal, ful, fattig och utaf ringa stånd, för att ha någon önskan i lifvet ouppfylld... Men hvad ser jag! Milady har ett födelsemärke på vänstra skuldran!

ARABELLA.

Det är intet födelsemärke; det är inbrändt, tatueradt, som vildarne bruka. Det är från min barndom; ingen vet när.

NINON.

Det är ett L. Hvad kan det betyda?

ARABELLA.

Jag vet icke. Kanhända *Light,* ljus, eller *Labour,* arbete.

NINON.

Eller snarare *Lady*, ty ni är född till höghet. För min del vet jag en annan förklaring, men den är emot naturen.

ARABELLA.

Hvad är emot naturen?

NINON.

Jag föreställde mig blott, att milady bär kärlekens insegel, *Love,* inbrändt på skuldran, men det måste vara ett misstag. Milady kan icke älska; milady kan blott förakta.

ARABELLA
läsande.

Knappnålar!

NINON.

Nej, milady kan omöjligt undgå sitt öde. Milady har alla anlag att blifva en kejsarinna, och engång i Petersburg, bär milady inom sex veckor en krona. Jag vet intet annat råd, än att stanna i denna koja, binda nät, rensa flundror, parfymera sig med tran och beherska fiskmåsar. På detta sätt undkommer milady alla tillbedjare... markiser, hertigar, prinsar, kejsare och marinlöjtnanter.

ARABELLA
ser upp.

Och om jag toge dig på orden, Ninon?

NINON
häpen.

Minsann, milady, jag glömde att ni är i stånd till allt. För ett år sedan beslöt ni att gå uti kloster i Spanien, och er far, som ej har någon annan vilja än er, måste samtycka därtill. Ni höll ut sex veckor i klostret...

ARABELLA.

Tilldess jag fann att nunnorna likna alla andra, utom i dräkten. Men här äro vi på den bebodda världens gränser, och jag tycker om ödemarker. Bryr jag

mig om Petersburg? Kedjor och hyckleri! Men jag begär frihet, jag begär sanning. Hör hit, du vid spiseln!

NINON.

För himlens skull, milady, hvad ämnar ni göra?

LILLA framträder.

ARABELLA
till Lilla.

Var det icke du som först rodde ut till vårt fartyg i går på aftonen?

LILLA.

Jo, ers nåd.

ARABELLA.

Du var således den första som skyndade till vår räddning. Där har du betaldt.

Kastar åt henne en tung börs, som faller på golfvet.

LILLA
utan att upptaga den.

Det behöfs ej, ers nåd.

NINON.

Där är guld, förstår du? Guld att köpa hela er stuga och fyra andra därtill.

ARABELLA.

Hon krusar för syns skull, men hon tager till slut, som alla de andra.

LILLA.

Jag har gjort min pligt; jag behöfver ingen betalning.

ARABELLA.

Är du rik?

LILLA.

Icke nog fattig för att (pekande på börsen) buga så djupt, ers nåd.

ARABELLA.

Så, är du högmodig? Det finns högmod i trasor!

LILLA.

Har ers nåd något vidare att befalla?

ARABELLA.

Är du skön?

LILLA.

Jag förstår ej ers nåd.

ARABELLA.

Har du många tillbedjare?

LILLA.

Gud allena skall man tillbedja.

NINON
till Arabella.

Hör bara så tillgjordt. Å, den där är en utstuderad kokett!

ARABELLA
till Lilla.

Kom närmare! ... Du är inte ful ... du är rätt bra! Vackert hår ... varma ögon ... smärt växt ... Hur ofta ser du dig i spegeln?

LILLA
leende.

Hvar morgon.

NINON.

Säg sanningen: hvar halftimme!

ARABELLA.

Alltså högmodig och fåfäng. Jag tycker om dig. Du har fel; men du kunde vara värre. Är du flitig?

LILLA.

Jag arbetar så godt jag kan.

ARABELLA.

Är du klok och skicklig?

LILLA.

Som folket är mest.

NINON.

Å, hon är slipad!

ARABELLA.

Låt oss vara vänner. Jag har lust att stanna en tid hos er och se hur man lefver i ödemarken.

NINON.

Men, milady...

ARABELLA.

Jag begär inte ditt råd, Ninon. (Till Lilla) Hur tycker du om mig?

LILLA.

Ers nåd...

ARABELLA.

Svara uppriktigt: hvad tror du om mig?

LILLA.

Jag tror att ers nåd är mycket förnäm... mycket stolt... men inte elak.

ARABELLA.

Nej, elak är jag inte, men trotsig, egensinnig, själfvisk, jag, som alla de andra. O om du visste, lilla... hvad heter du?

LILLA.

Lilla Dyning.

ARABELLA.

Om du visste, Lilla, huru mycken uselhet jag sett i världen, så skulle du beklaga mig. Du vet inte, du,

hvilken olycka det är att vara rik och förnäm. Du vet inte hvad man lider af att se sig omgifven af idel falska vänner och hycklare, som smickra oss i ansiktet och smäda oss när vi vända ryggen till — folk som ständigt bedyrar för oss sin kärlek, sin tillgifvenhet och ständigt tänker inom sig: hon har femhundratusen pund, hon har relationer, hon kan puffa mig fram i världen! Tro mig, det är förskräckligt att icke kunna tänka godt om någon människa; det förgiftar ett helt lif. Tusen gånger hellre ville jag vara fattig och ringa, som du, Lilla. Jag skulle då åtminstone veta att jag är älskad för min egen skull. Jag skulle då ha en vän; jag skulle ännu kunna tro på människor!

LILLA.

Det är sant. Jag beklagar ers nåd: fattigdom och rikedom ha sina sorger.

ARABELLA.

Därför låt oss sluta förbund: du, som är fattig; jag, som är rik. Jag vill stanna hos dig och vara fattig som du: det är enda sättet för mig att bli rik. Men vänta dig ingen belöning — hör du? Ingen belöning! När jag far härifrån, skall jag lämna dig fattig och ringa, såsom du varit. Du har ingenting att hoppas, hvarken af min makt eller mina rikedomar. Se där... jag kan också buga mig för guld (hon upptager börsen), men jag behåller det ej. Kom, så kasta vi det i hafvet!

LILLA.

Gif det hellre åt någon fattig, ers nåd!

ARABELLA.

Guld medför ingen välsignelse. Men lika godt, det är din första bön; jag samtycker därtill. Otack får jag i alla fall.

SAMMU inträder.

ARABELLA.

Se där en spekulant! Gumma, vill du ha guinéer till frukost?

SAMMU.

Jag vill ha mitt barn.

ARABELLA.

Tag emot!

Hon kastar börsen åt Sammu, som uppfångar den i flygten.

Köp dig barn, så många du vill!

SAMMU
vägande börsen.

Det är tungt, tungt, som ett ondt samvete. (Till Arabella) Hvad kostar du själf, sparfve lilla? Sälj åt mig dina ögon för två skäppor månsken!

ARABELLA.

Se där deras tack!

LILLA.

Förlåt henne, ers nåd! Hon är ej rätt klok, men gör ingen människa för när. Hon går beständigt och söker sitt förlorade barn.

ARABELLA.

Hon har dock något att lefva för; jag känner dem som ha sämre. Kom, låt oss gå ut att betrakta ödemarken, där jag skall bo!

LILLA.

Min gryta . . .

ARABELLA.

Ninon skall sköta din gryta så länge. Visa mig vägen till de vildaste klipporna! Du skall snart vara tillbaka.

Arabella och Lilla gå. Ninon och Sammu stanna kvar.

NINON.

Milady har smak. Hon byter Petersburg mot en klippa i hafvet, och för att göra början med agrementerna, ställer hon mig att koka potäter tête-à-tête med en galning.

SAMMU

betraktar ett guldmynt.

Hvad du är gul och grann, lilla guldklimp! Du har så sköna gula kinder och så glimmande ögon. Om jag skulle taga dig till mitt barn?...

Vaggar guldmyntet.

Vyss, vyss, litet barn!
Världen är en öken,
lyckan är ett spindelgarn,
hoppet är ett töcken...

Stirrar häpen på guldmyntet.

Hvad, ser du på mig? Tattarunge, vill du hafva min själ? Gå bort, gå bort, du är icke mitt barn; en bortbyting är du! Mitt barn har röda kinder och intet sådant fullmånstryne som du, smörblomma! Jag vill inte ha dig, jag tål inte se dig, bleknos! Bort med dig! Kan du brinna, du?

Hon kastar börsen och myntet i spiseln.

NINON.

Se så där, nu kastar hon guldet i elden. Sköna seder, agreabelt sällskap här i vildmarken!

Hon försöker rycka börsen ur elden, men bränner sig.

Aij... Min hand är förstörd, jag är förlorad, jag kan inte krusa en lock mer!

SAMMU.

Hvad nu, kattunge? Jamar du efter råttor?

NINON.

Och i en sådan infam varghåla vill milady begrafva sig och mig, kanhända för hela vintern! O, när jag tänker på de sköna palatserna, de lysande balerna, hofvet, toiletterna, militären, spektaklerna, supéerna... och när jag ser framför mig en gryta potäter, en sotig vägg, en tokig tiggerska och en hel vinter utan människor, utan gardesmusik, med ett hof af björnar och kotiljong af snöflingor... Nej, Ninon, du vore icke värd att knyta en kökspigas strumpeband, om du kunde tåla en så himmelsskriande orättvisa! Men hvar finna ett medel att göra miladys absurda nycker om intet? Fadern? Ah, milord brummar och ger slutligen vika. George Thomson? Det vore en utväg. Han är förälskad i henne, stackars gosse, han, som alla de andra. Men hon har nu engång fått i sitt hufvud, att han, som de andra, jagar efter hennes rikedomar, och därför behandlar hon honom med samma suveräna förakt som sina öfriga tillbedjare... Att tala förnuft till henne, det är att tala till väggen. Det enda vore att skrämma henne...

SAMMU

som försjunkit i tankar.

Det var någonting som jag sökte, men jag kan inte minnas hvad... Nu minns jag: det var mitt barn! (Sorgset) Alla andra få sina barn tillbaka. Det hjälper inte att göra storm och mörker. Hafvet ryter, vågorna skumma, natten upplåter sitt svarta gap... och när det blir morgon, har hafvet burit de andras barn på sin rygg till stranden, vågorna ha varit deras dunbolster, natten har varit deras mörkbottniga täcke. (Till Ninon) Kära spån, har du ej sett mitt barn flyta på vågorna?

NINON
för sig.

Hur skall jag bli af med henne? (Högt) Där flöt något vid stranden långt härifrån.

SAMMU
glad.

Såg du det riktigt? Var det ett barn?...

NINON.

Någonting var det. Gå och sök!

SAMMU
allt livligare.

En liten flicka med svart hår och klara stjärnögon, så vacker, så vacker? Såg du rätt noga på henne? Såg du märket på vänstra skuldran?

NINON
uppmärksam.

Jag tror hon bar ett märke på vänstra skuldran. Jag minns inte om det var en bokstaf.

SAMMU
kastar sig för Ninons fötter och kysser hennes klädningsfållar.

Ack du allraskönaste, allrakäraste guldspån, var det en bokstaf? Säg, var det ett L?

NINON
häpen.

Jag tror det var ett M eller L. Men hvad kan det betyda?

SAMMU
hänryckt.

Det var ett L!

Hon skyndar ut med förvirrad brådska.

NINON
ensam.

Vänta litet, gumma! Säg mig... Hon är borta! Det var besynnerligt. Miladys märke... Hvad slumpen

också kan vara uppfinningsrik! Där ha vi utvägen. Hellre än att utsätta sig för en vansinnig människa, skall milady öfvergifva sitt förflugna infall, och vi äro räddade . . . Sir George!

GEORGE THOMSON inträder.

GEORGE.

Här har du mig, Ninon! Hvad ser jag? Den kokettaste subrett i de tre förenade konungarikena kokar potäter!

NINON.

Hvad vill ni jag skall göra, sir? Man måste ta seden där man kommer. Men hur ni ser ut, sir George! Har ni kommit direkt från hafsbottnen?

GEORGE.

Så ungefär. Hur vill du man skall se ut, när man arbetat hela natten vid vraket? Fan anamma alla falska fyrbåkar. Jag hade haft lust att på fläcken hänga den gamle förrädarn, fyrvaktarn, i rånocken, men lyckligtvis voro alla rår bortblåsta som korfstickor. Det fanns inte en så bra båt i hela hans majestäts flotta, som *The fair Carolina.* Men det är nu gjordt. Gif mig en varm potates, Ninon. Jag fryser som en våt hund och har fått en timmes aflösning, för att recolliera mig, medan milord och lotsen bevaka arbetet.

NINON.

Stackars sir George, se här, ät, om det smakar er! (Hon räcker honom en potates ur grytan) Men bränn er inte!

GEORGE
blåsande på potaten.

Tack skall du ha . . . Goddam, han är nästan lika varm som dina läppar, när du kysses, så ingen ser det.

NINON.

Å fy, sir! När har ni nånsin fått en kyss af mig...

GEORGE.

... så att någon sett på? Aldrig, Ninon, aldrig. Men hvar är din lady? Jag trodde henne ännu vara i sömnens armar och drömma om att eröfra Ryssland.

NINON.

Milady har gått att beskåda en annan eröfring. Hon drömmer inte mera om Petersburg... hon har beslutat att välja detta paradis till sin blifvande bostad.

GEORGE.

Hvad säger du, flicka? Lady Arabella...

NINON.

Vill stanna här öfver vintern. Hon är så utledsen vid att vara ung, skön, rik och förnäm... hon finner det så odrägligt att vara lycklig och afundsvärd, fjäsad och tillbedd, att hon, för ombytes skull, nu fått i sitt hufvud att blifva gammal, ful, fattig och glömd på en öde ö i hafvet vid den bebodda världens yttersta gräns. Kort sagdt, hon stannar i denna koja, så länge det roar henne, alldeles som hon för ett år sedan begrof sig uti det spanska klostret.

GEORGE

för sig.

Det är henne likt. Alltid trotsig, alltid högsint i själfva sina nycker! (Högt) Nå, och du gör henne naturligtvis sällskap?

NINON.

Ack, sir George, för himlens skull, rädda milady, rädda mig från en sådan olycka! Besinna, en vinter bland dessa barbarer blefve min död! Ni, som älskar

milady, vill ej se henne frysa ihjäl. Ni måste till hvad pris som helst förmå henne att afstå från sitt beslut.

GEORGE.

Och hvad förmår jag mot kvinnonycker? Har ej lady Arabella från barndomen varit van att se sin minsta önskan genast bli uppfylld? Har hon ej hvar dag gjort sig besvär att visa mig sitt förakt? Nej, min söta Ninon, ditt klyftiga hufvud må finna ut någon plan; jag blandar mig inte i Polens affärer.

NINON.

Ni öfverger oss, sir George? Det är afskyvärdt, det är otacksamt af er.

GEORGE.

Tvärtom. En vinter på Hangö skall bekomma lady Arabella förträffligt. Hon är så bortklemad af lyckan, att hon vid aderton år är trött vid lifvet. För sådana sjukdomar finns intet annat botemedel, än armod, försakelse, arbete, ödmjukhet, enkelhet och natur... Jag gillar hennes beslut, jag högaktar henne därför. I Petersburg skulle hon förgås af mjältsjuka och mänskoförakt. Här i ödemarken skall hon bli frisk.

LILLA inträder.

NINON.

Jag beundrar er medicin, sir; jag är förtjust i er smak. Se där har ni ett stycke enkelhet; o, ni skall strax få tillfälle att studera naturen vid potatesgrytan! Men er till trots, skall jag rädda milady, och hon skall en dag få veta edra goda tankar om henne. Farväl, sir! Mycket nöje af bondlandet!

Hon går.

GEORGE.

Ninon... Ser man på, så mankerad! Nå, det är sant, så långt sträcker sig ej en kammarjungfrus horisont. (Till Lilla) God dag, täcka barn! Har jag ej sett dig förut? Ja, på min ära, det var du, som i natt sköt med din lilla båt som en fiskmås igenom böljorna.

LILLA

i det hon vill aflyfta grytan.

Guds fred!

GEORGE

skyndar att hjälpa henne med grytan.

Tillåt mig... Å, den lilla handen är skapad för något bättre, än att sota sig på en gryta.

LILLA.

Akta, han bränner sig!

GEORGE.

Det vore inte första gången i dag. Jag är militär, jag bör ej sky elden.

Han aflyftar grytan och sotar sig i ansiktet.

LILLA.

Tack skall han ha!

GEORGE.

Det var minsann ett lättare arbete, än att ro genom bränningarna. Äro ni alla lika starka och lika modiga här på Hangö, så vore jag frestad att förlåta er försumlighet med den fördömda fyren.

LILLA

orolig.

Aldrig kan det ha varit fyren som rådde för att...

GEORGE.

...kuttern förliste? Jämnt upp, lilla sjötroll, det var just orsaken, hvarför *The fair Carolina* körde med

tio knops fart rakt upp på refvet. Gamle Bult stod vid rodret; det finns ingen pålitligare becktröja på hela flottan. Han har seglat i fyratio år och förlist engång förr på samma missfoster i skapelsen, det infama refvet. Han ville just gå öfver stag, med Hangö rätt babord, när pang! fyren slocknade, kuttern vägrade i vändningen och gamle Bult tog en öfverhalning. Nästa minut fylldes seglen, och vi körde på refvet. Vi lossade några skott och väckte fyren till lif igen, men det var för sent... Resten vet du.

LILLA.

Men om nu kuttern förlist för att Hangös öga slocknat... hvad straff kan den få, som rår för att... det händt så olyckligt?

GEORGE
med en axelryckning.

I England blir en sådan karl hängd i den högsta galge som finns mellan London och Gravesend. Här, förmodar jag, finns alltid en tall, som räcker nog högt från marken. Men låt oss tala om något gladare... till exempel om de där två små blänkfyrarna. Kanske finns någon sjöman, som håller kurs uppå dem? Hvad? Jag tror de också blinka i töcken?

LILLA.

Men... om det nu händt så illa... kan det ej godtgöras?

GEORGE.

Jo visst. Om någon styr efter de där två fyrarna, kan du ju utnämna honom till fyrvaktare.

LILLA.

Jag menar... goda herr officer var barmhärtig, och döm ej en stackars gosse, som ångrar så bitterligen...

GEORGE.

Ångrar han sig? Slår han upp förlofningen? Det vore dumt gjordt. Men hvad heter den stackars gossen?

LILLA.

Det är detsamma, men lofva mig att inte vara sträng emot honom! ... (Inställsamt) Nej, hvad officern är sotig i ansiktet!

GEORGE.

Sade jag inte det? Man nalkas ej ostraffadt dina ögon. Nåväl, föreställ dig att jag är din fyrvaktare.

Han böjer ett knä.

LILLA

aftorkande sotet.

Och därför måste officern lofva mig, att låta nåd gå för rätt. Det har aldrig händt Isak förr och skall heller aldrig...

Under tiden ha LORD SIDNEY EVANS, LADY ARABELLA och DAVID DYNING inkommit.

GEORGE

utan att bli dem varse.

Fortsätt; det är en munter historia. Kan du svära på, att Isak aldrig har sotat sig?

LORD SIDNEY

småleende.

Ni förstår att begagna er permission, sir.

George springer upp och gör honnör.

ARABELLA.

Sir George förstår alltid att begagna sin tid — ombord på ett sätt, i land på ett annat.

GEORGE
otvunget.

Det är en sjömans vana, milady. Han tröstar sig på land, när han haft otur på sjön.

DAVID
strängt till Lilla.

Hvad står du här, dagdrifverska? Ut med dig, att föra mat åt din bror och Isak, som arbeta vid bärgningen!

LILLA
sakta, i det hon passerar förbi George.

Nåd!

Hon går.

LORD SIDNEY
till David.

Det blir vid det jag har sagt er. Lagen är tydlig: det är ni som ansvarar för fyren. Allt mitt folk kan vittna, att fyren var mörk i elfva minuter, och denna tid var tillräcklig att kasta hans majestäts, min nådiga herres, örlogskutter på refvet. Jag gör min sjöförklaring och anmäler saken.

DAVID.

Jag är en gammal sjöman, ers nåd, och har aldrig svikit min post i det värsta hundväder. Men i går afton for fan i min vrickade fot. Jag kom ej uppför trappan till båken och lämnade vakten åt drängslyngeln. Allt hvad jag vet, är att fyren brann, när jag gick in i min stuga, och när jag sedan kom ut att se efter pojken, som lofvade bland bränningarna, brann fyren ännu. Gud sig förbarme, ett sådant kolorum! Får jag tag i drängen, skall jag kölhala honom.

GEORGE
för sig.

Aha... det var således Isak! (Högt) Tillåter milord att jag vågar yttra ett ord?

LORD SIDNEY.

Hvad har ni att säga, sir?

GEORGE.

Ett skepp har två sidor, milord, och mången fatal sak har på samma sätt styrbord och babord. Det kan icke bestridas, att *The fair Carolina* gått förlorad därigenom att fyren var släckt; och följaktligen måste den skyldige stå till ansvar. Detta är babordssidan. Men det kan lika litet bestridas, att vi fått en snabb och högst berömlig assistans från land, förutan hvilken vi knappt skulle ha förmått bärga besättningen, kronans papper och annan egendom. Detta är styrbordssidan. Täckes milord behaga upptaga båda sidorna uti sjöförklaringen, så torde möjligen hända, att styrbord uppväger babord och hela affären seglar med lagom barlast in i rättvisans hamn.

LORD SIDNEY.

Goddam, sir, ni har kanske inte så orätt. Jag vill tänka på saken. (Till David) Ni kan gå och taga er en blund, master; ni har arbetat hela natten . . . (Till George) Och ni, sir, är ung; ni kan ännu hålla ut några timmar vid bärgningen. Master här tycks inte vara angelägen om att ni bärgar hans gods här inne. Det är kontraband, sir.

GEORGE.

Som ni befaller, milord.

DAVID
skakar hans hand.

Ja, si smugglare langa vi här öfver bord. Men tack för ett godt ord, sir!

(George gör en stum bugning för lady Arabella och går, åtföljd af David.

LORD SIDNEY.

Det finns folk som aldrig kunna rida utan att falla af hästen. Det finns andra, som aldrig åka i vagn utan att stjälpa. Men jag tror knappt att det finns en man i hela England, mer än Bult och jag, som har en så fördömd otur, att han två gånger lider skeppsbrott på samma klippor.

Kastar sig uttröttad på en stol.

Vi måste fortsätta resan till lands, milady.

ARABELLA

som under förra samtalet återtagit sin bok.

Med er tillåtelse stannar jag här, milord.

LORD SIDNEY.

Hvad? Stanna här?

ARABELLA.

Ja, min far. Jag blir på Hangö till nästa vår.

LORD SIDNEY.

Dumheter. Hvad skulle du göra här?

ARABELLA.

Lefva.

LORD SIDNEY.

Är du nu åter framme med dina förryckta idéer? Jag tål dem inte; det måste bli ett slut på de odrägliga nyckerna. Lefva? Jag tackar för artigheten. Vi resa i öfvermorgon, så snart jag bragt kronans effekter i säkerhet.

ARABELLA.

Som ni behagar, milord. Jag följer er; men jag skall dö i Petersburg.

LORD SIDNEY.

Romangriller. Du skall få roligt, min flicka. Du skall få din ridhäst och din jockey, som du är van. I

stället för dina negrinnor, skall du få fyra cirkassiska slafvinnor till din betjening.

ARABELLA.

Men jag fryser ihjäl.

LORD SIDNEY.

Du skall gå klädd i den dyrbaraste sobel. Sådan får man endast i Ryssland. Du skall bli öfversållad med diamanter. Du skall bli presenterad vid hofvet. Det är ett ungt hof, gladt och lysande.

ARABELLA.

Men jag fryser likväl ihjäl.

LORD SIDNEY.

Har man någonsin hört ett sådant egensinne! Frysa ihjäl? Och hvad gör du då här?

ARABELLA.

Eskimåerna bo i snöhus och ha ändock varmt. Men där människorna andas is, där dör jag af frost.

LORD SIDNEY.

Otacksamma barn, har du icke en far, som uppfyller din minsta bön, och du beklagar dig att människorna andas is! Hvad begär du ännu, som det står i min makt att gifva dig? Nämn blott ett ord, och allt är ditt, om det ock måste sökas ur hafvets botten!

ARABELLA.

Jag är icke otacksam, min far! Jag är blott icke lycklig. Ni har gifvit mig så mycket, att jag aldrig fått förskaffa mig något själf. Det öfverflöd, som mänskorna anse för en lycka, har blifvit min olycka. Jag har aldrig arbetat: därför har jag aldrig känt någon tillfredsställelse af min rikedom. Jag har aldrig försakat: därför har jag aldrig njutit af öfverflödet. Jag har aldrig lidit:

därför har själfva lyckan blifvit för mig en plåga. Och när jag ser mänskorna fika efter de företräden, som blifvit min olycka, måste jag afsky dem. Men det är något förskräckligt, att afsky hela sitt släkte. Jag kan ej bära det längre; jag går under och tvinar bort. Jag måste börja ett nytt lif: arbeta, försaka, lida, som alla de andra. Vill ni behålla er dotter, så måste ni samtycka därtill, min far.

LORD SIDNEY.

Hm — hvad hindrar dig att arbeta i den ställning försynen anvisat dig? Tag exempel af så mången annan högboren lady, som egnat hela sitt lif åt mänskligheten! Gå till fattiga och sjuka; besök fängelserna; inrätta skolor och vårdanstalter för värnlösa barn; blif en annan försyn för otaliga bland dina likar, och du skall hafva arbete, försakelse, lidande nog. Se där en lycka, som de ädlaste bland ditt kön skola afundas dig. Därtill är du kallad, därtill har du fått dina rikedomar. Slösa kungligt, jag frågar icke därefter: jag gifver dig berg af guld.

ARABELLA.

Kanhända har ni rätt; kanhända skall jag en dag vara lycklig att kunna följa ert råd. Men för att kunna bistå andra, måste jag först rädda mig själf. Kasta edra berg af guld åt den som försmäktar i Saharas brännande sand, och säg till honom: rädda mänskligheten! Ja väl, svarar han; men räck mig först en droppe vatten, att läska min törst! Och huru vill ni, att jag skall trösta alla sorger, utan att någonsin själf ha erfarit dem? Jag har ju aldrig hungrat: hur skall *jag* förstå, hvad det är att sakna bröd? Jag har ju aldrig varit ensam, öfvergifven, sjuk, föraktad, försmädad i nöd och elände; jag har vaggats i guldmoln högt öfver

den mänsklighet, som trälar i jordens vedermödor: hur skall *jag* kunna fatta dess lidanden? Men när jag i går såg den fattiga flickan, som Gud icke gifvit starkare armar eller bättre hjärta än mig, ro ensam ut till oss skeppsbrutna i mörker och storm, för att gifva sitt lif för vårt; då blygdes jag, min far; ja, jag blygdes öfver att vara sämre än hon, och jag beslöt att stiga ned från min inbillade höjd, för att också bli människa. Se där, hvad ni anser för mina nycker! Det är mig likgiltigt, hvar jag börjar min uppfostran i armodets skola. Skickelsen har kastat mig hit på dessa öde klippor: jag uppfattar dess vink och jag stannar här... om ni tillåter det.

LORD SIDNEY.

Flicka, hvar har du fått dessa excentriska åsikter? Din mor var också en höghjärtad kvinna, men mycket mildare; hvilken skada, att hon gick bort, när du var knappt tre år gammal! Hos dig är ett stycke ödemark: du är besläktad med de vilda naturkrafterna. Jag ser väl att jag, nu som alltid, måste ge vika för dig. Du är mitt enda barn och har likväl hjärta att öfvergifva din far.

ARABELLA.

Och tror ni icke, att just detta har varit en törntagg uti mitt hjärta? Nej, nej, jag är icke otacksam; jag kämpar endast för lifvet. Vore ni gammal och bräcklig, skulle det aldrig fallit mig in att lämna er ensam. Men ni är stark, min far; ni lefver för statsärenden, ni kan ännu en vinter umbära mig och uppoffra för min räddning de få stunder ni skulle ha tid att dela med mig. Efter denna vinter skall ni få mig tillbaka, min far, tacksam och frisk till kropp och själ, och sedan lofvar jag att aldrig öfvergifva er mer.

LORD SIDNEY.

Till dess en make röfvar dig från mig.

ARABELLA
tvekande.

Jag vet ej. Den man, som skall äga mig, måste vara ett hufvud högre än alla andra. Någon sådan har jag ännu ej sett... Ni tillåter således...?

LORD SIDNEY.

Du vill det... Jag samtycker. Naturens ordning är omvänd. Jag är en svag far; mitt barn vill, och jag lyder. Men jag vill åtminstone sörja för dig så godt jag förmår. Jag vill köpa och komfortabelt inreda åt dig den bästa koja här finnes. Du skall behålla Ninon till din uppassning och min trogne Bult till din beskyddare. Jag vill skicka dig böcker, klaver, cittra och allt som kan göra dig lifvet drägligt i denna ödemark.

ARABELLA.

Jag tackar er, min far; men bevilja mig ännu en bön: tillåt mig umbära all er godhet, all bekvämlighet, allt beskydd, all betjening! Ensam vill jag bo i den fattigaste bland dessa kojor, ensam arbeta för mitt hårda bröd, som alla de andra. Blott så kan jag blifva förtrogen med den fattiges lif... och med den fattiges lycka. Lilla Dyning skall blifva min vän och lärmästarinna.

LORD SIDNEY.

Men var då ej rent af förryckt! Du står icke ut. Du måste åtminstone behålla en kassa för det allra nödvändigaste.

ARABELLA.

Det allra nödvändigaste är för mig att börja från början. Låt oss gå halfva vägen hvar. Jag skall vara tacksam, om min far köper åt mig en koja, en spinn-

rock, något lin, en båt, några nät, och om jag får behålla min bibel och min psalmbok. Ingenting mer. Det är redan för mycket, ty det är mer än den fattige har att börja med.

LORD SIDNEY.

Egensinniga barn! Du skall få hvad du önskar, på det du må blifva rätt grundligt kurerad från din passion för fattigdom.

ARABELLA
omfamnar honom ömt.

Tack! Nu blir allt bra. Nu skall er dotter lefva.

NINON
nyfiken i dörren.

Har milady något att befalla?

ARABELLA.

Hämta mig en omgång af Lilla Dynings kläder.

NINON.

Hvad befalles? Milady vill roa sig med en maskrad?

ARABELLA.

Jag stannar i vinter på Hangö.

NINON
för sig.

Milord har således samtyckt? Men *icke jag!*

— — —

Tredje berättelsen.

Samma öppna plats vid stranden, som i första berättelsen. Aftonen efter skeppsbrottet.

KALLE och ISAK plocka ned näten.

KALLE.

Stanna de kvar?

ISAK.

Hela vintern.

KALLE.

Jäkeln! Då blir här godt om pengar. De ha guld som småstenar. Hvad göra de här?

ISAK.

Det angår mig inte.

KALLE.

Kanske köpa de hela Hangö. Si, då kommer flundran att kosta riksdaler stycket. Den engelska fröken ser spansker ut.

ISAK.

Och ändå har hon klädt sig i Lillas kläder och sitter där inne och lär sig spinna.

KALLE.

Nej, hvad säger du? Hvad skall det vara till?

ISAK.

Kanske spinner hon skjortor åt påfven. Bryr jag mig om hvad de göra på Hangö? Jag säger upp tjensten. Jag flyttar bort.

KALLE.

Hvad skall du vara granntyckt, Isak? Jag tror du trätte med Lilla i går.

ISAK.

Bryr jag mig om Lilla? Hon kan träta med sin löjtnant.

KALLE.

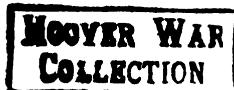
Si så där, nu är du svartsjuker. Liksom Lilla skulle bry sig om sådana spolvattenskryssare! Men se, där kommer hon.

LILLA utkommer från stugan.

LILLA.

God dag, Isak!

Han vänder sig bort.

KALLE.

Det skäggar i taljorna. Hala på bara; nog löper trossen.

LILLA
till Isak.

Är du befängder? Står du och illfänas, för det jag rodde från dig i går? Var nöjd att det gick så bärgandes bra. Det hade kunnat gå värre.

ISAK.

Ja si, om löjtnanten gått till botten, det hade varit en dråpelig skada.

KALLE.

Si det var knuten.

LILLA.

Akta fyren, Isak!

ISAK.

Jag ger böfveln i fyren.

LILLA.

Skäms litet! Minns du hvad du själf bad mig i går? Akta fyren, säger jag dig.

ISAK.

Adjö. Jag har intet silfver på kragen och guld i västfickorna, jag.

KALLE
till Lilla.

Där hör du. Han har råkat i lägervall; han har engelska sjukan.

LILLA.

Adjö med dig. Jag ids inte höra sådant marvattensskvalp.

Hon vänder om till stugan, men möter vid dörren LADY ARABELLA, som träder ut.

ARABELLA
klädd som fiskareflicka.

Nu har jag spunnit blårna, och nästa gång skall du lära mig spinna lin. Hvilken gudagåfva är ej arbetet, Lilla, för den som aldrig arbetat! Men du får ha tålamod med mig. Jag ledsnar fort, jag vill ofta ha ombyte. Stormen har lugnat; låt oss ro ut på sjön. Jag vill lära mig ro.

LILLA.

Det går inte, nådig fröken. Det är ett alldeles för tungt arbete.

ARABELLA.

Vill du vara min vän, Lilla, så kalla mig aldrig nådig fröken. Kalla mig Belly, det är kortast. Jag är inte bättre än du. Kanhända sämre. Jag börjar ett nytt

lif, jag är ett barn emot dig, och det går galet i början, men jag är läraktig.

LILLA.

Isak och Kalle ro ut näten med lilla båten, och stora skötbåten är för tung.

ARABELLA.

De få bli hemma. Vi lägga ut näten, du och jag.

LILLA.

Men nådig fröken . . .

ARABELLA.

Vill du vara min vän?

KALLE
till Lilla.

Var inte blyg du. Jag skall ro er.

ARABELLA.

Jag vill ro själf.

LILLA.

Det skulle se ut, att nådig . . . Belly skulle ro mig! Nej, det är inte så strax lärdt, att ro ut nät. Är man inte van, så trasslar man, lirum larum, allt i en gylta.

ARABELLA
häftigt.

Jag betalar näten . . . (Besinnar sig) Nej, jag är fattig, jag har ingenting att betala dem med. Gossen får ro oss i dag. I morgon vill jag ro själf.

KALLE
som slutat nedplocka näten.

Ja, si så lägga vi ut på frökens lycka. Får jag en slant för hvar torsk och två för hvar sik?

ARABELLA.

Du får fiskarna. Ingenting annat.

LILLA.

Skäms, Kalle! En sådan grötsimpa låts förstå sig på pengar! Kom fröken ... kom Belly. Nu få vi se ett vackrare haf än i går.

Lilla och Arabella gå.

KALLE
till Isak, som kvarstannar obeslutsam.

Blef du klok nu? Stå där och lägg ut långref för dina löjtnanter! Jag tar hyra hos engelsman.

Han går med en pojkaktig grimas.

ISAK
ensam.

Om jag visste att hon ger den gängliga karlen ett enda godt öga, ville jag dränka Hangö i hafvet och hoppa själf efter. Och visste jag att hon inte gör det, så borde jag hoppa i sjön för skam skull. Håken förstår sig på kvinnfolk!

PETTER BULT närmar sig.

ISAK.

Där är åter ett vrak, som hafvet kastat på stranden.

BULT.

Lots ohoj!

ISAK.

Ohoj.

BULT.

Finns här en kabyss, där en bra matros får en extra sup?

ISAK.

Lägg bi och preja an, kanske får han en skopa saltvatten.

BULT
för sig, betraktande stugan.

All right, jag har landkänning. Samma fyr, samma koj. Hur dref jag hit? Det var en fördömd ström-

sättning. Block i min talja! Vi sätta till toppseglen och kryssa förbi... Men jag känner landvind, och har varit nykter i sex veckor. Go on! Vi pejla farvattnet.

Han ingår i stugan.

ISAK.

Håken må vara längre på Hangö. Här regnar engelsmän.

Vill gå, men möter NINON.

NINON

Vänta litet! Har du sett den gamla kvinnan, som var här i dag på morgonen? Summu eller Sammu tror jag hon kallas.

ISAK.

Tänker hon låta spå sig?

NINON.

Ja... jag vill låta spå mig.

ISAK.

Då skall jag ge henne ett godt råd. Kasta en spån i vattnet och se hvartåt hon flyter!

Vänder henne ryggen och går.

NINON

ensam.

Den oförskämde! Och med sådana eskimåer vill milady tillbringa vintern! Milord har sagt ja och reser i morgon. Det återstår intet annat medel, än att hetsa den ena galna emot den andra.

SAMMU inträder, vild och förstörd.

NINON.

Se där... hon kunde ej komma lägligare. Jag har något att säga er, goda gumma!

SAMMU

närmar sig långsamt, mumlande mellan tänderna.

Goda gumma . . . goda gumma . . .

NINON.

Jag har sökt er hela dagen, för att anförtro er en viktig hemlighet. Hvarför ser ni så där på mig?

SAMMU

nu helt nära Ninon, griper henne plötsligt om lifvet och rycker henne våldsamt mot stranden.

Hvar är mitt barn? Hvad har du gjort af mitt barn? Vill du gifva mig tillbaka mitt barn, eller vill du försöka simma, korpunge?

NINON.

Hjälp! Hjälp! Hon vill mörda mig!

SAMMU

med stigande raseri.

Var det ej du som sade att du sett mitt barn? Gif hit det! Jag har sökt min flicka hela dagen . . . jag har sökt henne i hundra år . . . jag har sökt henne från världens begynnelse i himmelen och på jorden, och du har sett henne, du?

NINON.

Släpp mig lös! Ni skall få henne åter.

SAMMU.

Du har sagt att hon flöt på vattnet. O, jag såg ett skum . . . ett skum var det, ett skum, ett skum, och det flöt på vattnet. Jag trodde att det var mitt barn . . . Men det hade inga ögon: det såg mig icke; det hade inga armar att slå om min hals. Jag sam efter det, och det flöt undan . . . det var icke mitt barn! Hör du, det var icke! (Hotande) Säg mig hvad du gjort af henne! Vill du säga mig det?

NINON.

Hjälp! Hjälp!

BULT
utkommer från stugan.

Hvem är det som skjuter nödskott?

NINON.

För alla helgons skull, befria mig från den galna människan!

SAMMU.

Ett skum var det, och det flöt, och det flöt, och det flöt...

BULT
för sig.

Det är den franska gräshoppan, som pep ombord öfver alla andra. (Högt) *Bonjour*, mamsell!

Han går, men stannar obemärkt ett stycke därifrån.

Jag vill kryssa här i farvattnet.

NINON.

Han går... han lämnar mig allena med den förskräckliga människan!... (Listigt till Sammu, som fortfar att fasthålla henne) Det var ett L, säger ni?

SAMMU.

Du har sett henne! Hvar är hon? Vill du säga mig det?

NINON.

På vänstra skuldran?

SAMMU.

Så var det, ja, ja! Det var du, som för hundra år sedan stal henne från mig. Och du vill inte gifva henne tillbaka? Du vill inte? Behåll henne, rännsnara! Nu skall du dö.

NINON.

Ni skall få henne, goda gumma. Släpp mig lös, så vill jag hämta henne tillbaka!

SAMMU
som ryckt henne med sig på klippan, håller henne sväfvande öfver bråddjupet.

Har du vingar, så flyg! Har du fenor, så simma! Jag vill räkna till tio.

Räknar.

NINON.

Hjälp! Hjälp!

LADY ARABELLA och LILLA inträda.

NINON.

Där är ert barn!

SAMMU
ställer henne åter på klippan, utan att släppa henne.

Ljug ännu litet; jag vill låtsa som om jag trodde dig.

NINON.

Milady, milady, var god och kom närmare!

ARABELLA.

Det är Ninon.

LILLA.

Det är Sammu.

NINON.

Au nom du ciel, c'est une folle, sauvez moi, elle me tuera!

ARABELLA
vid klippan.

Hvad vill det säga?

NINON.

Tillåt att denna kvinna får se er vänstra skuldra. Det är en fix idé.

LILLA.

Gör henne till viljes! Hon söker beständigt sitt barn. Hon har mönstrat alla flickor i trakten på samma sätt.

ARABELLA.

Nåväl, om det kan lugna henne... Stig ned!

SAMMU

stiger ned, utan att släppa Ninon.

Två fåglar i skogen,
en håller jag trogen!...

Är det du, guldfågel?

ARABELLA.

Se här! Är ni en spåkvinna, så säg mig hvad detta märke betyder.

SAMMU

betraktar hennes skuldra, släpper Ninon, slår ihop händerna öfver sitt hufvud och utropar:

Mitt barn!

ARABELLA.

Stackars kvinna!

LILLA.

Så har jag aldrig sett henne.

NINON

bakom Arabella.

Akta er, milady, det är en farlig kvinna! Hon är i stånd att döda er, liksom hon ville döda mig.

SAMMU

efter en stum och förvirrad paus.

I går ännu var hon så liten, så liten!

Hon betraktar än en gång tecknet, slår därpå sina armar kring Arabellas hals och kysser henne häftigt på pannan och håret.

Mitt barn, min Lonna, min guldfågel, o, hvar har du varit så länge, mitt hjärtas innersta? Si, du var

liten som ett lingon, och du har blifvit stor som ett guldäpple! Vacker var du, ja, vacker var du som månsken på gröna löf, och nu har du blifvit som solens uppgång; du skiner igenom natten som rosende dag! (Vemodigt) Sedan du for, har jag krupit på hafvets botten och sökt dig bland musslorna, men du var ej där. Jag har gräft mig djupt in i jorden, och maskarna visste intet om dig. De sade att du var i himmelen, och jag kunde ej komma till himmelen, jag hängde vid jorden med en tråd af fint silke. Se på mig, Lonna! Icke var du i himmelen. Då skulle du ha räckt mig din hand och hjälpt mig dit upp. Säg mig något, att jag får höra din röst! Säg, att du älskar mig!

NINON

för sig.

Det går bra.

LILLA.

Säg henne något, så blir hon lugnare!

ARABELLA.

Om ni vore min mor, skulle jag älska er, ty ni hade först älskat mig.

SAMMU.

Om! Om! Känner du inte igen mig, guldnål? Minns du hur du grät, när jag stack dig med nålen i axeln?

ARABELLA

förvånad.

Det är det enda jag minns från min första barndom.

SAMMU.

Och sedan, när jag söfde dig på mitt knä, kommer du ihåg den visan, jag alltid brukade sjunga för dig?

Sjunger:

Var en flicka, smärt och fin,
Salme, Salme lilla,
håret som det gula lin,
Salme, Salme lilla.
Kom en kung...

Afbryter.

ARABELLA

fortsätter, samlande sina minnen.

Kom en kung med harpoljud,
stjärnans kung...

SAMMU

fortsätter.

... i silfverskrud:

ARABELLA.

Vill du bli min kungabrud,
Salme, Salme lilla?...

Hvar har ni lärt den visan?

SAMMU

triumferande.

Hvar har *du* lärt den visan?

ARABELLA.

Ni eller jag måste ha lärt den af stjärnorna. Det är likväl ganska besynnerligt. En af oss drömmer, men jag kan ej svära uppå att det är ni.

NIKON.

Ni inser nu, milady, för hvilka faror ni utsätter er, om ni stannar bland vildar och galningar. Denna tiggerska har fått i sitt hufvud att ni är hennes dotter, och hon skall hänga sig vid er som en kardborre, ifall det ej faller henne in att oförmodadt lära er simkonsten. Minsann var jag inte nära att också få lära mig flyga!

LILLA.

Var snäll nu, Sammu, och besvära inte fröken längre, så skall ni i afton få sjunga alla edra visor och berätta för oss om ert lilla barn.

SAMMU
förvirrad.

Det var något... något om mitt barn. (Med glad öfverraskning) Men jag har ju funnit mitt barn! Jag har ju märkt henne, som vallflickan märker sitt allrakäraste svarta lamm, och hon bär sitt märke. (Till Arabella) Var det ej du, allrafinaste ullgarn?

ARABELLA.

Kom, och berätta mig mera om er förlorade flicka! (Till Lilla) Jag vill vara allena med denna kvinna.

NINON.

Men, milady, betänk...

ARABELLA.

Och om det nu roar mig att lyssna på drömmar?

SAMMU.

Ja, kom! Nu gå vi till himmelen.

Sammu och Arabella ingå i stugan.

NINON.

Hvad allt kan man ej hålla till godo för nyhetens behag!

Hon går.

LILLA
ensam.

Nej, då tycker jag mera om fröken, än om den näbbiga franska mamsellen. Där är hjärta hos henne... och så vackert hon talar om lyckan att vara fattig, om glädjen att få arbeta! Jag ville ibland vara rik, jag,

för att inte behöfva stoppa fars ullstrumpor. Men se där kommer far, och hvem har han med sig?

Hon binder på nätet.

DAVID DYNING inträder, åtföljd af PETTER BULT, som under tiden tagit för mycket till bästa.

BULT.

Hampa i min hals, på sex veckor har jag nätt upp langat en ärlig grogg, och i lotsstugan bjödo de vattsån att dricka ur. Men där borta i viken har en estbåt lagt bi, för att inte få saltvatten i brännvinet... liksom du inte visste det, gamle smugglare! All right, tänkte jag och sade till esten: langa i öskaret, sa' jag; här är en blank skilling engelskt! Det var fan till öskar, det skulle ha dugat till båt åt en tre års pilt. Men efter det var betaldt, så drack jag i botten.

DAVID.

Det bär syn för sägen. Gå till kojs, karl, innan milord får se dig.

BULT.

Milord?... Brr, till väders gossar, giga för byn! Jag vill inte bli prejad *här,* ser du. Kommer du ihåg den natten? Anfäkta, att du kände igen mig, David Mjölkvassla, eller hvad du må heta! Hur kände du igen mig, din gamle gråsjäl?

DAVID.

Nå, om jag vore hvit som en fiskmås, så måste jag väl minnas hur jag drog dig och sju till ur bränningen. Tolf ströko till botten och drucko sin sista grogg.

BULT.

Tretton var det, tretton och en half med flickbytingen och hennes sköterska, den långa Lisbeth, som alltid jamade sina vaggvisor i solgången.

DAVID
uppmärksam.

Hvad var det för en flicka? Aldrig hörde jag att ni hade fler än en ombord.

BULT.

Sade jag kvinnfolk? ... Grå kattor var det, skeppskattor, David. Jag seglar aldrig med kvinnfolk ombord; det tar öfverhalning.

DAVID.

Är du en ärlig karl, Petter?

BULT
hvisslande.

Huij ...

DAVID.

Berätta mig något om flickan där!

BULT.

Kör för en sup, David Dufunge!

DAVID.

Jag skall säga dig något. Ni hade bundit ungen vid en planka och hifvat henne öfver bord.

BULT.

Hampa! John Brown sprang efter, men råkade dricka för mycket vatten, sedan han nyss förut druckit för mycket rom. Det står inte skrifvet på min sida i loggboken.

DAVID.

Hvems var flickan?

BULT.

Jag minns inte så noga. Kockens, tror jag. Det börjar mojna till kvällen.

DAVID

räcker honom en fältflaska.

Det är tid att vi gå till kojs. Se här, tag dig en fälknäpp mot aftonkylan.

BULT.

Änterhake! Hvar har du fått det varpankaret, David Torrmunt?

Han dricker.

DAVID.

Ett öskar är det väl inte, men det spolar däcket. Du kan ta dig en till.

BULT.

Nå, efter jag den gången drog dig ur spadet.

Han dricker och sätter sig.

DAVID.

Ja, efter du drog mig ur spadet. Hvad sade milord, när han miste sin flickunge?

BULT.

Hvad han sade? Jaså, du vet att... Han svor och grät som en etterkarnalje, för si, hon var enda barnet. Strunt, inte var det så farligt. Flickungar växa som tallkottar på träden. Jag är en blöt karl, David. Jag såg hur han lipade, och så skaffade jag honom en annan. Ts! Tala inte om det. Unge som unge. Hvad skulle en sådan förnäm herre veta skilja den ena barnnosen från den andra! Skål, krabbsaltare!

Dricker.

DAVID.

Skål, Petter. Du är mig en slipad turk. Du tog en annan lika gammal flicka från landbacken och inbillade lorden att du räddat hans egen.

BULT

allt mera vimmelkantig.

Jaså, du vet det också? Jag är liksom litet på vift i dag, men kör för kultjen! En estkoja var det... smugglarfölje, som alla de andra. Folket var ute på förtjenst den natten... Jag hörde en byting skrika därinne och stoppade ungen under min våta kavaj. Här är hon, milord, sa' jag. Tack, min gosse, sa' han. Goddam, det var hederligt gjordt; och så gaf han mig tjugu guinéer och skickade barnstackarn i fluxen till Ekenäs, för att pysslas om efter badet. Guinéerna, dem tog fan och krögarn i kompani.

DAVID.

Hvad annat? Något skulle de och du ha för så mycket besvär. Och *den andra* gick till botten med en guldkedja om halsen?

LILLA

som obemärkt och med stigande uppmärksamhet lyssnat på samtalet.

En guldkedja?

BULT.

Strunt, det var en kätting, smal som ett segelgarn; de hade hängt döda miladys konterfej kring halsen på barnungen. (Uppstår) Men nu är din flaska tom, David Tomhändt, och jag känner liksom en smula sjögång i benen. Adjö, gamla strömmingsfjäll!

DAVID.

Adjö, gamla ankartross. Tack för god välfägnad.

BULT.

Bry dig inte om det, David. Hal' an skot! Du är ju blixt full, karl. I dag har jag bestått dig en hyra: nästa gång är det din tur. Londons galgar och Londons flickor, de gå inte af för svafvelstickor...

Han tumlar trallande bort.

DAVID och LILLA.

DAVID.

Hörde du hvad den gamle rumlaren berättade?

LILLA.

Ja, far. Det var förskräckliga saker.

DAVID.

Förstod du hvem det angick?

LILLA.

Han talade om en flicka som drunknat, och om en annan, som han lagt uti hennes ställe.

DAVID.

Flickan, som han lade i stället, var Sammus barn, Lonna, som försvann samma natt den engelska briggen led skeppsbrott här för femton år sedan.

LILLA.

Hvad säger ni? Sammus barn...

DAVID.

Heter nu lady Arabella Evans, dotter till lord Sidney Evans, pär af England.

LILLA.

Himmelens tecken! Märket var då sant? Arma fröken, hvilken förskräcklig upptäckt! Hon bör aldrig få veta det.

DAVID.

Det kommer an på. Lord Evans har på god tro hållit flickan för sin. Han har Ryssland och hela världen i hufvudet; hur skulle han kunna skilja en gräsand från en örnunge eller svart hår från gult? Men nu kommer det an på, om den andra flickan, hans rätta barn, verkligen drunknat, som Petter Bult berättade oss.

LILLA.

Vet ni något om henne, far?

DAVID.

Kanhända. Om hon lefver, så måste hon ju vara den rätta ladyn och den rätta arftagerskan.

LILLA.

Det vore bättre att hon vore död.

DAVID.

Hvarför det?

LILLA.

För det att hon annars kunde emot sin vilja göra den goda fröken Arabella olycklig.

DAVID.

Hm... Jag har hört sägas att det finns en adel, som ligger i blodet... Du har redan hört för mycket, barn; jag vet ej om jag gör rätt i att säga dig allt, men det hänger tillsammans som vanter och rår. Rent ut: flickungen lefver.

LILLA.

Den rätta?

DAVID.

Den rätta. Morgonen efter skeppsbrottet, när lorden och hans följe i största hast seglade af till Ekenäs, gick jag och spejade efter spillror från vraket, när jag fick se en planka flyta i land på läsidan af ön. Hon hade drifvit till sjöss, men vinden mojnade, och så dref hon med strömmen. Jag trodde först att där satt en af de stora hafsmåsarna, som lura på sik, men så märkte jag att det var ett litet barn om två eller tre år. Hvad säger du därom, Lilla Dyning?

LILLA.

Och hon lefde?

DAVID.

Hon lefde. Hon hade legat sex eller åtta timmar i sjön, men det finns sådana som vågorna ha ingen makt med. Ungen fick varm mjölk, fick torra kläder, och samma dag kunde hon redan rycka mig uti skägget. Jag lät fråga de skeppsbrutna: ingen hade förlorat ett barn. Hvad skulle jag göra? Guds gåfvor må ingen rata. Gud hade sagt till det villa hafvet: bär henne på din rygg! Och si, hafvet lydde hans röst; skulle jag vara ohörsam?

LILLA.

Men ...

DAVID.

Jag vet hvad du vill säga. Vi fattige lotsar och fiskare äro ett enfaldigt folk. Här gå så många historier om hafsfruar och sjötroll, att jag, Gud förlåte mig, ofta blef underlig till mods, när jag tänkte uppå huru munter du flöt på vågen. Man fiskar ej alla dagar upp lefvande barn som ingen känner. Det där har du kanske märkt på far din.

LILLA.

Allt sen i våras har jag grubblat därpå. Det är kanske ändå inte allt på rätt.

DAVID.

Jo, du, nu ha vi tråden. Kedjan och medaljongen, som du bar på din hals, äro prästbevis nog. Du är icke en hafsjungfru, du är den rätta lady Evans, enda och äkta dotter till lord Sidney Evans, en af de rikaste och förnämaste herrar i England. Jag fattige man borde buga mig till jorden och kyssa min dotters händer.

LILLA.

Det är omöjligt ... nej, nej, (gråtande) ni får inte säga så! Den druckne karlen visste ej hvad han sade.

DAVID.

Tror du, Lilla, att inte din gamle fosterfars hjärta skall smälta som snö, när han skänker bort dig åt främmande och när Hangös öga slocknar för honom i natten? Men jag har assurerat dig, barn; du går för assuradörernes räkning. Jag skall för lorden och hela världen bevisa din rätta härkomst.

LILLA.

Vänta, far; det får ni ej göra. Jag går som i dimman; jag vet ju ej mera hvem jag är, eller hvad jag är. Låt mig tänka...

DAVID.

I morgon bittida reser milord. Ännu i dag måste han veta att du är hans dotter. Du har ännu en kvart timme att vara fattig. Gå, rådgör med din moder, hafvet, som burit dig hit!

Han går.

LILLA
ensam.

Jag har en kvart timme att vara fattig. Sedan blir jag rik, köper den bästa gård i Nyland åt far, ett skepp åt Kalle, en hel by åt Isak och gör alla människor lyckliga. Jag blir en fröken, jag blir så förnäm, att jag måste niga för mig själf. Hvad skall det tjena till? Det skall förtreta Isak. Jag vill säga till honom...

ISAK inträder.

LILLA.

Men där är han ju.

ISAK
för sig.

Jag står inte längre ut. Jag vill fråga Lilla huru det är. (Högt) God dag, Lilla.

LILLA.

God dag, Isak. Blåser det nordan eller sunnan nu för tiden?

ISAK.

Det blåser en sådan vind, att jag drifver till sjöss och vill anlöpa hamn.

LILLA.

Löp in till Trollböle; där är en god ankarplats. Där står Sara med ankarbojn.

ISAK.

Vill du, Lilla, så bli vi återigen sams. Hvad skall du gräla? Nog vet du, att vi förlikas som flinta och fnöske.

LILLA.

Eller som stål och flinta. Är du ett fnöske, du?

ISAK.

Är du en flinta, du?

LILLA.

Adjö, jag har ej tid, jag måste se åt om det finns vatten i hafvet. Om en kvart... nej, om tio minuter skall du få veta något.

Hon dansar bort.

ISAK
ensam.

Blef du klok nu, Isak? Fråga flaggan, hvad vind det blåser i morgon. Trollet må taga en sådan vindflöjel: jag mönstrar af och tar bättre hyra.

KALLE kommer inspringande.

KALLE.

Kom och se, Isak; här haglar engelsmän: en fregatt har lagt bi på redden; milord och löjtnanten ha varit ombord. Här är någonting att förtjena.

ISAK.

Om jag skulle taga hyra hos engelsman? Han behöfver en bra lots.

Isak och Kalle skynda ut.

LORD SIDNEY och GEORGE THOMSON inträda.

LORD SIDNEY.

Jag kan ej försumma ett sådant tillfälle. Det är af högsta vikt att jag påskyndar min resa, och då hans majestäts fregatt *Duke of Cambridge* går direkt till Kronstadt, gör jag mig genast i ordning att gå ombord. Ni stannar här, sir, för att bevaka kronans effekter och sörja för *The fair Carolinas* besättning.

GEORGE.

Jag rättar mig efter order.

LORD SIDNEY.

Hvad min dotter angår, känner ni hennes oböjliga karakter. Det vore fåfängt att söka öfvertala henne ändra sin föresats. Hon stannar således på Hangö, och ni har den godheten, sir, att förskaffa henne en så konvenabel bostad som möjligt. Hon vägrar emottaga penningar, men jag vill lämna åt fyrvaktaren en tillräcklig summa för hennes disposition.

GEORGE.

Jag vill uppbjuda allt hvad i min förmåga står, för att vara milady till tjenst, och jag vågar tillägga, att jag väl finner hennes beslut ovanligt, men ej oförklarligt.

LADY ARABELLA

som vid dessa ord utkommit ur stugan med Sammu.

Jag tackar er, sir. Ni anser mig blott för en nyckfull varelse. Mer kan jag ej begära.

GEORGE.

Jag anser er för nog högsint, milady, att själf vilja pröfva det armod ni en dag är kallad att trösta och lindra. Jag högaktar till och med edra illusioner.

ARABELLA.

Sir George, jag kan ej betala er, hvarken med mitt hjärta eller min förmögenhet, för er goda tanke om mig.

GEORGE.

Och jag, milady, beklagar er, att ni, så ung, har förlorat all tro på heder och uppriktighet hos andra än Hangös fiskare.

LORD SIDNEY.

Se så, lämna ert gnabb! Jag reser om en half timme: hvad kan jag ännu göra för er, milady of Hangö-Castle?

ARABELLA.

Om min far tillåter, vill jag köpa den lilla kojan här på andra stranden af ön.

LORD SIDNEY.

Min portvakt skulle anse den vara för usel åt sin dräng, men du har din smak. Ensam kan du icke bo där. Hvem vill du engagera till din betjening?

ARABELLA.

Jag skall icke bo ensam. Jag skall själf vara tjenarinna åt en annan person. Denna gamla kvinna (hon pekar på Sammu) anser sig hafva anspråk på mig.

LILLA inträder obemärkt i fonden.

SAMMU
till Arabella.

Hvad vill det där folket? Hvem är den gamla hafsörnen, som flaxar med vingarna?

ARABELLA.

Ni bör visa honom mera vördnad. Han är min far.

SAMMU.

Hvad? Din far, Lonna? Blygs han inte, den gamla roffågeln?

Träder djärft inför lorden.

Kas, kas, vill du flyga din väg? Du tar inte min dufva, du, kroknäbb! Jag är hennes mor, och du understår dig att kalla dig hennes far!

ARABELLA.

Stilla, Sammu! Vill ni för andra gången mista mig?

SAMMU.

Nej, mitt hjärta. Du hör att jag tiger.

LORD SIDNEY.

Är hon förryckt?

GEORGE.

Hon är vansinnig, milord.

LORD SIDNEY.

Hvad hör jag, milady? Mitt öfverseende för edra nycker har i sanning redan gått alltför långt. Och ni begär ännu, att jag skall låta er tillbringa vintern ensam i ett eländigt kyffe med en vansinnig människa! Så långt sträcker sig icke mitt tålamod. Jag förbjuder er ett sådant sällskap, milady.

ARABELLA.

Förlåt, min far, om jag ännu vågar upprepa min bön. I forntiden trodde man att det fanns något heligt hos vansinnet. För mig har denna kvinnas tro också något heligt. Hon har väckt minnen hos mig, som jag ej kan förklara. Hon har vidrört en sträng, som darrar

djupt i mitt innersta. Hon anser sig för min mor — jag vill ej tvista med henne därom, men tillåt mig, som aldrig har känt min mor, att uppfylla mot henne en dotters pligter!

LORD SIDNEY

uppbragt.

En dotters pligter? Och huru uppfyller du en dotters pligter emot din far, otacksamma barn? Vid himlen, det är dock något starkt. Du har aldrig känt din mor, säger du? Och likväl har du alltifrån din späda barndom burit hennes bild på ditt hjärta.

ARABELLA.

Min moders bild? En sådan har jag aldrig burit, min far.

LORD SIDNEY.

Hvad? Har du förlorat den medaljong jag gaf dig, när du var två år gammal?

DAVID DYNING inträder.

ARABELLA.

Jag kan ej påminna mig, att jag någonsin burit en sådan medaljong.

DAVID

framräckande medaljongen.

Här är den, milord. Jag vill tro att det är den rätta.

LORD SIDNEY.

Ja . . . det är lady Evans, det är min saknade Jane. Men huru har denna bild kommit i edra händer?

DAVID

betydelsefullt.

Hans nåd erkänner således, att besagda konterfej bars af lady Arabella Evans i hennes späda barndom,

när hon var nära att omkomma genom ett skeppsbrott här på samma ställe vid kusten af Hangö?

LORD SIDNEY.

Utan tvifvel. Men hvartill en sådan fråga?

DAVID.

Får jag lof att säga hans nåd ett par ord mellan fyra ögon?

LILLA

träder emellan dem.

Det är öfverflödigt, far. Hans nåd vet att far är en hederlig karl. Far har ju funnit konterfejet på stranden strax efter skeppsbrottet.

DAVID.

Hvad har du att säga, du, som går för assuradörernes räkning? (Till lorden) Var så nådig, ers nåd, och titta en smula på barnet här! Den ena klyfvarbommen är inte så lik den andra, som hon liknar mor sins konterfej.

LORD SIDNEY.

Hvad skall det betyda?

LILLA.

Å, far, liksom hans nåd skulle bry sig om att jag liknar mor, som han aldrig har sett!

ARABELLA

som betraktat medaljongen.

Det är verkligen en förvånande likhet, min far. Är det icke, sir George?

LORD SIDNEY.

Dumheter!

GEORGE.

Om ni ej toge illa upp, milady, skulle jag säga, att det är en ännu mera förvånande likhet mellan er och er protegé.

ARABELLA.

Det är den första komplimang jag fått höra i dag.

GEORGE.

Slumpen ställer ofta de största motsatser bredvid hvarandra, milady.

ARABELLA.

Nej, nu föll ni in i det vanliga, sir. Jag tycker mer om det barocka.

DAVID.

Jag får således ej den äran att tala med hans nåd mellan fyra ögon?

LORD SIDNEY.

Jag har ingenting att dölja, min gode man. Ni kan tala fullkomligt fritt. Jag förmodar att ni begär hittarelön för min dotters smycke. Se här lika mycket som det är värdt.

Räcker honom en börs.

DAVID
afböjer gåfvan.

Hvad jag har att säga ers nåd, kan icke betalas med allt ert guld. Ni vill att jag skall tala. Skyll då er själf, ers nåd. Den, som ni ansett för er dotter . . .

LILLA
afbryter honom.

Nej, far, det där vet hans nåd redan; inte är det någon nyhet.

DAVID
förvånad.

Vet han det?

LILLA.

Visst vet han det. Hans nåd har själf gifvit sitt samtycke, att fröken Arabella får stanna här öfver vintern. Huru tror ni att fröken ville bedraga sin far och gömma sig i vår stuga?

DAVID.

Vill du tiga, näspärla? Jag får ju inte tala ett klokt ord, utan att du trasslar hop tackel och tåg.

LILLA
med höghet.

Den, som frivilligt stiger ned från ära och rikedom till fattigdom och förakt, är mera värd er aktning, min far, än den som ville från armod och ringhet tränga sig fram till all världens höghet. Nej, far, låt det vara; det är bäst som det är: de ringa på sin plats, de höga på sin. Guds skickelse må ingen mästra. Ni skall ej skilja en dotter från hennes far.

DAVID.

Sakramentskade flickbyting! Jag känner inte igen henne. Hon har svängt om min kompass.

ARABELLA.

Men jag känner henne. Jag ville vara i hennes ställe och veta det rätta af hjärtats ingifvelse.

DAVID.

Ingenting är lättare, milady. Det beror på . . .

ARABELLA.

På mig själf, vill ni säga. Ni har rätt. Jag skall också lära mig det.

LORD SIDNEY.

Tiden skyndar. Men det var sant, jag hade så när glömt den fatala historien med fyrbåken, sir George.

Ni får lof att upptaga den i vår sjöförklaring. Fyren hade slocknat, och orsaken var en ung fyrvaktares vårdslöshet.

ISAK inträder.

GEORGE.

Här är han, milord.

LILLA
till lorden.

Ers nåd har lofvat ihågkomma min ringa tjenst vid skeppsbrottet med någon belöning.

LORD SIDNEY.

Det är sant. Hvad önskar du, mitt barn?

LILLA.

Nåd för den brottslige, som är... min fästman.

GEORGE.

Ett bevekande skäl, milord!

LORD SIDNEY.

Må vara. Jag kan ej undgå att nämna händelsen i min sjöförklaring, men man har exempel uppå att fyrar kunna släckas... af stormen. Är du nöjd därmed, lilla sjötroll?

LILLA.

Jag tackar ers nåd; mycket nöjd. Isak... här har du mig. Tacka milord!

ISAK
skrapande med foten.

Stor tack skall han ha.

DAVID
för sig.

De tacka honom! Men hvem tackar mig?

SAMMU
som vaknat ur djupa tankar.

Det var något om mitt barn... (Hennes blickar falla på Arabella) Allrakäraste solsken, är du ännu kvar uti natten? Kom, kom, så gå vi till himmelen!

ARABELLA.

Ja, min mor! Men först skola vi ännu strida på jorden.

LORD SIDNEY.

Farväl, mitt barn! Lef lycklig i dina illusioner, tilldess du vaknar, för att åter uppsöka din far!

ARABELLA.

Förlåt mig, min far, förlåt mig en kort skilsmässa! Ni skall återfå mig frisk och beredd att egna hela mitt lif åt er!

LORD SIDNEY.

Farväl, sir George! Farväl, mina vänner!

Han går, åtföljd af sir George, Arabella och Sammu.

DAVID
till Lilla.

Ännu är det tid, barn!

LILLA.

Ja, far, ännu är det tid att tacka Gud för att allt är som det är.

DAVID.

Och din höghet?

LILLA
pekar åt höjden.

Där!

DAVID.

Och din rikedom?

LILLA

pekar på Isak.

Här! Och (pekar på hjärtat) här!

KALLE

inspringande.

Engelsman seglar! Tänd på fyren!

LILLA.

Akta fyren, Isak! Aldrig mer skall Hangös öga slockna i natten.

BRITA SKRIFVARS

SKÅDESPEL I TVÅ AKTER.

Personer:

RICHARDSON, öfverste, 37 år.
SIMON BLACK, kronolänsman och expeditionsfogde, 50 år.
ARON, nämndeman, 50 år.
ERIK SCRIVER, amerikansk undersåte, 37 år.
BRITA SKRIFVARS, sjömansänka, 35 år.
ANNA MAJ, hennes dotter, 15 år.
PETTER, hennes son, 17 år (stum roll).

Stycket spelar vid kusten af Vasa län i Österbotten.
Tiden 1860-talet.

Första akten.

En österbottnisk mindre bondstuga, enkel, men prydlig. Dörr mot fonden, där man ser en strand och hafvet. Två fönster, spis, väggur, matskåp, bord, bänk, stolar, väfstol, spinnrock, härfträ, väfvar, garnhärfvor.

Första scenen.

BRITA spinner. ANNA MAJ kardar ull eller härfvar.

BRITA.

Han hade blå ögon och brunt hår. När vi gingo till kyrkan om söndagen, bar han sin nätta blankhatt, sin blåa sjömanströja och den röda långhalsduken, som klädde honom så väl. Han vaggade litet i gången, som sjömän alltid göra. Vågorna ha det med sig; jag tycker om det, jag.

ANNA MAJ.

Att ni minns honom så bra, mor! Och det är femton år sedan.

BRITA.

De rika låta måla sina käraste på taflor. De fattiga måla dem i sitt hjärta.

ANNA MAJ.

Hvar dag berättar ni mig något om far — huru vacker och stolt och trofast han var. Vår Petter på Argo blir också en bra sjöman. Det finns inte sådant folk i hela världen, som sjömän.

BRITA.

De resa för långt bort, Anna Maj.

ANNA MAJ.

Men sedan, när de komma hem på sitt granna fartyg och flaggorna fladdra och seglen glimma i solen och kanonerna smälla, då ha de med sig korgar fulla med fikon och russin!

BRITA.

Ja, *när* de komma... Men nu är det tid att gå till byn. Där är väfstycket. Bär det till Anders Nygård, som alltid för våra väfvar till staden. Säg honom, att det är prima och får inte säljas för mindre än en mark alnen.

ANNA MAJ

uppstår.

Nej hvad ni får mycket pengar, mor! Hvad skall ni göra med så mycket pengar?

BRITA.

Köpa ditt bröd — och min frihet.

ANNA MAJ.

Hvad skall ni säga! Inte är det sant hvad folket pratar om er.

BRITA.

Hvad pratar folket om mig?

ANNA MAJ.

De säga att ni är girig och spar silfverpengar i kistan. Det är bara för att ni arbetar från morgon till

kväll. Och ändå har ni tid att läsa sköna böcker för mig om Gud och alla hans skapade verk.

BRITA.

Människan skall arbeta och lära.

ANNA MAJ.

Men nu är ni rik, mor. Nu skall ni hvila er, och jag skall arbeta. Ni skall köpa er en ny bombasinsklädning på marknaden.

BRITA.

Tokflicka! Vill du gå?

ANNA MAJ.

Jag går, mor, jag går. Men om jag nu återigen möter den bleka öfverste Richardson, som alltid ger mig pepparkakor, och om han nu återigen frågar mig om ni är ledsen på honom — hvad skall jag svara?

BRITA.

Ingenting.

ANNA MAJ.

Jag vet ingen så god herre som öfverste Richardson. Nästan alla dagar åker han här förbi, men aldrig kommer han in till oss. Hvarför det, mor? ... Hvarför får jag aldrig ta emot någon annan gåfva af honom, än pepparkakor? Har han gjort något ondt?

BRITA.

Nej. Man tar inte mot gåfvor af främmande. Se så, jollra inte bort tiden. Vänta, Anna Maj; hör åt, om någon kommit från staden och vet när de vänta hem Argo.

ANNA MAJ.

Ja, mor. Adjö, adjö!

Går.

Andra scenen.

BRITA ensam. Sedan BLACK och ARON.

BRITA.

Där är faderns lätta virke i flickan. Hon behöfver engång en styf man. Lika fåglar leka inte bäst... Richardson tröttnar inte... Kanske glaset skär diamanten. Lyckligtvis köper jag min frihet, penni för penni, tum för tum, och nästa år binder mig ingen människa... De säga att jag är girig... Ja, jag är girig... jag vill ha guld, mycket guld! — för att kunna skratta åt världens usla afgudar.

Black och strax därpå Aron inträda.

BLACK.

God dag, Brita!... Stig dristeligen in, nämndeman!

BRITA
vid spinnrocken, utan att se upp.

Guds fred!

BLACK.

Hur står till?... Bra, ser jag. Hälsan är det förnämsta. Ni har en bra stuga, Brita... skapligt timrad, väl målad. Vänner emellan kan hon alltid vara värd sina trehundra mark.

BRITA
som förut.

Hon går väl för sig. Sitt ner!

BLACK
framtar en plånbok och annoterar.

I hagen därute beta en ko och en kalf... Jag tror till och med att ni har ett par får?

BRITA

som förut.

Barnen behöfva strumpor.

BLACK.

Dyra tider, dyra tider och mycken foderbrist. Jag svär inte på att vi få tjugu mark för kostackaren. Men ni har lösören, Brita. Väggur (annoterar) tio mark... skåp fem mark... vete hin om de betala mer än fyra ... stolar en mark... notabene hela... Ni har väl inga söndriga stolfötter, Brita?

BRITA

ser upp.

Hvad skall det vara till?

BLACK

utan att höra henne.

Jag ser också att ni har en bra spinnrock, fyra mark, dito väfstol, tolf mark och skildt för skedarna... Härfträ, låt se... ovärderligt... Garnhärfvor... nej se på de där, Aron! (Proberar tråden) Finurligt som spindelväf och starkt som bastrep! Det där skall betala sig!

BRITA

uppmärksam.

Hvad skall betala sig?

BLACK.

Garnet, min kära vän. Jaså, ni har kanske glömt, att Richardsons fordran blef utdömd af häradsrätten? Lag och författningar, ser ni, lag och författningar! Skuldsedeln lyder på sjuhundra mark. Gäldenären har afbetalt tvåhundra på kapitalet; återstå femhundra, utom räntor och lagsökningskostnad, resor och dagtraktamenten. Oroa er inte för det, Brita; nog förslår egendomen till det.

BRITA

uppstår.

Således kommer befallningsman för att utmäta min egendom?

BLACK.

Ja visst. Det är klart som en rosig godmorgon och slask till middagen. Vid Larsmässan blir auktion, och säkra köpare få tre månaders anstånd.

BRITA.

Men jag är inte skyldig någon annan än Richardson, och han kan inte ha skickat er hit.

BLACK.

Serra tri, Brita! Man kan allting, när man har lag och författningar på sin sida.

BRITA.

Richardson! Men det är inte möjligt. Han skulle åtminstone ha lämnat mig ett års anstånd. Jag betalar efter hand, och han har säkerhet i min stuga. Inte springer hon bort.

BLACK

snusar.

Ah, hvad är det för prat? Fordringsägaren vill ha sina pengar, rätten dömer ut, och kronans befallningshafvande mäter ut summan hos gäldenären. Sådant händer alla dagar, inte skall man lägga allt lappri på sinnet. Ni skall få väfva åt hustru min, och så skall jag tala godt för er, att ni får gå och tvätta hos fogden... Ge oss något till mats, om ni har, mot kontant ersättning. Jag har besiktigat gästgifveriet och funnit allt i behörigt skick, utom att gästrummet var utan golf och ingen mat att bekomma för pengar... Det är märkvärdigt hvad sjöluften suger på morgonkvisten... Således,

min kära Brita, förmodar jag att ni har litet färskt bröd och nysskärnadt smör och en bra filbunke.

Brita dukar bordet.

Gör er intet besvär; jag skrifver upp lösegendomen, så länge ni dukar... Och för att komma till saken, så är jag säker på att ni har några pund godt lin, det skall Aron få ropa in till skjortor åt mig, och efter jag ser att ni har nyssrökt böckling, så kunde det inte skada att ta en sup på fisken... För resten slår jag vad att ni har en vacker samling rara yllekjolar på vinden; sådant löper kvinnfolk efter på alla auktioner, ifall ni inte har låtit malen äta upp dem... Nej, ser man på! En kompass! (Noterar) Fyra mark... hm!

BRITA.

Han säljs inte.

BLACK.

Bah! Skräp som skräp! Hvad skall *ni* göra med en kompass?

BRITA.

Det står allt skrifvet i bottnen.

BLACK.

Låt mig se! (Stafvar) *Oföränderlig!* Hvad vill det säga, oföränderlig?

BRITA.

Den fick jag af salig Erik till brudgåfva. Och efter han hade en sådan tjenst, att vi måste skiljas på år och dag, så sa' han till mig: »när jag är borta, så se på kompassen! Förrän han pekar mot söder, skall jag dig aldrig svika».

BLACK
snusar.

Si på en sådan lufver! Tro honom necken, Brita! Ena ändan af nålen pekar mot norr, den andra mot

söder. Det kan man kalla ett riktigt sjömansknep... Gumma lilla, jag är rädd för att salig Erik har lurat er kapitalt.

BRITA.

Vore han här, skulle ni inte säga det två gånger. Men han är död... jag är en fattig änka... ni kan ostraffadt skymfa en hederlig man.

BLACK.

Nå nå, inte så illa ment; kanske var salig Skrifvars ett rart undantag. Hur var det hon miste gubben sin?

BRITA.

Som en sjömanshustru mister sin man. Det skall nu engång så vara.

ARON.

De säga att han drunknade för femton år sedan på Liverpools redd. Jag känner folk som drunknat litet här och litet där.

BRITA
med en skarp blick.

Åt!

Går hastigt ut.

Tredje scenen.

BLACK. ARON.

BLACK
sättande sig till bords.

Ni kan sätta er, nämndeman. Vi äro på sätt och vis människor båda två.

ARON.

Tackar som bjuder.

Sätter sig.

Si det var, med förlof, ett högfärdigt stycke! Att bruka sin mun mot höga kronan! Så där var hon alltid: fattig som en ugnsviska och styf som en kvastkäpp.

BLACK

ätande.

Han kan ta för sig, nämndeman. Känner han människan? Jag har inte varit länge i socknen.

ARON.

Tackar som bjuder. (Ätande) Skulle jag inte känna Skrifvars Brita? Det är nu några och tjugu år sedan hon kom som en utfattig sjömansunge till salig prosten Holming, och folk visste inte rätt om hon var fosterbarn eller piga hos Holmingens. Flink var hon och fick lära sig sysslor och lärdom med barnen i prostgården och med unga Richardson, som gick och läste för informatorn. Men si lärdom är aldrig till annat än högfärd — ursäkta jag är så dristig och tar för mig af siken! ... Si nu så var Brita en fager tös, som kunde se tvärtigenom folk med de där ögonen, som spraka eldgnistor värre än våt gran ... Stor tack, nog räcker jag filbunken. ... Så fick hon friare, kleti och pleti, och unga Richardson var galen i henne, som alla de andra. Men si han dög inte, så rik mans barn han var. När veta sådana snärtor sitt eget bästa? En sjöman skulle det vara; ackurat så tog hon en ung glop för att han såg litet karlavulnare ut, kantänka, och det var nu si och så med Erik Skrifvars — duktig matros, men lätt på foten ... Gå och säg det åt Brita; hon höll sin man för ett helgon!

BLACK.

Tag för sig, nämndeman!

ARON.

Tackar som bjuder! När han nu drunknade, sägs det, lämnade han hustrun och två små barn i uselhet. Brita var den tiden sjuk och eländig, utan hus eller hem, men si tigga, det var hon för högfärdig till. Hon skolade barn för några slantar i veckan. Så kom Richardson hem, sedan han rest världen omkring och blifvit en hög krigsherre; Gud vet om han nu slagit ihjäl turken eller påfven. Folk säger att han allt ännu är lika galen i Brita, men tackar för äran, sa' yxen åt stenen. — Hur det nu var, så tog ändå Brita pengar till låns af honom, byggde sig stuga och begynte förtjena med garn och väfvar... Men si hvad som nu kommer åt Richardson? Förr skulle han stämma för rätta far och mor... Det är rätt åt Brita. Högmod går för fall, sa' gubben, när gumman hans föll från bastulafven.

Uppstår.

Tackaremjukast för mat.

Fjärde scenen.

DE FÖRRE. BRITA.

BLACK.

Nu är det expedieradt, Brita!

Uppstår.

Allt i sin ordning. Bra böcklingar, guvernören kan inte röka dem bättre... Här har ni en mark för välfägnaden; det behöfver inte gå med i utmätningskostnaden. Ni skall få bo i min bastu, Brita; där är en bra skorsten, ni skall få röka fårbogar åt mig.

BRITA.

När blir auktionen?

BLACK.

Till Larsmäss, har jag sagt, ifall inte gäldenären därförinnan kan godtgöra fordringsägaren och kronans befallningshafvande. Strunt, inte skall ni hänga hufvet för det; nog kommer ert att betala sig. Hvarför ser ni på mig så där? Hvad fattas er?

BRITA.

Allt ... Ingenting.

BLACK.

Hvad tusan, ni är ju unga människan, och friare har ni till höger och vänster. Ni skall bjuda mig till ert bröllop, Brita.

BRITA.

Adjö.

BLACK.

Å fy! Hvad skall ni vara granntyckt för ingenting? Nå adjö med er. — Låt nu se, att ni inte förskingrar något af boet.

Går.

ARON.

Adjö, Brita! Vi komma tillbaka till Larsmäss, när hallonkarten blir mjuk och styfva kvinnfolk bli spaka.

Går.

Femte scenen.

BRITA. ANNA MAJ inträder.

BRITA.

Ett skepp har förlist, säger du?

ANNA MAJ.

Där kom folk från staden. De sade att ett af våra skepp förlist på hemresan.

BRITA.

Argo?

ANNA MAJ

som under tiden dukar af bordet.

Det vet ingen.

BRITA.

Det är Argo. Petter skall gå sin faders väg, Anna Maj. Människan är en spån på villande våg. Läs något för mig!

ANNA MAJ

tvekande.

Hvad skall jag läsa?

BRITA.

Arndt. Jag behöfver en klippa att stöda mig på.

ANNA MAJ

läser stapplande och med svårighet.

Fjärde boken, trettionde kapitlet. Människan skall gifva sin första kärlek åt Gud . . .

BRITA.

Nej . . . inte det! Hvarför stapplar du, barn?

ANNA MAJ.

Jag ser inte mer läsa i bok.

BRITA.

Dina ögon? Men det kan inte vara möjligt. Det var enfaldigt prat af doktorn, när han ville skicka dig till ögonläkarn i Helsingfors. Ha vi råd att resa? Och för att du sof en natt i våras vid kärret, när vi sökte vår ko, skulle du bli blind inom sex veckor? Sådant tokprat! Det går öfver, det där.

ANNA MAJ.

Vet mor, jag mötte nyss öfverste Richardson på vägen, och han gaf mig åter två pepparkakor.

BRITA.

Richardson!

ANNA MAJ.

Han sade att om jag var snäll, skulle han snart hälsa på oss... Nej hvad jag blir glad, när mor gifter sig med öfverste Richardson!

BRITA.

Har han bedt dig säga mig det?

ANNA MAJ.

Nej. Men Nygårds Lovisa säger alla dagar att så skall det gå.

BRITA.

Var nöjd som det är, Anna Maj. Har du glömt din far?

ANNA MAJ
vid fönstret, klappande händerna.

Mor! Mor! Där är öfverste Richardson!

BRITA.

Hvad, jag tror du glömt bära vatten åt kon? Gå på samma gång till bäcken och skölj garnhärfvorna!

ANNA MAJ
nyfiken och dröjande.

Men om han frågar er, mor?

BRITA.

Ut med dig... fort!

ANNA MAJ.

Jag går ju... (Nigande i dörren) God dag, öfverste Richardson!

Går.

Sjette scenen.

BRITA. RICHARDSON.

Stum paus.

RICHARDSON.

Du säger mig ej välkommen, Brita.

BRITA
vid spinnrocken.

Ni är ju hemma hos er.

RICHARDSON.

Sedan två år har jag ej trädt öfver din tröskel...

BRITA.

Er tröskel, ville ni säga.

RICHARDSON
sätter sig.

Du har rätt. *Vår* tröskel, om du så vill.

BRITA.

När skall jag flytta?

RICHARDSON.

Bestäm dagen, och mitt hus står dig öppet. Blif min hustru, och allt är ditt.

Stumt spel.

Hur är det med dig?

BRITA.

Solen går upp och ned, som förut.

RICHARDSON.

Väntar du hem din son?

BRITA.

Jag vet inte. Det sägs att Argo förlist.

RICHARDSON.

Hvarför skall du låta din ende gosse resa till sjöss, där hans far miste lifvet?

BRITA.

Har jag råd till annat?

RICHARDSON.

Och flickans ögon? Doktorn anser det farligt. Hon bör utan dröjsmål skickas till Helsingfors.

BRITA.

Kanhända. Vi gå till fots.

RICHARDSON.

Till fots? Fyrtio mil?

BRITA.

Har jag råd till annat?

RICHARDSON.

Du *kan* ha råd till allt.

BRITA.

Men jag *vill* inte. Det vet ni förut.

RICHARDSON.

Stackars kvinna! Det gör mig ondt om dig.

BRITA.

Och det säger ni, som skickar edra handtlangare att utmäta kudden under mitt hufvud, mina händers förvärf, min dotters ögon och min sons lif!

RICHARDSON.

Ah, du vet det således. Ja, det är jag. Du vill inte ha *min* egendom, alltså tar jag *din*.

BRITA.

Gör det! Tag hvad ni kan! Det finns något som ni icke kan frånröfva mig: mitt samvete och min tro.

RICHARDSON.

Är du så viss därpå?

Stumt spel.

Hör mig, Brita! Så långt jag minnes tillbaka, har du varit min brud, och jag har svurit att du skall bli min hustru. Visa mig då något bättre medel att böja din okufliga vilja! Femton års sorger röra dig icke, barnens välfärd och egna sorgfria dagar kunna icke beveka dig. Jag har ju varit din barndomsvän, jag har bjudit dig allt, och du har försmått det. Nu måste jag rycka dig upp med roten, det går ej med mindre. Hvarför skall du tvinga mig att drifva dig i armod på landsvägen? Hellre ville jag gå där som tiggare själf, men hvad skall jag göra? Jag måste ju äga dig, om jag ock skulle slita dig i tusende stycken.

BRITA.

Och om ni slete mig i tusende stycken, så skulle hvarje stycke svara er: nej, nej! Er vänskap? Ert allt? Ni har lånat mig pengar, som ni nu kräfver tillbaka, och när jag betalat er ända till sista skärfven och icke äger mer än jorden till min graf och himmelen till min tillflykt, skall jag skratta åt er vanmäktiga vrede. Mina sorgfria dagar? Kunna de vinnas med att svika sitt hjärtas tro?

RICHARDSON.

Hör på den hårdnackade, den förblindade kvinnan! Hon tror verkligen att jag aldrig har tänkt på hennes lycka. Nåväl, på din lycka tänker jag i den stund som är, och därför kommer jag nu i dag för sista gången och säger till dig: blif min! I söndag måste det lysas för oss, och två veckor därefter måste du vara min vigda hustru, dina barn mina barn, min egendom

din egendom. Jag kan icke vänta längre. Efter två veckor är det för sent.

BRITA.

Det har varit för sent i aderton år. Hvarför tog jag er icke i vår blomstrande ungdom? Hvarför gaf jag en annan min tro? Jag vet det icke. Kanske därför att ni var för mig som en bror och den andre var något annat. Skedt som skedt; en spån skall man icke vara. Mitt hjärtas tro kan jag ej gifva mer än en gång. Hvad jag engång svurit, det gäller lifvet, det kan icke brytas af år, nöd eller död.

RICHARDSON.

Hvilken kvinna! Se på henne, min Gud; är hon icke värd en bättre lott? Men, Brita... du litar för mycket på din egen kraft.

BRITA.

Flöjel för alla vindar, ni! På hvad skall människan lita, om ej på sin egen kraft?

RICHARDSON.

Det finns en starkare makt, som bryter vår vilja.

BRITA.

Det sägs så. Jag vet ingenting annat än handla rätt och stå där jag står. Slå mig, försök!

RICHARDSON.

Jag vill ju ej slå dig... Jag vill rädda dig... för din skull, icke för min. Blif min hustru och du skall förstå mig bättre.

BRITA.

Drif mig till landsvägen, låt mig dö i elände, begraf detta vissnade stoft, som ni så fåvitsk eftersträfvar, och

skrif på kistan: Brita Richardson! Dåre, mina barn skola rista där: Brita Skrifvars.

RICHARDSON.

Nåväl, jag känner dig, men du känner ännu ej mig. I vår barndom var du stark och jag svag. Din starka vilja beherskade mig, ditt öfverlägsna förstånd kufvade mig, och ännu som man binder din upphöjda själ mig oemotståndligt vid dig.

BRITA.

Jag är ingen fångvakterska.

RICHARDSON.

Jag lydde din minsta vink; därför försmådde du mig. En annan retade och trotsade dig; honom älskade du. När jag förstod hvad du var för mig, hade jag redan förlorat dig. Jag kunde ej bära det, jag reste bort och ströfvade rotlös kring världen. Något skulle jag företaga. Jag kom till Amerika och stred i det stora kriget mot sydstaterna, sökte döden och fann honom icke. Därifrån kom jag till Syd-Afrika, stred med boers mot kaffrerne och sårades af en förgiftad pil. Sådana sår likna hjärtesår: de läkas aldrig. Jag återvände till mitt land för att se dig och dö. Mina dagar äro räknade: hvad begär jag för mig?

BRITA.

Och hvad angår det mig?

RICHARDSON.

Något. Jag är din lärjunge, Brita, och jag är nu en man. Mot din okufliga vilja ställer jag min okufliga vilja, och du skall tillhöra mig, om jag ock måste trampa dig under mina fötter.

BRITA.

Ni har ingenting lärt, Richardson. Ni har rest kring världen, och ni vet inte, att det finns någonting heligt uti ett kvinnohjärta, något som aldrig kan köpas, aldrig säljas och aldrig betvingas... (sakta) en kvinnas första kärlek.

RICHARDSON.

Du har rätt... Din man var således värd ett hjärta som ditt? Han var högsint och trofast... framför allt trofast? En kvinna som du kan icke älska en ovärdig... Du svarar mig icke. Aldrig hade du lidit nöd, om din Erik lefvat. Han skulle aldrig ha låtit dig hungra och frysa med dina små barn... aldrig låtit dig i så många år sucka sjuk, tröstlös och öfvergifven.

Paus.

Men om han nu lefde?

Spinnrocken stannar.

Det är inte troligt, men sådant har man ju erfarit förr. *Om* nu Erik lefde i främmande land, utan att det minsta bekymra sig om dig och dina barn... hvilket namn ville du ge en sådan man?

BRITA

med tvunget löje.

Bra, Richardson. Ni har likväl lärt något på edra resor. Ni låter röfvaren gå förut och skarprättaren följa efter.

RICHARDSON.

Således: du sade nyss, att hvarken år, nöd eller död kunna bryta din tro. Stryk ut döden, Brita!... Jag vill berätta dig något.

BRITA.

Jag är inte nyfiken.

RICHARDSON.

Det är en vanlig sjömanshistoria, man kan tro hvad man finner för godt. Jag mötte i går styrman Granfors, som kommit från London med briggen Neptun. En dag hade Granfors varit ombord hos en amerikanare, som låg segelklar till Kronstadt. Då kommer en skäggig karl och frågar om Granfors är svensk eller finne. Granfors svarar finne och tycker sig ha sett karlen någonstädes förut. Karlen frågar hvarjehanda om Finland, om vår stad och om en person vid namn Brita Skrifvars lefver ännu. Då uppgår ett ljus för Granfors, han vänder sig till karlen och frågar rent ut på svenska: hör på, kamrat, är inte du Erik Skrifvars?

Stumt spel.

Hvarpå karlen svarar honom på engelska, att det måtte vara ett misstag, och vänder honom ryggen. Lägg märke till, att karlen förstod den svenska frågan och att hans skepp skulle dagen därpå afsegla till Kronstadt.

BRITA.

Sannsagor för barn! Är det allt hvad ni vet?

RICHARDSON.

Ännu inte. Jag vet något mer.

BRITA.

Behåll det för er, jag vill inte höra det. Förstår ni då inte, att hundra sjömän likna hvarandra? Och Granfors har inte sett Erik på femton år! Blygs, Richardson; ett barn skulle skratta åt er.

RICHARDSON.

Jag tviflar därpå. Du vet nu hvarför jag kommit *för din skull* och att jag inte kan vänta. Från Kronstadt är inte mången dagsresa hit. Det är likväl något

som du ännu måste höra. När Granfors miste sin man ur sikte, frågade han amerikanarne om de kände karlen med skägget. Då var där en bland dem, som hade seglat förut med *Scrivers*, och denne *Scrivers* var *gift* i Newyork...

Brita spinner med svindlande hastighet.

Nej, Brita, försök ej att spinna, du sliter af tråden. Scrivers hade varit gift, och var det kanske ännu, med en irländska, som höll spiskvarter för sjömän. Nog kände jag långa Polly, sade amerikanaren.

BRITA

stöter spinnrocken från sig och skrattar.

Bra, mycket bra! Lögnens fader skulle ej göra det bättre.

RICHARDSON.

Din man lefver!

BRITA.

Ni ljuger.

RICHARDSON.

Din man har svikit sin pligt och sin heder. Din man har rymt från skepp och fädernesland. Din man har öfvergifvit hustru och barn.

BRITA.

Ni ljuger! Ni ljuger!

RICHARDSON.

Jag säger, att din man är en usel bedragare. Medan du lidit ensam och öfvergifven, medan du varit honom trogen i lust och nöd, har han som en ärelös förrädare gift sig i främmande land med en annan hustru.

BRITA.

Ormalåt! Ormalåt! Det finns intet mörker så svart, intet gift så afskyvärdt, som edra nedriga smädelser.

Rättvise Gud, nu först vet jag att min Erik är död, när korparna skända hans ärliga graf.

RICHARDSON.

Trotsa ej, Brita! Dina dödsbleka kinder vittna emot dina läppar. Din mun och ditt hjärta tala ej samma språk.

BRITA

med svagt löje.

Han leker med knifstygn, den där, som vore det knappnålar. Gå er väg, gå, gå! Ni ser att jag inte det minsta bryr mig om edra... lustiga sannsagor.

Sjunker afdånad ned på bänken vid väfstolen.

RICHARDSON.

Hvad har jag gjort!... Det är nerver som tåla något, men ändock kvinnonerver... Bah, hon kommer sig nog utan eau de Cologne. Hon måste ju veta det förr eller senare, och än är det tid... Hvilken kvinna! En bråkdel af hennes börda skulle brutit en annan, och henne måste jag genomborra för att rädda henne mot hennes vilja!... Ja, slumra du, slumra i glömskans armar, och vakna ej mer! Hur månget hjärta brister ej, likasom ditt, af en sviken tro!

Ridån faller.

Andra akten.

Samma stuga.

Första scenen.

BRITA har återhämtat sig och härfvar garn. RICHARDSON skrifver vid bordet. Stum paus.

RICHARDSON
för sig.

Ingen tid att förlora.

Genomläser hvad han skrifvit.

Allt mitt . . . löst och fast . . . tillhör barnen . . . *Han* skall ej kunna röra det . . . hon vore i stånd att . . . (Högt) Hur är det med dig, Brita?

BRITA.

Ni ser att jag lefver ännu.

RICHARDSON.

Men tror mig inte?

BRITA.

Nej.

RICHARDSON.

Och fruktar inte att återse . . .?

BRITA.

Nej.

RICHARDSON.

Men om han kommer, är du förlorad.

BRITA.

Förlorad är blott den, som förlorar sig själf. Erik är död, och ni sitter ännu här.

RICHARDSON.

Lifvet är en skörare tråd än ditt garn, Brita, och min tråd kan brista i dag eller i morgon. Jag har förlorat dig, men jag vill icke lämna dina barn till pris åt eländet.

BRITA.

Mina barn skola ej lefva af nådegåfvor. De äro uppfostrade att arbeta och försaka.

RICHARDSON.

Alltid stolt, äfven som mor! Vet du väl, att detta betyder fall?

BRITA.

Böj mig då, om det står i er makt. Jag kan inte befalla er att lämna en fattig änka ostörd med sina bekymmer. Ni är herre här i ert utpantade hus.

RICHARDSON.

Du skall en dag ångra dessa ord, Brita.

BRITA.

Gör hvar man, hvar kvinna rätt, och ni skall aldrig ångra er, Richardson.

RICHARDSON.

Tror du? . . . Här är Black. Hvad för honom åter hit?

Andra scenen.

DE FÖRRA. BLACK.

BLACK.

Mjuka tjenare. Se öfverste Richardson! Kärande och svarande, det är ju fullsutet ting. Ja visst, jaha. Lag och författningar måste ha sin gång, men hvem kan förhindra att guld regnar på landsvägen.

RICHARDSON.

Hvad är det fråga om?

BLACK.

Hvad det är fråga om? Guld, säger jag, skinande guld. Ni är en lycklig ost, ni, Brita, som har sådana vänner i viken; hvar jäkeln har ni fått dem ifrån? Jag vet ingen i hela socknen som nu ville låna er tjugu mark, och ändå... tusan, den konsten måste ni lära mig! Några utsökningar har jag befordrat till laga verkställighet, men maken till expedition får man söka från Hangö till Utsjoki.

RICHARDSON.

Skulle befallningsman händelsevis ha tagit en extra knäpp på gästgifvargården?

BLACK.

Knäpp?... Hvad behagas? Herre! Säger någon, eho det vara må, att jag knäppt, knäpper eller i tidernas tider kommer att knäppa i mina ämbetsförrättningar och gitter ej bevisa huruledes, när och hvarest jag knäpper, så lita på att jag skall knäppa honom med lag och författningar.

RICHARDSON.

Hvad är det då befallningsman spökar om guld på landsvägen?

BLACK.

Jag skulle ha tagit en knäpp! Öfversten knäpper och inte jag!

Framtar en skinnpung och räknar guldmynt på bordet.

En — två — är det fnöske, det här? — tre, fyra, fem — känner ni klangen? — sex, sju, åtta — det knäpper, skulle jag tro. Kort sagdt, här är likvid för Britas skuldsedel, kapital, ränta, utsökningskostnader, resor och dagtraktamente.

Framtar papper och skrifdon.

Här är skuldsedeln. Var så god och kvittera!

RICHARDSON.

Ryska imperialer? Hvad vill det säga?

BLACK
ropar.

Aron!

Aron inträder.

Här är vittne på, att jag för bemälde Brita Skrifvars räkning betalar hennes skuld till bemälde öfverste Richardson, och han vägrar kvittera... Han förevitar kronans befallningshafvande att knäppa.

RICHARDSON.

Drag för tusan — jag kvitterar, om myntet är äkta.

Aron går. Richardson fattar pennan.

BRITA
träder långsamt fram och hindrar honom.

Vänta! Jag har inte gifvit någon i uppdrag att betala för mig. Jag har ingen huld eller skyld, som opåmint skulle göra det. Jag tar ej emot dessa penningar.

BLACK.

Hvad för slag? Tar ej emot?

BRITA.

Hvem har gifvit er penningarna?

BLACK.

En karl. Jag mötte honom på landsvägen en verst härifrån.

RICHARDSON.

Hvem var karlen?

BRITA

till Richardson.

Er utskickade.

RICHARDSON.

Min? Du misstar dig. Låt mig fråga. (Till Black) Ni säger, att han gaf er pengar för Brita Skrifvars?

BLACK

snusar.

Hm! Man knäpper inte i tjensten. Man har sina ögon. Vid Koviks backe var det. Han frågade om jag varit till Brita i det och det ärendet. Jo men, sa' jag. ... Hur mycket gör det? frågade han. Så och så mycket, sa' jag. Här är pengar, sa' han, och plockade guld ur gördeln. Jag kvitterade, och så strök han af. Lag och författningar förbjuda ingen att betala en annans skulder.

RICHARDSON.

Han bar guld i gördeln? Hur såg han ut?

BLACK.

Ett hufvud, två armar, två ben, gula nankinsbyxor, gul öfverrock, gul halmhatt och ett misstänkeligt skägg.

BRITA.

Det är nog. Gå er väg. Jag tar ej emot pengarna.

RICHARDSON.

Vänta litet. Skulle karlen händelsevis ha brutit på engelska?

BRITA.

Gå er väg! Gå er väg!

BLACK.

Fanken bespike, jag tror att han bröt på ryska. Något slags gröt hade han i munnen. Ålrejt, sa' han.

RICHARDSON
granskande ett guldmynt.

Pengarna äro falska, och befallningsman har låtit falskmyntaren undkomma. Vet inte befallningsman att ett pris är satt på hans hufvud i England? Anamma honom fort, det är mitt råd, och för honom rakaste vägen till länehäktet!

BLACK.

Nej, hvad säger öfversten! En falskmyntare? Se på kanaljen! Tänkte jag inte det? Mässing är det, tänkte jag, blanka mässingen, som mina uniformsknappar. Jag får väl lof att skynda i väg. Aron, följ med, och vik in till Nygård efter en handfast karl. En falskmyntare! Har man sett på en sådan rosende rackare!

Skyndar ut.

Tredje scenen.

BRITA. RICHARDSON.

RICHARDSON.

Nå, Brita?

BRITA.

Ännu ett knifstygn! Döda mig, jag är beredd.

RICHARDSON.

Det är din man.

BRITA.

Min man är död.

RICHARDSON.

Han lefver. Han är här. Han kommer för att uppsöka dig.

BRITA.

Aldrig!

RICHARDSON.

Ännu är tid att bespara dig en stor förödmjukelse. När en förrymd sjöman gripes, väntar honom ansvar, kanhända tukthus. Black är på väg, Erik blir gripen ... Gif mig det ord jag begär af dig, och din man skall okänd och oskadd fly ur landet. Ingen, Brita, skall veta din skymf.

BRITA.

Kan ni uppväcka de döda?

RICHARDSON
vid fönstret.

Nej. Men ... (fattar Brita vid armen och leder henne till fönstret) jag kan framtrolla de lefvande!

BRITA
kastar en blick utåt, springer tillbaka och gömmer ansiktet i händerna.

Gud i himmelen! De döda stå upp!

Hon kastar sig på en stol med ryggen mot åskådaren och så att hon under följande scen skymmes af Richardson.

Fjärde scenen.

DE FÖRRA. BLACK ledande ERIK SCRIVER, som motvilligt följer honom.

BLACK.

Här ha vi gynnaren. Brita, ni måste upplåta er stuga till häkte, tilldess jag hinner skicka efter fångföraren.

Det var en lycka, herr öfverste, att ni gaf mig en vink. Karlen är en vagabund. Har man någonsin sett en hederlig karl gå i gula byxor?

RICHARDSON.

Fråga honom hans namn och stånd.

BLACK.

Fråga den där? På allt hvad jag frågar svarar han ingenting annat än: gå och dämm! Gå och dämm!

RICHARDSON.

Kanske jag kunde något uppfriska hans minne. (Skarpt till Erik) Hör på, Erik Skrifvars, hvad rätt har du att lefva? Vet du inte att du dog för femton år sedan? Har du glömt att du drunknat på Liverpools redd?

ERIK

obeslutsamt.

Goddam!

BLACK.

Där hör ni! Upp med dammluckan! Hvar är ditt pass, min gubbe!

Erik framräcker ett papper. Black påsätter glasögonen och stafvar.

United States ... hvad fan är det där för rotvälska!

RICHARDSON.

Gif hit. Det är engelska.

Läser:

»United States of America .. Erik Scriver, amerikansk undersåte, godsägare ... fritt och obehindradt göra en resa till Ryssland och Finland» ... Viseradt af ryska konsuln i Newyork ... amerikanska ministern i Petersburg ... Förenta Staternas konsul i Helsingfors ... påtecknadt af länestyrelsen i Vasa. Passet är i ordning.

BLACK.

Har guvernörsämbetet skrifvit på?

RICHARDSON.

Uppvisadt och godkändt af guvernörsämbetet. Här är ingenting att göra, herr kronobefallningsman.

BLACK.

Mjuka tjenare.

RICHARDSON
med tonvikt.

Låt oss därför lämna man och hustru ostörda. (För sig) Hvilket återseende!

BLACK.

Riktigt... Erik Scriver! — Nå jäkeln, det är ju er man, Brita!... Hvad sitter hon där så sur och tvär? Upp me'na och pussa man sin på mun; inte är det värdt att krångla nu!

RICHARDSON
för sig.

Den karlen är i sin välmening grymmare än jag.
Högt till Black, i det han leder honom ut.

Tillåt mig att språka litet om en affär... en utsökning.

BLACK
följande honom ut.

En utsökning, hvad befalls? Jag står till tjenst. Jag kommer tillbaka, Brita, jag kommer tillbaka; jag vill se hur ni tar emot gubben er.

RICHARDSON
för sig.

En sådan kvinna, och en sådan man! Och detta kalla de kärlek! Gif mig ett år, min Gud, blott ett halft år att lefva, och jag vill ännu kämpa om henne med denne usling!... Men nej... pilen har träffat för väl, vi skola båda förblöda.

I det han går.

Farväl, Brita! Jag önskade kunna säga: lef lycklig! Men detta lif är icke värdt ett vissnadt löf i en höstnatt.

Går med Black.

Femte scenen.

BRITA. ERIK.

Paus och stumt spel

ERIK

i början ytterst förlägen, sedan döljande sitt bryderi under en framfusig ton.

God dag, Brita. Hur står till? Pleasing to see you. (Paus) Inte vara ond nu, Brita. Jag vara dum, jag vara rackare, indeed! (Paus) It is gone, jag inte göra så mer. Det inte gå nöd på dig mer, Brita. (Paus) Jag säga som sanning är. Varit arg kapten Högfeldt, Bellona. Träffa runsare i Liverpool. Mycke grogg. Stora hyror — fem pund, Brita! — Runsare babord — jag stå på vakt — hoppa i jollen — run away! Först jag tog hyra hos engelsman, sen jag tog hyra hos yankees. — All the world round — gå Boston, gå San Francisco med skjortor. The whole ship skjortor, hahaha! All right, i San Francisco den hela besättning rymma to the mines, grufvor... Kapten bli allena med skjortor, very good pleasure. Vi gräfva, arbeta, Mattsson, jag, Mattsson from Kronoby. De stjäla oss allt, goddam! Vi gå till staden, hyfla cradles and coffins, vagga, likkista. Vi hyfla dollars, Brita. Mattsson and jag segla to Sidney. Vi hyfla mera dollars, evermore. Vi frakta en schooner to Newyork, vi segla dollars. Jag köpa en farm, jag få ledsamt, jag tänka på dig, Brita, jag segla Kronstadt, jag resa hit, jag föra dig med to America.

BRITA

utan att se upp, kallt och med låg röst.

Hvad gjorde ni af er andra hustru?

ERIK

förlägen.

Du se min farm, Brita. Hundrafemti acres, very good, tretti yards from the railway, järnväg. Majs, wheat, hvete. Höns, kalkoner, ägg, så stora (gest) kudda, ox, så feta. (Gest) Det allt du sköta, Brita. Du skicka, every morning, hundra kanna mjölk to Newyork. Du göra Chester, göra ost, dricka vin.

BRITA

som förut.

Hvad gjorde ni af er andra hustru?

ERIK

ifrigt.

Du bo mahogny, sofva silke, äta grapes and ananas, äta godt, Brita. Inte arbeta, repose, amusements, spela klavèr, gå till dansing clubs, oh, mycke roligt, mycke diversions; goddam!... Nej, inte dansing clubs, you will go to the Almacks, with the ladies; du vara a lady, a much honorable lady, mycke rik, mycke pigor, mycke boys and niggers! Oh, du aldrig tro du få så bra, Brita! Du tacka mig, du falla mig om hals, du säga: söta Erik!

BRITA

som förut.

Hvad gjorde ni af er andra hustru?

ERIK

som förut.

Inte nu vara ledsen, gumma min! Du det tror jag står dig och ljuger! Du det tror jag vara en poor

fellow, en stacker, en fähund. No, Brita, jag vara den ärlig karl, jag inte dig ljuger, dam!

Han lösgör sin gördel.

Jag dig visar vara a gentleman, och du vara a lady.

Häller guldmynt på bordet. Några trilla på golfvet.

Nå, Brita, hvad nu du säga? (Triumferande) Nu du pussa mig, nu du falla mig hals. Nu du säga: söta Erik, bra Erik, gulle Erik!

Black visar sig i dörren.

Sjette scenen.

DE FÖRRA. BLACK.

BRITA

till Black.

Plocka upp herrns pengar.

BLACK

blinkande och småslugt i dörren.

Får man gratulera?

Inträder.

Hå, så mycket pengar! Här trillar guld som gröna ärter... Ni är en lycklig ost, Brita! En sådan man skulle jag pussa ihjäl.

BRITA.

Jag känner inte herrn där. Hvad angå mig hans pengar?

BLACK.

Hvad går åt människan? Nyss sitter hon där så utfattig som ett halfdödt möss, och nu, när det regnar guld... Brita, *guvernören* har påtecknat hans pass!

BRITA.

Hvad angår det mig? Jag har aldrig sett den herrn förr.

BLACK.

Nej hör på den! Nå det är då visst och sant att ... Skrifvars ... jag ber om förlåtelse, herr Skrifvars! Så säg då att det är ni. Det är ert långa skägg och er fördömda rotvälska som göra att hustrun er inte känner igen er.

ERIK.

Dam! Men det är inte möjligt, Brita, att du inte mig igenkänna. Jag ju vara din man, din boy, din old little Erik. Och du vara min hustru, my pretty wife.

BRITA
till Black.

Är han min man, den där, så måste han veta hvad där står på kompassen.

ERIK.

Där står *Oföränderlig.*

BLACK.

Aha, nu beslog han er!

BRITA.

Är han min man, så vet han hvad han sade mig, när han gaf mig denna kompass.

ERIK
förlägen.

Jag dig sade: förrän han pekar söder, jag aldrig dig svika.

BLACK.

Det slår in, Brita. Det har du själf berättat mig.

BRITA.

Och om han nu sagt det, den uslingen, som vågar kalla sig min man, hvad har han bevisat därmed? Har nålen vändt sig mot söder, eller hvaraf kommer det att herrn där icke på femton år kommit ihåg att jag fanns

i världen? Å, blygs, ni! Vet ni hvad det är att lofva hvarandra trohet i lust och nöd? Vet ni hvad det vill säga att i långa år ligga sjuk, sorgsen, ensam och öfvergifven, med hungrande, frysande barn, och intet tak, intet bröd, ingen vän, allenast Guds dom öfver sig, människors hårdhet omkring sig och grafven för sina fötter? Det förstår ni inte, hjärtlösa människa! Om ni förstode det, skulle ni också förstå hvad det är att i sitt elände tänka: hade han lefvat, som svurit mig tro, skulle allt vara annorlunda! Ja, skratta ni, så har jag tänkt. Men då har jag sagt till mig själf: hvad skall du gråta! De döde ha ro, de lefvande måste arbeta. Du är en ärlig mans änka, du har i din fattigdom ett arf att lämna åt dina barn, och det är ett hederligt namn. Ingen skall peka fingret åt dem, där de gå i världen, och säga: där gå menedarens barn, där går den äreförgätne bedragarens afkomma! Vid deras namn låder ingen fläck, och såsom de ärligt fått det, skola de ärligt försvara det. Med denna förmaning växte de upp, de ha intet att blygas för — och jag vill ej blygas för mina barn. — Så är det... Bjud sedan guld för tårar och rikedom för vanära! Köp igen, om ni kan, ett förtrampadt hjärta! Jag tänker ej sälja mig. Jag är änka efter en rättskaffens man, jag känner ingen annan. Gå er väg, samvetstjuf! Min hederlige Erik är död i sjön. Truga inte på mig en landstrykare, som svikit sin flagga, svikit i femton år hustru och barn!

ERIK

slagen.

All right... Du mig förakta, Brita. Jag inte tänkt på det förr. Jag inte det förtjent bättre af dig, no better. (Gråtande) Du mig inte vill känna. Well. Men the other wife, den andra... Polly dig inte bekymra den.

Hon gaf mat mig, gaf grogg mig... narra mig... lappsalfva mig... söp gin... for Hudson River, tog öfverhalning båten, föll sjön, gick botten... Jag aldrig ha någon kär, mer än dig, Brita, no other woman, never. Jag skämdes dig komma fattig igen. Jag tänkt: jag bli rik, Brita också bli rik... jag dig köpa baka... Nu du inte det vill. (Snyftande) Jag gå baka igen Amerika. Nu jag fattig... poor saylor boy. Jag dig inte köpa, du mig inte förlåta!

BRITA
tiger.

BLACK
snusar.

Hvad är det nu värdt att göra sig till? Säg ja, Brita!

ERIK.

Aldrig du glömma du hållit mig kär. Du ju minns, när du mig gaf den little boy, den Petter! Och så glad du var, när den klockars mor dig sa' han vill vara så lik mig...

BRITA
hastigt.

Det förbjude Gud. (Sakta) Han har kanske redan förbjudit det.

ERIK.

Och sen när jag segla' och du fick den little girl, den flicka, Brita. Då du gråta och säga: jag inte denskull vara allena, no more alone... Du inte vill mina barn mig förakta...

BRITA
uppstår.

Vill ni gå, eller måste jag gå? En af oss är för mycket på jorden.

BLACK.

Hör nu, kvinna, hvad tusan, er man har burit sig dumt åt, ja som en riktig rackare har han handlat mot er, det är inte fråga om det, men si nu har han guvernörens underskrift, att han är hederlig karl. Fy, Brita, hvad skall ni vara så högmodig? Pussa honom på mun, säger jag! . . . Jaså, ni vill inte? Men si, om nu vår Herre kommer med sin utmätning och säger: Brita, jag har den och den fordran hos dig, och den har laga kraft; prompt ut med betalningen! Hvad svarar ni då? Tror ni inte att vår Herre har sina handklofvar och sina hjärteklofvar? Jo lita på det; ni skall väl få se det i sinom tid.

BRITA
vinkar åt Erik att gå.

ERIK.

Farväl Brita! Farewell for ever!

Anna Maj synes i dörren och stannar förvånad.

BLACK.

Vänta litet, Skrifvars! Jag har sett famnstjock is smälta som smör för solsken. Den där ser blider ut, hon.

Sjunde scenen.

DE FÖRRA. ANNA MAJ. Sedan PETTER.

ANNA MAJ
glad och hoppande.

Mor! mor! Argo har ankrat för en timme sedan på redden. Kan ni gissa hvem som är här? (Vinkar i dörren) Kom in, Petter! Var inte bang nu!

PETTER
inträder och störtar i moderns armar. Stum scen.

BLACK

snusar.

Där kom solskenet!

ANNA MAJ.

Nej, var tyst nu, Petter, inte är det värdt att du börjar berätta; det kan du göra sedan. Mor ser nog att du är i behåll. Men se här är ett bref som öfverste Richardson bad mig framföra. Mor skulle genast läsa det, sa' han.

BRITA.

Jag kan inte läsa, jag är blind af tårar.

BLACK.

Läs du, Anna Maj, så får herrn här se att du läser skrifvet.

ANNA MAJ

läser.

»Du har aldrig velat mottaga en gåfva af mig. Så vet då, att läkaren har förutsagt mitt öde. Jag har endast en månad, kanske blott några timmar att lefva. Jag måste tillgripa det yttersta, för att tvinga dig att mottaga laglig rätt till all min förmögenhet. — Se där hvarför jag varit så grym mot dig; förlåt mig det för min trogna kärleks skull! Min plan har misslyckats. Din man har återvändt. Förlåt honom, såsom du förlåter mig, och afslå ej min sista bön, som är att du mottager detta testamente af din döende vän

Richardson.»

BLACK

påsätter glasögonen.

Hvad vill det säga? Ett testamente?

Läser.

Hm... hela hans förmögenhet åt Anna Maj och Petter Skrifvars!... Si det var en karl!... Hör på, herr Erik Skrifvars, nu kan ni spegla er. Jag vet en karl

som inte fick så här mycket (gest) af den han höll kär, men si han gaf henne allt.

BRITA.

O jag blinda, jag blinda, nu begriper jag allt! Jag har stött tillbaka den ende som höll mig af hjärtat kär, den ende som förblifvit mig trogen allt intill döden.

BLACK
till Erik.

Nå, karl, hvad säger ni nu? Jag vet en annan, som fick allt af den han höll kär, men si han gaf henne...

BRITA.

Håll... säg icke ut! Hvem är jag, att jag nu ville döma en annan! — Erik, vi äro nu kvitt... Där stå dina barn... Barn, där står er far!

ERIK
omfamnande Petter och Anna Maj.

All right. Tack skall du ha, Brita! Jag inte det förtjenat af dig. God bless you. Nu jag kan resa.

BLACK.

Å prat, Skrifvars, inte skall ni resa er väg. Ser ni inte att där stänker saltvatten i rånocken? Tag Brita i hand, så är allt väl igen. Ni två äro man och hustru som förr, vi fira ert nya bröllop och svänga om, så det surrar om öronen.

BRITA.

Erik, du vet att jag hållit dig mycket kär. Om Gud velat, hade vi kunnat lefva lyckliga tillsamman, men se, Erik, det voro vi icke värda. Du var byggd af för lätt virke och jag af för hårdt. Vi behöfde båda en skarp pröfning, för att ödmjuka oss... älska... förlåta... skiljas. Låt oss icke mera tala om det som var: det är ett djupt haf mellan oss, där ligger det förra begrafvet.

Ingen kan mera återgifva oss vår ungdoms dagar, när vi först blefvo man och hustru, ej heller detsamma hjärtelag, som vi då hade till hvarandra. Sådant, Erik, kan aldrig vända tillbaka, och blefve vi åter som förr, skulle vi båda ha svårt att glömma det som bör vara för alltid glömdt. Därför res, Erik, res! Vi skiljas som vänner.

ERIK.

All done! Jag än i dag resa... ensam att dö i det främmande land. Nu först jag känna dig. Nu först jag veta hvad kvinna jag mist. Jag sörja dig all my life long.

BRITA.

Stumt spel.

Vi ha dock varit man och hustru. Det är rättvist att vi dela det bästa Gud har gifvit oss. Jag behåller vår dotter, tag du vår son... Jag har återfått honom som en skänk... jag ansåg honom för död. Två dagar blott... sedan är han din. Men minns, att du tager med honom mitt halfva hjärta! Du skall ansvara däruppe för hvad det blifvit af gossen. Gör honom till en rättskaffens man, Erik! Och framför allt... trofast! Hör du? Trofast! Gud vare med dig... Farväl!

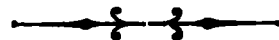
BLACK

snusar.

Här finns ingenting mera att utmäta. Vår Herre har tagit inteckning i dem alla...

Grupp.

Ridån faller.

SANCTA MARIA

SAGOSPEL MED SÅNG.

OFULLBORDADT.

Personer:

RAMUND GÖTHE, anförare för en korshär.
SIGRUN, hans dotter.
ANGILBERTUS, missionär bland hedningarne.
MARTINUS, munk.
RIG SVENSSON } korsriddare.
LEIF RAGVALDSSON } korsriddare.
GORM, gammal kämpe.
HJUKE, ung bågskytt.
ATLA, Sigruns tärna.
VIERAS, främlingen.
VOIMA, hedningarnes drottning.
TUMMA, hennes moder.
KIMMO, hedningarnes öfverstepräst.
KAMMO, siare, tietäjä.
HIRVINEN, karelarnes fälthöfding.
VALTIAS, tavasternes fälthöfding.
TURJA, en lapsk spåkvinna.
KNEKTAR I KORSHÄREN. MUNKAR.
FINSKE HEDNINGAR.

Stycket antages spela vid kusten af södra Finland omkring år 1200.

Första akten.

Tidig sommarmorgon vid stranden af en hafsvik. Morgonskymning och dimma. Till vänster flera tält och på Ramunds tält en flaggstång med flöjel. Till höger en gran, klippor och skog. En slipsten.

Första scenen.

GORM spejande som vaktpost vid sjöstranden. Sedan TURJA.

GORM.

Grått i grått. Hvarken natt eller dag, hvarken haf eller land. Är detta vatten? Är detta berg? Luft är det, rök är det. Jag ser och ser ingenting, hör och hör ingenting.

Stampar på marken.

Är här botten under min fot? Det tyckes mig så, men tro detta landet! Hvem säger mig att jag ej vid nästa steg sjunker till öronen?

Stöter mot en gran.

Så ja. Hvarifrån kom denna tingesten? Nyss var här blåa luften. *Abi a me, male spiritus!* säger fader Martinus.

Stiger tillbaka.

Är du en gran, så ropa ditt namn!... Tro det! Han rör sig! Hvad skulle här någonting vara det som det synes vara!

TURJA
framträder bakom granen.

Ropa i skogen, så får du svar!

GORM.

En grankott! Hvad är du för något?

TURJA.

Jag är granens haltia. Rista ditt finger, och gif mig en droppe blod, så skall jag gifva dig seger!

GORM.

Tvi dig, skogsrå! Tre steg från lifvet, eller spetsar jag dig vid din usla gran!

TURJA.

Hvarför går du här och nöter min strand?

GORM.

En spejare! Ned med dig!
Jagar henne med hillebarden.

TURJA
vikande.

Sakta, var klok! Gif mig en droppe blod, en enda för tusen!

GORM
fortfar att jaga henne framför sig med hillebarden.

TURJA
försvinnande i skogen.

En droppe blod! En enda liten droppe för tusen andra!

Andra scenen.

GORM. Sedan HJUKE.

GORM.

Sankt Olof spike mig lefvande fast vid ett träd, om jag någonsin sätter min fot på detta fördömda landet, när jag engång är väl härifrån!

Bryner udden af sin hillebard.

HJUKE
inkommer småsjungande.

Arla god morgon, far lille! Bort nu med sköld och hillebard! Här är fridlyst mark. Tag en murslef, som alla andra! Jag har valt stenhackan. Hjälp mig att slipa, hon har bitit sig slö på bergen.

De slipa.

GORM
vresigt.

Leka fred i ett vargbo!

HJUKE.

Du blir gammal och döf, Gorm. Jag har unga öron. Jag skall säga dig hur det är. Ramund har slutit förbund med helsingarne från helge Eriks tid. De behålla kustlandet, Ramund tar resten. Han är slug, riddar Ramund. Han har skickat Osmo till den helige fadren i Rom för att begära bref på hela österlandet under sitt välde. Det vet Osmo, barnet, Suomi-konungens son, som Ramund tog fången, när Osmo var alnslång. Honom lät Ramund döpa till hvite Krist. — Något för något. Ramund får landet, Osmo får Sigrun.

GORM.

Kvinnotassel. Sigrun är hårdhändt. Hon har kastat tre friare förr ur sadeln; hvad skulle hon taga den valpen Osmo!

HJUKE.

Därför tog henne riddar Ramund med sig i fält.

Hornlåt i skogen.

Nej hör, Gorm! Hon är redan före gryningen ute på jagt i skogen.

GORM.

Riddarens båda söner ha stupat i korskrig. Enda dottern skall hämna dem. Därför är hon fostrad till riddarevärf och går med i härtåget.

HJUKE

profvar stenhackan.

Tack, nu biter hon åter på hälleberg. Hör nu, Gorm, hvartill tjenar din vakt vid stranden? Sjön gör oss intet ondt. Detta vatten är salt, alltså är det vårt. Angilbertus har fridlyst stranden. Han var den förste som landsteg.

GORM.

Vigvatten är godt mot djäfvulen, men det finns många småtroll.

HJUKE.

Hvad skall du yfvas, Gorm? Vill du brottas mot den heliga jungfrun? Sade ej Angilbertus till oss: helge kung Erik har byggt ett fäste först och låtit bisp Henrik predika i rior. Si, kung Eriks bispar äro alla slagne eller bortförde i fångenskap, och hans siste kämpar värja sig nu med nöd i Åbo hus. Vi skola bygga en kyrka först och inviga henne åt den heliga jungfrun, sade Angilbertus. Det är hon som skall vinna landet. Först kyrkan och sedan fästet: det är att gripa den lede i skägget.

GORM.

Låt raka din hjässa, Hjuke, blif munk och mässa latin för Ramund Göthe! Hvarför tror du han ställt mig på vakt vid stranden?

HJUKE.

För att vi stå här på en udde. Ramund har skickat Rig Svensson med våra fjorton skepp och kärnan af hären till norra stranden af hafsviken. Rig skall trygga oss på landsidan, medan vi bygga kyrkan. Så är ju kyrkan det första och viktigaste. När hennes klockor ringa, faller oss allt till fota. Svärd brytes mot svärd, men detta landet vilja vi taga med Kristi kors.

GORM.

Si pojkvaskern! Det blir ingen odågse klerk af dig, Hjuke, när du kommer ur målbrottet. Nå, mura du, medan jag står här nu i fjortonde natten och vaktar stranden. Inte en knäpp från Rig, och han för med sig hela vår flotta. Märk: hela flottan. Och vi stå på en udde i fiendeland. Stäng näset, och säg hvad det blir af oss!

HJUKE.

Rig gör strandhugg; hans folk behöfver något att äta. Vi mura, vi, och ha snart hunnit till manshöjd öfver grundvalen. Fader Martinus är lika väl förfaren i byggnadskonst som i läkekonst. Vi arbeta ej lönlöst, Gorm. För hvar liten sten i muren få vi en dags aflat, för en större sten två och för de största en månad. Jag tänker detta är godt nog, när vi komma i skärselden. Men här komma de våra, som gå att mura därborta i dalen.

Tredje scenen.

Under samtalet hafva KORSFARARNE, män och kvinnor, gruppvis inträdt, åtföljda af MARTINUS. Männen bortlägga sina vapen och förse sig med byggnadsredskap.

Korsfararnes sång.

Vi drogo med signade kors i vår hand
från aftonens fjärdar till morgonens land;
framför våra drakar på böljande färd
gick helge kung Erik med flammande svärd.
Han styrde vår håg,
han kufvade våg,
vi kände hans vindar i tackel och tåg.
Per victoriam
itur in gloriam,
in gloriam Domini,
in gloriam Sanctæ Mariæ.

Så hamnade mäktig vår skummande bog
vid strand, där ej yxa har rödjat i skog,
där afguden mörk under granarna stod
och marken var röd af martyrernes blod.
Här mura vi hus
för himmelens ljus;
Krist gifve oss seger i stormarnas brus!
Per victoriam
itur in gloriam,
in gloriam Domini,
in gloriam Sanctæ Mariæ.

Martinus, Hjuke och korsfararne aftåga åt höger.

Fjärde scenen.

GORM ensam. Sedan RAMUND GÖTHE.

GORM.

Kors eller svärd? Ettdera eller båda? Gamla, hårda skalle, hugg känner du, men det andra, underliga, det som kufvar världen med kärlek och segrar med tårar, huru kan det vara så mjukt och ändå så starkt?

Spejar mot sjön.

Hvarför sänder Rig intet bud? Om ofärd drabbar honom, få vi lära oss simma.

Landluften har klarnat, men öfver sjön fortfar dimman, som färgas röd af den uppgående solen. I dimman synas konturer, liknande skeppsmaster.

Vinden har gått på nord. Kärrens töcken utbreda sig öfver vattnen. Hvad? Är det ej masterna af ett skepp, som framskymta i dimman? En... två... tre... fjorton skepp! Men det är ju Rig, det är vår flotta, som återvänder! Riddar Ramund! Riddar Ramund!

RAMUND

träder ut ur närmaste tält.

Hvad är det? Budskap från Rig?

GORM.

Det är vår flotta, nådige herre, hela vår flotta! Jag har räknat dem, fjorton skepp. Rig måste ha vunnit en stor seger; annars hade han ej vågat lämna hela norra kusten obevakad.

RAMUND

spejande.

Jag ser inga skepp.

GORM.

Inga skepp? Jag har räknat dem alla, de kunna ej vara andra än våra...

Spejande.

Hvad? Jag ser inga skepp. Vänta litet, herre, tills det fördömda töcknet lättar sig!

Paus.

Intet annat än röd luft! Är det trolltyg? Å, herre, i detta förhäxade landet är ingenting hvad det synes vara. Jag går i skogen och ser ett kyrktorn resa sig midtpå ljungheden. Är det ett kyrktorn? Ja, jag ser det så tydligt, att jag kan se in i torngluggen, och när jag kommer närmare, är det en svartbränd, förtorkad fura. Nästa gång möter jag en fager jungfru med guldband i håret på skogsvägen. Är det en jungfru? Ja, jag ser henne, och hon bär ringar på fingrarna. Jag tager ett steg emot henne, och då är hon en gulnad rönn, ifall hon ej är en hoppande groda. Sist för en timme sedan, stötte jag ej mot granen där? ja, och i samma stund var han en häxa. (Härmar Turja) »Gif mig en droppe blod, så sparar du tusen!» Huj, här är ramt, herre! Jag såg skeppen, jag igenkände den förgyllda draken på Rigs förstäf, och nu äro de skum.

Dimman skingras.

RAMUND

fortfar att speja.

Luften klarnar. Jag kan ej se några skepp, men där är en mörk punkt, som rör sig ute på sjön. Det är en båt... en ekstock.

GORM.

Allt annat, herre. En sten är det, eller ett sjögräs.

RAMUND.

Det rör sig. Nej, det är icke en båt, det är en flytande trädstam, som drifves af vinden.

GORM.

Om det vore en trädstam, skulle jag säga att där flyter en människa med på stammen. Hvad skulle det vara en människa? Det är en död hund.

RAMUND.

Det är en människa, Gorm. Stammen drifver hitåt. Han närmar sig stranden... Nu skyms han af träden.

Rök uppstiger i fonden.

Se hvilken svart rök där uppstiger! Är det en skogseld eller en vårdkase?

GORM.

Hvad skulle det vara en rök? En myggsvärm är det, som dansar i solskenet. Ja, om Rig vunnit en stor seger och bränner fiendens läger...

RAMUND.

Det är något, Gorm. Det måste vara ett segerbudskap. Så är då landet vårt... detta land, för hvilket vi redan så länge kämpat och blödt... (Pekande åt höger) Där klättrar något på strandklipporna. Det liknar en karl.

GORM.

En tordyfvel, herre. Hvad skulle det vara en karl? Det kommer hitåt.

RAMUND.

Det är en vilde... en öfverlöpare från våra besegrade fiender. Se så lurfvig och våt!

Femte scenen.

DE FÖRRE. RIG SVENSSON vacklar in från höger, blodig, trasig, höljd i en björnhud, och sjunker utmattad ned vid klipporna.

RAMUND.

Rig!

GORM.

Helige Olof, gif att detta också är en synvilla!

RIG.

Det är jag, Ramund... och ensam!

RAMUND.

Straffe Gud din onda tunga med lögn! Mina sexhundra utvalde kämpar... blomman af korshären...

RIG.

Slagne... fångne.

RAMUND.

Angilbertus?

RIG.

Fången!

RAMUND.

Men flottan, Rig? Ni hade ju flottan.

RIG.

Ser du den svarta röken därborta?

RAMUND.

Röken?... Röken!

RIG.

Det är vår flotta som brinner.

Stum paus.

RAMUND.

Men det är omöjligt, Rig... otänkbart! Någon del af hären måste ju ha undkommit till skeppen.

RIG

i afbrutna ord.

Icke en man. De voro öfver oss en timme efter midnatt. En skara tog flottan och afskar återtåget. En annan föll öfver oss, medan vi sofvo i land. Ramund,

stöt ditt svärd i mitt hjärta, intet harnesk hindrar dig. Jag hade ej utställt vaktposter. Vieras, Vieras!

RAMUND.

Heliga jungfru! Alla våra spejare förkunnade att de båda stamfolken, tavaster och karelare, lågo i dödlig fejd med hvarandra.

RIG.

Det var så. Men en okänd man uppstod bland dem, en afkomling af Kalevas jättesläkt... som man trott vara utdöd. Han förenade dem och blef deras konung... Döda mig, Ramund! Mot Vieras håller ingen brynja mer.

RAMUND.

Rig, min tappre Rig, olyckan och dina sår ha förlamat ditt mod. Ha vi icke hitkommit att strida mot djäfvulen? Säg mig hvem denne Vieras är, och vi skola med Guds makt besegra honom.

RIG.

Hvem han är? Ingen vet. Vieras kallas han, Vieras, främlingen. Jag erfor det, där jag tre dagar låg sårad och utplundrad under en furas rötter. Hedningarne lågo lägrade rundtomkring och skröto af segern. I natt smög jag mig bort, fann en flytande trädstam... Jag förmår icke mer.

RAMUND.

Stöd dig mot min arm, och kom att hvila i tältet! ... Gorm, hur många vapenföre räknade vi vid vår mönstring i går?

GORM.

Etthundraåttatiofyra. Fader Martinus räknar sexton sjuka.

RAMUND.

Godt. Skynda genast till kyrkobyggnaden, afbryt arbetet, kalla alla till vapen, samla dem här! Fienden skall ej dröja att begagna sin seger. Kalla fader Martinus och Leif Ragvaldsson till rådplägning i tältet! Men för ditt lif, intet ord om vårt nederlag!

GORM.

Skall ske, nådig herre. Här i landet är ingenting hvad det synes vara. Seger betyder nederlag och nederlag seger.

RAMUND.

Det gifve Gud och helige Erik. Flyg, Gorm! Kom, Rig! Detta land har endast fått sexhundra martyrer mer.

De ingå i tältet.

GORM

marscherande styft åt höger.

Kors har sin tid, stål har sin tid... En kyrka nu, bygg på halisen!... Nej se den stormodiga Sigrun, som flyr från jagten... Angår mig icke. Marsch!

Sjette scenen.

SIGRUN i jagtdräkt, förföljd af VIERAS, som stänger hennes flykt till tälten.

VIERAS.

Stå, unga elg! Du är fången i jägarens snara.

SIGRUN

spänner hotande sin båge och trycker af.

Lif för lif!

VIERAS

uppfångar skrattande pilen och griper henne om lifvet.

Hvarför leka med nålar?

SIGRUN

drager en dolk och stöter dolken tre gånger i hans skuldra.

Dö! Dö! Dö!

VIERAS

släpper henne och springer tillbaka.

Hvad? Du klöser? Blygs ej en så fager mö att smeka med kattklor?

SIGRUN.

Där är Ramund Göthes, min faders tält. Tacka mig att du ännu har tid att fly!

VIERAS.

Ramund Göthe? Jag tackar dig. Jag sökte honom och fann dig. Du är för röd, ros, för att skrämma en man med törntaggar. Vara kvinna och våga trotsa *mig!* Du har mod, du. Det är mod jag sökte och aldrig fann under virkad tröja.

SIGRUN.

Här är min väg och där din. Gå! Pansaret under din lifrock skall icke skydda dig. Vet, att vid minsta ljud ifrån detta horn (hon lyfter sitt jagthorn mot läpparna), är du en omringad och död man.

Vill gå.

VIERAS

stänger vägen.

Nåväl, blås i ditt horn!

SIGRUN

lyfter hornet.

Ännu kan du fly!

VIERAS

fattar hennes arm och ser henne in i ögonen med en genomträngande blick.

En man fly för en flickas hot! Betrakta mig! Är jag ett odjur? Är det ett brott att älska dig? Jag har sett många kvinnor, du är den första som trotsat mig.

Du, du! Om jag skulle taga dig?... Se mig rätt in i ögonen! Hvarför blåser du ej i ditt horn?

SIGRUN

förvirrad.

Säg mig din börd och din faders namn, att jag må veta om du förtjenar förskoning.

VIERAS

föraktligt.

Hvem *jag* är? Fråga nordan, som går öfver Lapplands fjäll! Fråga Imatras våg hvem hans fader var! Följ mig! Förstår du ej, mård, att jag är din kungsörn! Hvarför tiger ditt horn?

SIGRUN.

Heliga jungfru, fräls mig!

Sjunde scenen.

DE FÖRRA. RAMUND utkommer ur tältet.

SIGRUN.

Fader, fader! Rädda mig!

RAMUND

drager svärdet och anfaller Vieras.

Hvad, slaf? Vågar du skymfa en riddares dotter?

Vieras betraktar honom med korslagda armar. Ramunds svärdspets sänkes mot jorden.

VIERAS.

Ramund Göthe, stick svärdet i slidan! Jag är Vieras.

RAMUND

rycker hornet från Sigrun och för det till läpparna.

VIERAS.

Håll! Hornet bort, riddar Ramund! Hvarför bereda dig nya nederlag? Fråga ditt svärd, om stål biter på mig!

SIGRUN.

Blås icke, fader!

RAMUND
sänker hornet.

Djäfvulens trolltyg, vill du förhäxa mig? Hit, mina män!

VIERAS.

Stilla, riddare! Hornets eko dör bort i bergen. Låt oss byta ord, innan vi korsa svärd. Det var dig jag sökte, när jag fann din dotter på skogsstigen.

RAMUND
med kufvad vrede.

Är du hednakonungen Vieras?

VIERAS.

Fråga askan af dina skepp, fråga dina döde på nordstranden; de veta hvem jag är. Hör mig nu, riddar Ramund Göthe, jag har ej kommit för att bespeja ditt läger; det är mina trälars syssla; jag känner allt. Den stridbaraste delen af din här är slagen; du kan ej undkomma sjövägen, ty dina skepp ligga i aska; du kan ej slå dig igenom till lands, ty jag stänger din väg. Du är utan räddning död eller fången på din afspärrade udde. Jag behöfver ej lyfta ett svärd eller spänna en båge mot dig, endast bevaka ditt näs åt landsidan, och hungern skall fälla dig, man efter man. Räck mig fästet af ditt svärd, och jag vill förskona dig. Jag har kommit för att erbjuda dig fritt aftåg, men utan vapen.

SIGRUN.

Hellre dö, fader!

RAMUND.

Du har hört svaret af kvinnoläppar. Hvad tror du då att en man skall svara dig? Hör mitt anbud: det är så godt som ditt. Upplös och afväpna din här! Lämna mig vägen fri till hjärtat af ditt land. Underkasta dig och ditt folk mitt öfvervälde, afsvärj dina gudar, låt döpa dig till hvite Krist, och jag vill förlåta ditt öfvermod, jag vill skona ditt lif och blifva en mild herskare öfver ditt folk.

VIERAS
kallt.

Jag tackar dig, riddar Ramund. Det är tydliga ord. Vi veta nu hvarom vi strida. Bådas våra fordringar gå på lifvet. Men jag vill vara ädelmodigare, än du. Jag vill ej lägga skymfen till nederlaget. Jag bjuder fritt aftåg med vapen och krigsära åt dig och ditt folk, med villkor att din dotter stannar hos mig.

RAMUND.

Sigrun! Detta kallar han ädelmod.

SIGRUN.

Slå honom i ansiktet, fader! Han talar om mig som om sin slafvinna.

VIERAS.

En liten borghöfding kommer att eröfra ett annat folks land. Detta lands mäktige konung erbjuder hans dotter en plats vid sin sida, och hon anser sig förnärmad. Hvad skall då konungen erbjuda åt den lille borghöfdingen mer än lif och frihet och ära?

RAMUND.

Ord nog. Gå — svärdet må tala! Med oss står en starkare makt, än alla konungars.

VIERAS.

Hvad är det du bygger på toppen af berget?

RAMUND.

Jag bygger den konungens hus, inför hvilken din och all makt i världen faller till stoft.

VIERAS.

Det måtte vara en mäktig konung. Gif mig din dotter, och jag skall bygga den konungens hus.

RAMUND

öfverraskad.

Du? Min dotter är bortlofvad.

SIGRUN.

Hon har valt.

VIERAS.

En medtäflare? Hvad hindrar då mig att döda honom?

SIGRUN.

Eller han dig.

RAMUND.

Dröj icke längre; jag hör mitt folks steg genljuda på bergen. Minns, att jag tillåter dig tala och lefva, emedan jag fridlyst dig som en fiendes sändebud.

VIERAS.

Jag går, Ramund Göthe, men kommer tillbaka.

Till Sigrun.

Du — du är min!

SIGRUN

rysande.

Hans!

RAMUND.

Mod, Ramund Göthe! Mod och klokhet. — Hvem där?

Åttonde scenen.

DE FÖRRA. ATLA och FYRA JÄGARE med en dödad elg. Sedan GORM.

ATLA.

Ändtligen finner jag stolts Sigrun i säkerhet. Hvart försvann du mellan granarna? Huru kan en så modig jägarinna fly för en sårad elg! Din pil hade ju borrat sig dödligt in i hans hjärta. Här föra vi honom i triumf att bevittna din seger. Stränge herr riddare, tillåt eder ödmjuka tärna att skratta åt eder vresiga uppsyn! Det har behagat jungfru Sigrun att fälla skogarnas konung. Ödemarken jublar i underdånighet. Hör du icke bergens eko från alla väderstreck ropa: seger! seger! seger!

GORM.

Hvad? Seger, seger! Sankt Olof täppe din lösa näbb! Vet du ej, korpunge, att här i landet betyder seger nederlag och nederlag seger? ... Herre, Rig har igenkänts, när han uppnådde stranden. Olyckan kan ej mera döljas Alla skingra sig ... De flyende söka tälten och dig.

Nionde scenen.

DE FÖRRA. Flyende KRIGARE, KVINNOR, HJUKE, sedan LEIF och MARTINUS.

FÖRSTE KRIGAREN.

Till vapen! Hedningarne! Hedningarne!

ANDRE KRIGAREN.

Ramund! Riddar Ramund! Allt är förloradt. Rig är slagen!

TREDJE KRIGAREN.

Flottan är uppbränd.

FÖRSTE KRIGAREN.

Vi äro instängda.

ANDRE KRIGAREN.

Ingenstädes en tillflykt!

TREDJE KRIGAREN.

Vanvett! Att skicka bort hela flottan!

FÖRSTE KRIGAREN.

Vårt bästa folk!

ANDRE KRIGAREN.

Bereda allas vår undergång!

TREDJE KRIGAREN.

Vieras!

FÖRSTE KRIGAREN.

Hafvet!

ANDRE KRIGAREN.

Döden!

RAMUND.

Hören mig...

KRIGARNE.

Skepp! Skepp! Skaffa oss skepp!

FÖRSTE KRIGAREN.

Skepp, skepp, eller är du ej mer vår anförare.

ANDRE KRIGAREN.

Tager han skepp ur luften? Alla till skogen att hugga virke och timra.

KRIGARNE.

Till skogen! Till skogen!

MARTINUS

från en klippa utsträckande korset.

In nomine Sanctæ Mariæ! Silentium!

Sorlet tystnar.

RAMUND.

Blygas ej tappre män att klaga som kvinnor? Blygas ej korsets krigare att förneka Gud och den heliga jungfrun? Med hvems makt äro vi här? Om vi kommit hit med vår egen makt, skulle en storm ha förskingrat oss och en våg fördränkt oss. Men vi ha kommit med den makt som öfvervinner allt, och med den tro som besegrar världen. Vi skola segra mot all djäfvulens här. I frukten? Rig Svensson har lidit ett nederlag, några fallna, andra fångna. De döda prisa vi lyckliga; de ha vunnit martyrkronan bland Guds heliga. De lefvande befria vi med den heliga jungfruns bistånd. I sägen att allt är förloradt, och si, här är intet förloradt. Vi befästa näset till udden i denna dag; här skola hvarken troll eller hedningar insticka sitt tryne. Men innanför muren resa vi Guds moders kyrka, och när hennes klockor ringa, är landet vårt.

MARTINUS

på klippan.

Amen.

RAMUND.

Hören I kyrkans amen?

FLERA RÖSTER.

Gud vill det.

RAMUND.

Hvar dag vänta vi Osmo med skepp och manskap. Och icke blott undsättning, utan det som är bättre än stål och brynja, den helige fadrens i Rom välsignelse.

ALLA.

Hvad den helige fadren i Rom vill, det vill Gud.

RAMUND.

Så väpnen eder, och gån att mura en skans vid näset! Efter tre dagar mura vi åter vår kyrka.

Alla beväpna sig och skynda sorlande bort.

RAMUND.

Leif Ragvaldsson och du, fromme fader Martinus! Följen mig till tältet. Vi skola rådpläga med vår sårade broder Rig.

LEIF.

Ramund, du har förgätit något.

RAMUND
på väg till tältet.

Hvad menar du?

LEIF.

Att spörja huru mycken proviant vi ha kvar.

RAMUND.

Ha vi ej skogens bark?

MARTINUS
följande honom.

Ha vi ej kyrkans välsignelse?

LEIF
höjande axlarna.

Skogens bark, hafvets vatten och bergens granit.

Slut på första akten.

Andra akten.

Samma plats följande morgon.

Första scenen.

Genom den öppna ingången till SIGRUNS tält ser man henne förströdd broderande ett riddareskärp. ATLA sitter vid tältöppningen sjungande vid cittran. Sedan TURJA.

ATLA.

Romans.

Och ungersvennen gick sig bort till länder och sjö,
farväl, o min vän!
Krist gifve jag nu såge dig, min käraste mö,
så glader igen,
när björkarna löfvas i våren!

Och drager du, min ungersven, så stolt och så huld,
i fält och i mark,
så skall jag virka dig af silkestråd och guld
en brynja så stark,
när björkarna löfvas i våren.

Och aldrig är så trygg som den en sköld på din arm
i lust och i nöd;

och fryser du i stål, så håller kärlek dig varm
i lif och i död,
när björkarna löfvas i våren.

Under sången inträder Turja, och sätter sig osedd, lyssnande på marken vid tältsidan.

ATLA.

Ja, Sigrun, han kommer åter med seger från Rom. Det finns en visa om ungmön, som lofvade vänta i femton runda år. Helga Guds moder, på femton år kan en stackars flicka blifva gammal och grå. Så länge skall Osmo ej låta dig vänta. Bättre passar ej blankt svärd till guldsmidd skida, än Osmo och Sigrun passa tillhopa. Riddar Ramund tog Osmo och lät vattenösa honom, när han var fyra år, då drömde Sigrun om Guds änglar i vaggan. Allt är som det skall vara: Osmo får aldrig veta att Ramunds hand blef hans faders bane. Blod går igen; men kärlek förtager blod.

SIGRUN.

Hvad vill det säga att hafva en annan kär?

ATLA.

En annan kär? Sigrun har Osmo kär från barndomsdagar.

SIGRUN
som förut.

Osmo?

ATLA.

Helige Olof, hon frågar!

SIGRUN.

Osmo? Ja, ja, i går. Jag kan ej rätt minnas. Jag har sett så mycket sedan i går.

ATLA.

Sett hvad?

SIGRUN.

Två ögon.

ATLA.

Hvad är detta för tokerier? En arg elg, kantänka! Det är slut med de ögonen. Låt oss tala om något gladare... om ditt bröllop, Sigrun, när Angilbertus läser dig samman med Osmo uti vår nya kyrka, när korgossarne sjunga, klockorna ringa, rökelsen uppstiger som ett moln till den heliga jungfruns bild på högaltaret.

SIGRUN.

Den heliga jungfrun? Ja, det finns oheliga jungfrur.

ATLA.

Det oheliga beder man bort på sitt radband.

SIGRUN.

Bedja? Hvad är bedja?

ATLA.

Men är du från vettet, Sigrun? Hvarför ha vi tagit korset, om ej för att bedja och strida?

SIGRUN.

Beder Vieras?

ATLA.

Hvem är Vieras? Är han ock en kämpe för det heliga korset?

TURJA

som sittande makat sig småningom närmare, skrattar högt.

ATLA

skyggande tillbaka.

En ödla!

TURJA.

Nordanstormen gick öfver Maanselkä och bröt sitt ben i klyftorna. Jag olyckliga storm, hvem skall nu sopa världen, när jag brutit mitt ben? Gif mig dina

vingar, svarade isberget; jag skall välta mig öfver världen. Isberget fick vingar och blef Vieras.

SIGRUN.

Isberget blef Vieras...

TURJA.

Solen kom och bet isberget i sidan. Hvad nu, sol? Vet du icke att jag är osårbar? Har du eldögon, så har jag ormögon. Isberget såg på solen, och solen blef blind.

ATLA

griper en sopkvast och skjuter med kvasten Turja framför sig.

Bort, bort, trollpacka, här är din häst. Rid!

TURJA

vikande.

En droppe luft, och jag stillar vinden! En droppe vatten, jag tämjer haf! En droppe blod, och jag stillar svärd.

ATLA.

Sigrun är sjuk af otyg i detta förhäxade landet. — Såg på solen, och solen blef blind!... Hvarför skulle jag lämna tältet öppet?

Stänger tältöppningen i det hon gör korstecknet.

Sancta Maria, ora pro nobis!

Andra scenen.

RAMUND och LEIF inträda. TURJA dold bakom granen.

RAMUND.

Ännu en dag, och vi ha förskansat udden. Har du undersökt våra matförråd?

LEIF.

Ja riddare. En sparf har mat här ända till hösten. Om vi hade sparat och ej väntat tillförsel från Rig, kunde vi lefvat två eller tre veckor än. Nu ha vi mat för i dag och i morgon. I öfvermorgon barken, sedan bergen.

RAMUND.

Det finns elgar på udden.

LEIF.

Din dotter sköt den sista i går.

RAMUND.

Skogsfågel . . . fisk . . . harar . . .

LEIF.

Hvarför ej ekorrar? Ramund, vårt folk måste hållas vid godt mod, men du förstår att vår ställning är hopplös. Jag har utsändt spejare. Fienden stänger alla stigar och står orörlig i dalen en timmes väg i norr härifrån. Hvarför skulle han anfalla vår skans? Han behöfver endast vänta, och vi äro tvungne att våga ett utfall eller uppäta hvarandra.

RAMUND.

Och om vi våga ett utfall?

LEIF.

Det frågar en gammal fältherre! Vår styrka är hundraåttio man och fiendens fem- eller sextusen. Mot oss står ett folk som försvarar eget land, egen frihet, egna gudar; vi äro eröfrare, stridande långt från vårt land för ovisst byte.

RAMUND.

Vi äro korsfarare.

LEIF.

De därborta äro modige af en nyss vunnen seger; vi äro nedslagne och vänta en hopplös hungerdöd.

Tredje scenen.

DE FÖRRA. MARTINUS inträder.

RAMUND.

Fromme fader, ni kommer lägligt att råda. Leif säger oss, att fem- eller sextusen hedningar instänga udden och att vår proviant i öfvermorgon är slut.

MARTINUS.

När har den Herren vi tjena räknat sina motståndare? Har han ej manna i öknen? Hvar är nu Leif Ragvaldssons hugstora mod, när han antog korset?

LEIF.

Gif mig människoarmar att möta i striden! Gif kött och blod åt mitt svärd till byte, om de ock vore klädda i järn! Mot troll är det lönlöst att slipa härdadt stål.

MARTINUS.

Hvarför bär Leif Ragvaldsson ett kors på sin skuldra? Är det ej sköld nog mot all djäfvulens list?

LEIF.

Gå framför oss med korset, fader Martinus! Folk berättar underliga ting om hednakonungen, som de kalla Vieras.

RAMUND.

Hvad är er mening, fromme fader? Fienden rör sig icke och hoppas att uthungra oss. Böra vi våga ett

utfall eller böra vi vänta? Ett djärft utfall bereder oss nya lifsmedel och kan draga till oss de flyktingar från Rigs här, som ännu kvarlefva förströdde i skogarna. Vänta vi, kan Osmo, som är på väg från Rom, få tid att tillföra oss skepp och manskap.

MARTINUS.

Ramund, du har anfört en krigares skäl, men du har glömt en korsriddares. Ett talar för utfall, ett för väntan. Vår apostel Angilbertus är fallen i grymme hedningars våld, och riddarepligt säger: befria honom! Men trospligt säger: försumma ingen dag att uppresa den heliga jungfruns kyrka, ty i henne är segern! Äfven det lyckligaste utfall kostar oss tid och folk. Icke mitt, utan Guds råd synes mig vara att icke tänka på Angilbertus, icke på skansen, icke på svält och nöd, utan med all makt dag och natt mura kyrkan. *In hoc signo vinces.*

RAMUND.

Vördige fader, ditt råd vore godt, om ej en fientlig här stode en timmes väg från en värnlös udde.

LEIF.

Och om desse arbetare hade något att äta.

Fjärde scenen.

DE FÖRRA. HJUKE instörtar. Sedan GORM.

HJUKE.

Nådig herre, utkiken på berget förkunnar, att tre nordmannaskepp styra hitåt på hafvet.

RAMUND.

Osmo! Det är Osmo! Här, Hjuke, tag detta till lön för ditt goda budskap!

Afrycker och kastar åt Hjuke sin guldkedja.

Lofvad vare den heliga jungfrun, vi äro räddade!

MARTINUS.

Den heliga jungfrun har i yttersta nöden beskärt oss sin hjälp.

LEIF.

God vind, flaggan för syd.

HJUKE.

Ingen vind, herre. Hafvet är blankt som en spegel; skeppen ha utlagt årorna.

TURJA

lyssnande bakom klippan, håller i handen ett snöre med tre knutar och upplöser tyst skrattande första knuten.

RAMUND.

Hjuke, skynda till vårt folk vid skansen och förkunna din glada nyhet! Det skall upplifva deras mod.

HJUKE

i det han går och möter Gorm.

Osmo kommer. Tror du nu, gamle uf? Seger! Seger!

Går.

Femte scenen.

DE FÖRRA utom HJUKE.

GORM.

Sankt Olof spike din näbb, tuppkyckling! Gala ut seger och icke förstå hvad seger betyder här i landet!

(Till Ramund) Herre, här väntar ett sändebud från hedningarnes konung och begär din lejd.

RAMUND
till Leif.

Huru snart kunna vi vänta Osmo?

LEIF.

Med rodd om fyra timmar, med segel om en eller två.

RAMUND
till Gorm.

Sändebudet har min lejd. För hit honom!

Gorm går.

LEIF
med en blick på flöjeln.

Det börjar blåsa. Flöjeln visar nu nord.

RAMUND.

Leif, se till att hedningens ögon äro väl förbundna! På återvägen kan hans bindel borttagas, när du hunnit uppställa vårt folk så att han tror oss vara fyra gånger så många.

Leif går.

Sjette scenen.

RAMUND. MARTINUS. TURJA.

TURJA
upplöser andra knuten.

RAMUND
till Martinus.

Fromme fader, gå att förbinda Rigs sår. Vår tappre Rig är betänkligt sjuk. Beständigt ser han framför sig ett spöke . . . Vieras.

MARTINUS.

Hedningen.

RAMUND.

Gå, gå, fader Martinus; nu behöfva vi eder klokhet, ej eder tro. Slösa ej edert nit på att omvända sändebudet!

MARTINUS.

Herren säger: predika! Huru skulle jag ej begagna hvarje tillfälle att nederslå djäfvulens anhang!

RAMUND.

Predika, som Angilbertus, kärlekens evangelium. Det var ni som vid förra korståget nedhögg tavasternes heliga träd och därmed retade dem till ett ursinnigt motstånd. Vår tro har kommit för mycket med svärd och blod. Vi vilja försöka en mildare lära. Det är ju därför vi mura kyrkan.

MARTINUS.

Kyrkan mura vi för att hon skall herska öfver all världslig makt. Undskyll, riddare; när jag talar till förtappade, kan jag ej lofva dem salighet.

En stormil hviner. Man ser sjön gå i vågor.

RAMUND.

Rig är sjuk, beröfva ej honom eder skickliga vård...

Martinus går in i tältet.

Hvarifrån kom denna plötsliga stormby?... Vinden på nord!... Här är sändebudet!

Sjunde scenen.

RAMUND. TURJA. VALTIAS med förbundna ögon. GORM.

RAMUND.

Lös hans bindel.

Gorm löser bindeln.

Ditt namn och ditt budskap?

VALTIAS.

Vieras, kvenern, som vi och våra gudar valt till vår konung, låter säga dig genom mig, Valtias, Vanajas höfding: hvarför öfverfaller du oss med krig? Vi hafva icke gjort dig och din gud något för när, icke bränt dina sveder, icke fiskat i dina vatten, icke jagat på dina utmarker. Ditt krig är orättfärdigt, och därför ha våra gudar blifvit din gud öfvermäktiga. Vi hafva slagit din här, bränt din flotta och tagit dina präster till fånga. Vi stå här, många tusende, framför din port, du kan icke undkomma, och utan vårt bistånd måste du hungra till döds. Men vi törsta icke efter ditt blod, utan efter vår frihet. Vi vilja sälja dig lifsmedel och unna dig fritt aftåg, om du ingår på våra villkor.

RAMUND.

Villkoren?

VALTIAS.

Du skall med allt ditt folk segla bort till ditt land igen på de skepp du skall bygga åt dig och svära vid din gud att aldrig återvända eller tillåta någon af ditt folk återvända att ofreda detta landet. Du skall likaledes svära vid din gud att aldrig ofreda våra gudar eller skada våra heliga träd. Sist skall du till gisslan för din ed kvarlämna här din dotter, som friboren maka

och drottning åt vår konung Vieras. Detta är mitt budskap. Jag väntar ditt svar.

RAMUND.

Innan jag svarar, säg mig, Valtias, Vanajas höfding, hvarför din konung sänder ett bud från tavasterne allena, då ju karelarne förenat sig med eder under hans spira. Hvilket intyg har du att tala för båda folken?

VALTIAS.

Svarslös fråga är barnlös mor. Jag framför det bud, som är mig ålagdt att framföra.

RAMUND.

Hvarför skolen I, tavaster, låta karelarne blifva eder öfvermäktiga? Hvarför viljen I icke hellre förena eder med oss och underkufva karelarne?

VALTIAS.

Undskyll, höge herre. Björnen sade till elgen: hvarför skall du låta renen beta mossan på dina berg? Förena dig med mig och låt oss uppäta renen!

RAMUND.

Men när vargen lurar bakom busken, vore det godt för elgen att ha björnen till vän. Tänk på mitt anbud, Valtias! Jag vill till i morgon vid denna tid betänka din konungs villkor. Gorm, låt undfägna denne hedervärde höfding, såsom det anstår en mäktig konungs sändebud! (Sakta till Gorm) Elgen från i går. (Högt) På lifsmedel lida vi ingen brist och vänta hvar dag ny tillförsel. Gå i frid, hederlige Valtias! Minns, att karelarne hafva de bästa betesmarkerna i ditt land.

Gorm bortför sändebudet.

Åttonde scenen.

RAMUND. TURJA. Sedan HJUKE.

RAMUND.

Nej, vid het gröt tager man skeden i vackra handen. Martinus är i stånd att fördärfva allt med sitt ovisa nit. ... Sigrun en hedningadrottning! ... Det vore icke första gången korset banat sig väg genom kvinnohänder... Osmo? ... Allt beror på den hjälp han medför... Vinden tilltager... Han är redan full storm. Och motvind! ... Hjuke!

Hjuke inträder.

Hör åt hvad utkiken förtäljer om skeppen på sjön!

HJUKE.

Jag kommer från berget och har med egna ögon sett dem kämpa mot stormen. Ett har mist seglen, ett är redlöst. Helige Olof, det var ju stilla lugnet, och nu denna by!

TURJA

som rest sig på klippan, upplöser tredje stormknuten.

HJUKE

blir varse henne.

Se, se, riddar Ramund, där är trollpackan! Det är hon som gör storm.

Gör korstecknet, spänner sin båge.

Nu skola vi se, om ormfjäll skydda mot kristet stål.

Skjuter.

TURJA

träffad af pilen, spritter upp och skakar det upplösta snöret.

Luft, luft, luft! Rid, storm, störta kull världen!

Nedfaller bakom klippan. Dån, brak, orkan. Träd kullstörta, klippstycken lossna och rulla utför branten af berget. Hafvet i fonden snöhvitt.

HJUKE.

Fly, riddare, fly! Bergen falla öfver oss.

Flyr.

RAMUND.

Och Osmo på hafvet!

Tälten kullstörta.

Hvad? Mitt tält? Och den sårade Rig!

Skyndar ut.

Nionde scenen.

SIGRUN. ATLA. GORM.

ATLA.

Hitåt, Sigrun! Låt oss söka lä på sydsidan af bergen!

SIGRUN

följer drömmande, tyst, viljelös.

GORM.

Ramund! Riddar Ramund! Käre herre, Thoren är öfver oss! (Blir varse Sigrun) Kvinnfolk ute, när gamle kämpar blåsa i hafvet! Följen mig! Hvar är Ramund?

Tager dem under armarna.

RAMUND

från andra sidan.

Intet spår af Rig! ... Gorm, hvar är Rig?

GORM.

I hafvet, herre, om han ej är i luften. Jag kommer från sydsidan. Allt vårt folk ligger hukadt till marken i skydd af klipporna. Stormen har bortsopat träden, men ännu stå klipporna. Visthuset med vårt sista förråd af lifsmedel har blåst i sjön.

RAMUND.

Skeppen, Gorm? Skeppen?

GORM
med en åtbörd.

Fråga fiskarna!

RAMUND.

Ingen räddad?

GORM.
Ny gest.

En, herre. Jag såg en fiskmås simma till land. Ifall det var en fiskmås. Här i landet vet man aldrig hvad det är som man ser.

Stormen aftager. Vieras framträder.

Tionde scenen.

DE FÖRRA. VIERAS.

VIERAS.

Jag sade dig, att jag skulle komma tillbaka. Du har begärt betänketid. Lifvet är kort, Ramund; jag vill veta ditt svar.

RAMUND
till Gorm.

För min dotter i säkerhet!

VIERAS.

Blif kvar!

RAMUND.

Befall dina slafvar, hedning!

VIERAS.

Jag beder dig, låt din dotter stanna! Det är hon som skall afgöra stridsfrågan mellan oss.

Vinkar med handen i luften.

Turjas storm, du har fyllt ditt värf!

Stormen lugnar. Till Ramund.

Din dotter är trygg.

RAMUND.

Stanna, Sigrun! I öfriga, gån!

Gorm och Atla gå. Till Vieras.

Hvad har du att säga mig?

VIERAS.

Du vet mina villkor genom min höfding Valtias. Skall jag upprepa dem?

RAMUND.

Vi skola bygga oss nya fartyg?

VIERAS.

Stormen har fört din yxa. Träden ligga stupade som din fallna här.

RAMUND.

I försen oss med lifsmedel?

VIERAS.

Vi förse eder med allt.

RAMUND.

Vi bygga vår kyrka?

VIERAS.

Ditt folk bygger skeppen, mitt folk bygger kyrkan efter eder föreskrift.

RAMUND.

Därefter...

VIERAS.

Därefter seglen I med allt edert folk och edra vapen till edert land igen och sväären att aldrig återkomma med ofred till våra bygder.

RAMUND.

Var det något mer?

VIERAS.

Ja. Din dotter Sigrun stannar hos mig och blir min maka.

RAMUND

aftorkar svetten från sin panna.

Min dotter är ingen bytesvara. Hon är en friboren jungfru.

VIERAS.

Höfding öfver en fattig borg, förstår du en konungs ädelmod att upphöja din dotter till sin sida? Jag kan taga hvad mig förvägras, men jag föredrager det fria svaret. Sigrun!

Han fattar hennes båda händer och fixerar henne skarpt.

Säg din fader, att du älskar mig. Du vill stanna hos mig.

SIGRUN

drömmande, viljelös.

Jag älskar dig...

RAMUND.

Vid alla helgon, Sigrun! En hedning! Fordra att han låter vattenösa sig, bekänna vår tro och sluta förbund med oss!

SIGRUN

som förut.

Jag vill stanna hos honom.

RAMUND.

Olyckliga! Välan... Jag samtycker. Men nu följa *mina* villkor.

VIERAS

kallt.

Låt höra!

RAMUND.

Angilbertus, eder fånge, frigifves med sina munkar, kvarstannar, får fritt predika i bygderna och ostörd hålla sin gudstjenst i vår nya kyrka.

VIERAS.

Beviljas. Gudarne må tvista sig emellan om makten. Människor skola behålla sitt land.

RAMUND.

Du skall behålla ditt land, men som vasall under konungarnes konung, påfven i Rom. Och om han insätter mig till styresman öfver ditt land, skall jag återkomma att här företräda hans ställe. Vi skola då sluta förbund med hvarandra och dela landet.

VIERAS
kallt småleende.

Ramund Göthe, vill du att jag tager din dotter utan ditt samtycke? Vill du att jag låter dig och ditt folk förhungra, eller föredrager du att jag dräper eder i morgon med svärd?

RAMUND.

Ännu finnes ett val för män af ära. Drag ditt svärd och låt oss strida om detta landet! Mitt hår är femtio år, min arm är trettio.

VIERAS
lägger sin hand på hans skuldra och ser honom i ögonen.

Vet du hvem jag är?

RAMUND
stiger tillbaka.

Helige Olof, beskydda mig!

VIERAS.

I morgon börja vi skepp och kyrka. Vid nästa fullmåne tager jag Sigrun.

Sigrun sjunker till marken.

Slut på andra akten.

Tredje akten.

Samma dag mot aftonen. Hedningarnes läger vid näset af udden. Klippor, kullstörtade träd. Endast den heliga eken kvarstår midti fonden mot sjön. Vid dess fot en källa. Kvinnor lägrade på marken vid en eld tillreda aftonmåltiden. Tid efter annan gå de till eken, stryka smör på dess stam eller spilla droppar af mjölk vid dess rot.

Första scenen.

Vid eken VOIMA, som vaggar en liten gosse i en på ekens grenar hängande korg. Vid hennes sida TUMMA skalande rofvor.

TUMMA.

Vieras dröjer länge i dag.

VOIMA.

Han förgör våra fiender.

TUMMA.

Tror du att han låter fångarne lefva?

VOIMA.

Vet icke. Grenarna falla med trädet.

TUMMA.

Det gör mig ondt om den gamle fången. Jag har hört honom förkunna frid på jorden.

VOIMA.

Och hans folk hugger ned våra heliga träd.

TUMMA.

Han säger att alla människor böra älska hvarandra.

VOIMA.

Och hans präster taga från oss våra barn för att vattenösa dem i en källa.

TUMMA.

Allt i himmelen och på jorden, säger han, skall böja knä för hvite Krist, och han skall göra alla sjuka helbrägda, alla fattiga rika, alla bedröfvade glada.

VOIMA.

Men vi skola gifva honom våra svedjemarker, våra boskapshjordar och våra vapen för att blifva hans trälar.

Paus.

TUMMA.

Jag vet en tacka på åsens sluttning, hon hade ett enda hvitt, finulligt lamm. Vieras kom och tog hennes enda skatt. Det är nu tre år sedan.

VOIMA.

Vieras' ögon kan ingen emotstå.

TUMMA.

Hvite Krist kan emotstå dem. Han kan allt.

VOIMA.

Det vill jag se, förrän jag tror det. Motstå Vieras? Omöjligt. Det hjälper ej ens att binda för sina ögon.

TUMMA.

Men kanske att utsläcka hans!

VOIMA

hajar till.

Moder... är du trött vid lifvet, efter du vågar utsäga hvad jag fördolt i min själs innersta?

TUMMA.

Så har du dock tänkt därpå?

VOIMA.

Jag? Är du från dina sinnen? En man som Vieras, den störste, den mäktigaste, han, som en dag skall eröfra världen! Mitt barns fader! Mitt folks sköld!

TUMMA.

Och ändock har du tänkt därpå... om han förskjuter dig för en annan kvinna...

VOIMA.

Nej, nej! Säg icke om det ordet! Det är glödande järn, det bränner och dödar.

TUMMA.

Hvem släpar sig där i sanden?... Turja!

Andra scenen.

DE FÖRRA, TURJA, KIMMO, KAMMO. Sedan KRIGARE, ANGILBERTUS, MUNKAR.

TURJA

krypande med en pil i skuldran.

Till eken, till eken! Vår heliga ek skall få makt öfver trollens pil! Dök jag ej ned i Kivutars källa? Osårbar blef jag utom i vänstra skuldran, som ej vidrörde vattnet. Kalmas pil!

VOIMA.

Kimmo, läk hennes sår med din besvärjelseruna!

KIMMO

läser öfver Turja en blodstillande runa.

Beväpnade krigare inkomma och hänga som offer i eken jagtbyten (elghorn m. m.) eller krigsbyten (hjälmar, bågar m. m.), hvarefter de lägra sig bland kvinnorna och dela aftonmåltiden. Voima har öfverlämnat barnet åt Tumma och samtalar med krigarne. Angilbertus och fyra munkar införas bundne under befäl af Valtias.

VALTIAS.

Här äro de som nedhuggit våra heliga träd! Låt dem dansa kring eken!

Munkarne drifvas med spjutskaften att taga i ring och dansa kring eken. Krigssång.

MUNKARNE.

In gloriam Domini,
in gloriam Sanctæ Mariæ.

KIMMO.

till Tumma.

Tuoni tager bort ordens kraft. Förrän solen går ned, skall Turja gästa Manalas gårdar.

TUMMA

till Angilbertus.

Fader, här är en sårad kvinna. Hela henne, om eder gud kan hela!

ANGILBERTUS

undersöker Turjas sår.

Himmelens och jordens Gud, uppenbara din kraft för hedningarne!

Han utdrager pilen. Till Turja.

I Jesu Kristi namn, stå upp och var helbrägda!

TURJA

uppstår, slår hop händerna och utbrister:

Helbrägda! Helbrägda! Mäktige tietäja, din gud är förmer än alla andra gudar! Din gud skall vara min gud.

Rörelse, sorl. Krigare och kvinnor skocka sig kring Turja, som fortfar att ropa:

Helbrägda! Helbrägda!

KIMMO.

Vill du tiga, eländiga lapska trollpacka! Ukkos pil har träffat en kråka, och korpen har utdragit pilen med sin näbb. Låt oss profva deras konst på korparna själfva! Vi skola se, om deras gud biter udden af våra pilar.

VALTIAS.

Vist har Kimmo talat. Ställen upp korparna! Fem äro de, och fem af våra bästa bågskyttar skola pröfva sina pilar på dem.

Angilbertus och munkarne uppställas i led, och fem skyttar ställa sig med sina bågar mot dem.

ANGILBERTUS.

Guds älskade barn i det mörka landet, eder fader söker eder genom mig och talar med min tunga ännu inför döden!

KIMMO.

Trollord! Trollord! Han förslöar pilarnas udd!

VALTIAS.

Spännen bågarna!

Skyttarne spänna sina bågar.

TURJA

ställer sig framför Angilbertus.

Genom mig skall pilen gå till denne mans hjärta.

HIRVINEN

framträder.

Denne mans ord har visat sig mäktigare än Kimmos. Han skall få tala, innan han dör.

VALTIAS.

Jag och mina tavaster ha dömt honom till döden för att han utdragit Ukkos pil och fråntagit Kalma hans byte. Han skall icke få tala.

HIRVINEN.

Jag och mina karelare ha sett honom hela en sårad med Ukkos läkedom, och han skall få tala.

VALTIAS.

Nej.

HIRVINEN.

Jo.

VALTIAS.

Upp, tavaster! När ha Vanajas vågor lärt sig gå i Imatras träldom?

HIRVINEN.

Hit, karelare! Hören I icke, att han smädar gudarnes röst i Imatra!

Tavaster och karelare fatta sina spjut och fördela sig i två afskilda grupper. Fem karelske bågskyttar ställa sig med spända bågar mot de fem tavasterne.

VOIMA

framträder mellan båda.

Blygens I icke, män af Saima, män af Vanajavesi, att lyfta edra spjut mot hvarandra i fiendens åsyn? Om I låten västanhafvet strömma in öfver allt land, hvad blifva då edra sjöar? Den mäktige från norden har förenat eder alla till en mur emot hafvet. Honom hafven I utvalt till eder konung, han har fört eder till seger, och han skall döma i eder tvist.

KAMMO.

Ditt ord är vishet. Låt oss bida konungens dom!

KIMMO.

Icke förrän vi dödat fångarne.

VALTIAS.

Vänta, Kimmo! Ännu aldrig har Vieras skänkt en fiende lifvet.

Bågarna nedspännas, spjuten sänkas, men krigarne stå delade som förut.

KAMMO.

Jag hör Vieras' steg ljuda i berget. (Till Angilbertus) Spara ditt tal åt Manalas skuggor! Ännu aldrig har något ord af människotunga trängt till Vieras' hjärta.

Tredje scenen.

DE FÖRRA. VIERAS.

VIERAS.

Män af mitt folk, vår seger är fullständig. Vår fiende har väntat undsättning från hafvet, hans tre beväpnade skepp ha närmat sig kusten och alla förgåtts i Turjas storm. Icke ett tält, icke ett bröd är kvar i hans läger på udden, och resten af hans förhungrade folk söker som skrämda loar en tillflykt i bergsklyftorna.

HIRVINEN.

Länge lefve karelarnes store konung!

VALTIAS.

Länge lefve tavasternes mäktige konung!

VIERAS.

Ären I icke alla ett folk och jag allas konung? Hvarför stån I i skilda läger, såsom förr, då I voren vanmäktige genom inbördes fejd?

VALTIAS.

Ett spörsmål har uppstått mellan oss, och vi vänte din dom. Denne trollkarl och hans präster, som vi till-

fångatagit, ha förts hit för att förödmjukas inför den heliga eken och sedan dö. Den gamle ville tala, och jag förbjöd honom det, emedan hans trollord kunde förslöa spjut och pilar.

HIRVINEN.

Valtias har ej sagt dig, att Turja hitkom döende med en pil i skuldran, att Kimmo förgäfves läst öfver henne och att den gamle botat henne med hvite Krist. Vi karelare mena, att en gammal rutten stubbe, som gifvit oss björklake, skall få spraka, innan han kastas på elden.

VIERAS

För hit den gamle!

Angilbertus framledes.

Skulle vi frukta en vissnad hand! (Vieras fixerar den fångne) Vittna inför detta folket, att jag skonat ditt lif härintills, för att du skall utbreda ryktet om vår makt till dina landsmän och förmå dem att afstå från alla krig emot oss!

ANGILBERTUS

ser honom stadigt i ögonen.

Du har skonat mitt lif, för att den Herren, som är mäktigare än du och alla konungar, ännu velat spara mig att förkunna hans ord. Om han nu gifvit dig seger, så är det blott för att hans seger en gång skall blifva desto fullkomligare.

VIERAS

fattar hans båda händer och fixerar honom skarpt.

Böj knä för mig, som är herre öfver ditt lif, och vittna för detta folket, att mig står i himmelen eller på jorden ingen emot!

ANGILBERTUS

som förut.

Mitt knä böjer jag för min herre och Gud. Om

dig vittnar jag, att du är stoft och aska inför himmelens Gud.

Rörelse.

TUMMA
till Voima.

Ser du? Han står emot!

VOIMA
till krigarne.

Hören I icke, att han bespottar eder konung? Döden honom!

KIMMO
höjer en yxa mot Angilbertus.

Kivutar dräpe dig, eller skall jag göra det!

Rörelse. Tavaster mot karelare.

VIERAS
beherskande sig.

Ingen hand röre vid fångarne! Lösen deras band och ledsagen dem oskadde till deras landsmän!

VALTIAS.

Han har bespottat dig och oss.

KIMMO.

Han hädar gudarne.

VOIMA.

Dig vill han motstå. Och han lefver ännu!

VIERAS
till Angilbertus.

Hör du stormens röst, som går genom skogen? Gå, säg din gud, att om jag fruktade honom, skulle du nu vara död! Jag fruktar ingen, därför lefver du än. Var fri!

På en vink af Vieras löser Hirvinen fångarnes band.

ANGILBERTUS.

Stoft, som förhäfver dig, du skall falla till stoft,
men ditt folk skall knäböja för den Gud, som du trotsat.

ANGILBERTUS OCH FÅNGARNE
i det de bortledas, sjunga:

In gloriam Domini,
in gloriam Sanctæ Mariæ.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Innehåll:

299628, 6.delen

894.33 Topelius, Z.
T671 Samlade skrifter.

NAME	DATE	NAME	DATE